LINGVÆ LATINAE EXERCITATIO,

IOANNE LODOVICO VIVE AVCTORE.

Disce puer linguæ, quæ sunt abstrusa latinæ,
Hic liber, aut nullus, quæ dabit apta tibi.

LONDINI,
Excusum pro Societate
Stationariorum.
1628.

Viues Philippo Caroli Cæs. Aug. F. Hæredi, optimam mentem.

LAtinæ linguæ permagnæ sunt, & ad loquendum & rectè sentiendum vtilitates; est enim ea veluti thesaurus quidam omnis eruditionis; quoniam magna & prȩstantia ingenia Latino sermone disciplinas omnes conscripserunt, ad quas nemo potest peruenire, nisi per linguæ illius cognitionem. Quam ob causam non grauabor, inter maiorum studiorum occupationes, hac quoque parte pueritiæ rudimenta adiuuare. Conscripsi in vsum Latinæ linguæ primam loquendi exercitationem, quam pueris, vt spero, conducibilem, tibi Prin[illegible] visum est dicare, tum propter patris t[illegible] [illegible]euolentiam erga me summam, tum quòd in [illegible] tuo ad rectos mores formando, optimè [illegible] Hispania, hoc est, patria mea merebor, [illegible] sita est in tua probitate ac sapientia. Sed [illegible] à Ioanne Martino Siliceo institutore tuo copiosiùs audies, & crebriùs.

SVRRECTIO
MATVTINA.

Beatrix puella, Emanuel, Eusebius.

Esus Christus exuscitet vos a somno vitiorum. Heus pueri, estisne hodie euigilaturi? Eu. *Nescio quid incidit mihi in oculos, ita videor eos habere plenos arenæ.* Be. *Hæc est tua prima cantio matutina, & bene vctus: aperiam fænestras hasce ambas, ligneam & vitream, vt feriat clarum mane vestros amborum oculos. Surgite.* Eu. *Tam multo mane?* Em. *Propior est meridies quam aurora. Vis tu Emanuel recentem subuculam?* Em. *Nihil nunc est necesse, hæc est satis munda, cras sumam alteram. Cedo mihi thoracem.* B. *Quem, simplum an diploidem?* Em. *Quem voles, mea nihil refert. Porrige mihi simplum, vt si sim hodie lusurus pila, minus grauer.* Be. *Hic est semper tuus mos. Prius de lusu cogitas, quàm de schola.* Em. *Quid tu dicis inepta? & schola ipsa vocatur ludus.* Be. *Ego non intelligo vestras grammaticationes et stemmata.* E. *Da ligulas astrictorias coriaceas.* Be. *Fractæ sunt, accipe sericas; & sic iussit tuus pædagogus. Quid iam? an femoralia, & tibialia, quoniam est æstas?* E. *Minime vero, dato fœminicruralia, & quæso constringe me.* B. *Quid? tu habes brachia fœnea, aut butyracea?* Em. *Non, sed filo tenui consuta. Hui qualia dedisti mihi astrigmenta exarmata, & lacerata.* Be. *Memineris te heri alia perdidisse integra.* E. *Qui scis?* Be. *Ego per rimulam ostij obseruabam te cum Germanulo ludentem.* E. *Amabo, ne id pædagogo referas.* Be. *Imò ego narrabo quum primum appellaris me deformem, vt soles.* E. *Quid si rapacem?*

Subucula est vnica camisia.
Diplois quauis re duplicata dicitur.
Ligulæ astrictoriæ quibus vestimenta stringuntur.
Fœminicruralia nuptocalia.
Exarmata sine ferris.

Be. *Quid vis, modò ne deformem.* E. *Cedo calceos.* Be. *Vtros? longo obstragulo an breui?* Em. *Tectos propter lutum.* B. *Propter lutum aridum, quod alio nomine vocatur puluis. Sed bene facis: nam in apertis cingulum est fractum, & fibula amissa.* Em. *Indue rogo.* Be. *Tu ipse facito.* Em. *Non possum me flectere.* B. *Tu quidem facilè te curuares, desidia verò tua difficilè: an deglutisti ensem, vt circulator ille nudiusquartus? adeone es iam delicatus? quid facies grandior?* Em. *Astringe nodo laxo gemino, quod est elegantius.* B. *Nihilo minùs solueretur nodus illico, & decideret tibi calceus è pedibus; præstat vel gemino astricto, vel astricto & laxo. Sume tunicam manicatam & cingulum textile.* E. *Minimè id quidem, sed coriaceum venatorium.* B. *Mater* [illegible] *vis tu omnia arbitratu tuo facere? Et tu heri fregisti aciculam fibulæ.* Em. *Non poteram alioqui exfibulare.* [illegible] *illud puniceum ex lino.* Be. *Cape, cinge te* [illegible] *pecte caput priùs radijs rarioribus, tum densioribus: apta pileum vertici, ne in occipitium reijcias more tuo, aut in frontem & oculos.* Em. *Prodeamus* [illegible] *tandem.* Be. *Illotis manibus, & facie?* Em. *Ista tua iam molesta curiositate taurum iam enecasses, nedum hominem; videris mihi non puerum vestire, sed sponsam.* B. *Eusebi affer pollubrum cum vrceolo; funde altiùs: stilla potiùs ex epistomio quum profundas: elue sordes istas ex nodis digitorum: ablue os & gargariza: frica bene cilia, & palpebras, tum glandulas sub auriculis duriter: cape linteum, exterge te. Deum immortalem! de omnibus es sigillatim admonendus, nihilne ipse tua sponte faceres?* Em. *Vah, nimium es importuna, & odiosa.* Be. *Et tu nimium scitus puer, ac formosulus. Deosculare me: flecte iam genua, & recita precationem dominicam, & preces alias, vt habes de more, antequam pedem ponas extra cubiculum. Vide, mi Emanuel, vt de re nulla alia cogites, dum oras. Mane paulisper, appende sudariolum hoc de zona, ad nares emungendas & purgandas.* Em. *Sumne satis ad arbitrium tuum*

Obstragulum est corium calcei superius.

Aciculam fibulæ, id est, quo corrigia affigitur.

Cinct. Gal quomodo solent illi se cingere

Pollubrũ, id est, vas ex quo aqua funditur, Vrceolus patina in quo funditur. Epistomium, est nasus gutti.

compo-

compositus? Be. *Es.* E. *Ad me minimè, quoniam iam tandem ad tuum: ausim facere sponsionem, ne horam vnam vestiendo consumpsisse.* Be. *Quid si vel duas? quò eras alioqui iturus? Quid acturus? fossurus credo, aut araturus.* E. *Quasi desit quod agam.* Be. *O magnum virum, vehementer in nihil agendo occupatum.* E. *Non hinc abis cauillatrix? abi, aut ego te abigam hoc calceo, aut calanticam tibi detraham de capite.*

Facere sponsionem: deponere, certare pretio. Calantica indumentum est capitis muliebre.

PRIMA SALVTATIO.

Puer, Pater, Mater.

S*Aluus sis mi pater, salue mea matercula, precor vobis fœlicem hunc diem, germanuli, propitium vobis opto Christum, sororculæ.* Pa. *Mi fili, sospitet te Deus, euehat ad ingentes virtutes.* Ma. *Seruet te Christus, mea lux, quid agis mea dulcedo? Quid vales? Quomodo nocte hac quieuisti?* Pu. *Rectè valeo, & placidè dormiui.* M. *Christo gratia: proprium hoc velit tibi esse.* P. *Ad mediam tamen noctem excitatus sum è dolore capitis.* Ma. *Me perditam & miserrimam, quid narras? qua parte capitis?* P. *Ad brechma.* M. *Quam diu?* P. *Vix octaua parte horæ, postea redormij, nec sensi amplius.* M. *Respiraui, nam exanimâras me.* P. *Bene sit tibi Isabellula: para mihi ientaculum. Ruscio, Ruscio, huc, canicule festiuissime: en vt adulatur, vt se in posteriores pedes erigit: quomodo habes? quomodo vales? Heus tu, adfer panis bucceam vnam aut alterã, quam ei demus: vide lusus scitissimos. Non esuris? nihilne edisti hodie? profectò plus est in cane isto intelligẽtia, quàm in illo muline crasso.* Pa. *Tulliole mi, lubet mihi tecum paulisper confabulari.* P. *Quid mi Pater? nam nihil potest accidere suauius, quàm te audire.* P. *Hic tuus Ruscio est bellua, an homo?* P. *Bellua, vt credo.* Pa. *Quid tu habes, vtrum sis homo aut illo? tu edis, bibis, dormis, ambulas, cursitas* [illegible] *omnia.* Pu. *Atqui ego sum homo.* P.

 Quo-

Quomodo id cognoſcis? quid tu nunc habes plus quàm canis? ſed hoc intereſt, quòd ille non poteſt homo fieri: tu potes ſi vis. P. *Obſecro, mi pater, effice id primo quoque tempore.* P. *Fit ſi ij qui erant belluæ, redeunt homines.* P. *Ibo, pater, multo libentiſſimè, ſed vbi eſt?* P. *In ludo literario.* P. *Nulla eſt in me ad rem tantam mora.* P. *Nec in me, Iſabellula, audin? da huic ientaculum in ciſtella.* Iſ. *Ecquidnam?* P. *Fruſtum panis butyro illitum, vel ficos aridas, aut vuas paſſas pro obſonio, ſed inſolatas: nam alteræ illæ viſcoſæ inficiunt puerorum digitos, & veſtes: niſi malit ceraſa aliquot, vel pruna aurea, & oblonga: inſere brachiolum ciſtulæ, ne excidant.*

Inſolatas, ad ſolem exſiccatas

DEDVCTIO AD LVDVM.

Pater, Philoponus, L[illegible] magiſter.

S*Igna te ſacro ſigno Crucis. Duc nos Jeſu Chriſte, ſapientiſſime dementes, potētiſſime imbecilles. Quæſo mi propinque, tu qui es verſatus in ſtudijs literarum, ecquis eſt in hoc gymnaſio optimus inſtitutor puerorum?* Philoponus. *Doctiſſimus quidem Varro: ſed diligentiſſimus & vir probiſſimus Philoponus, nec eruditionis aſpernendæ. Habet Varro ſcholam frequentiſſimam & domi numeroſum gregem contubernalium: Philoponus non videtur delectari turba, paucioribus eſt contentus.* Pa. *Hunc malo: Ellum in porticu gymnaſij inambulentem. Fili hoc eſt formatorium et quaſi officina hominum, & hic artifex formandi. Adſit tibi Chriſtus.* Magiſter. *Aperi caput puer, & flecte poplitem dextrum, ſicuti es edoctus: ſta iam rectus.* Ph. *Proſperus ſit nobis omnibus tuus aduentus; ecquid rei eſt?* Pa. *Hunc filiolum meum ad te adduco, vt ex bellua hominem facias.* P. *Dabo in eam rem operam ſedulam fiet: reuertetur ex pecude homo, ex nequam frugi & bonus, id verò ne dubitaueris.* Pa. *Quanti doces?* P. *Si Puer bene profeciat, vili; ſin parùm, carò.* Pa. *Acute hoc dicis, & ſapien-*

ter

ter, vt omnia. Partiamur inter nos igitur hanc curam, tu vt sedulò instituas, ego vt benignè compensem tuam operam.

EVNTES AD LVDVM literarium.

Cirratus, Prętextatus, Vetula, Puella olusculariá.

V*Idetur tibi tempus eundi ad ludum?* Pr. *Planè tempus est vt eamus.* Ci. *Non satis teneo viam, credo esse in illo vico proximo.* Pr. *Quoties illuc itasti?* Ci. *Ter, aut quater.* Pr. *Quando cœpisti eò itare?* Ci. *Nudius tertius, vt puto aut quartus.* Pr. *Quid igitur; an non id satis est ad noscendam viam?* Ci. Non, *etiamsi eam centies.* Pr. *Ego verò vel si semel, nunquam deinceps aberrarem. Sed tu vadi[illegible]itus, & ambulas lusitans, nec viã aspicis, nec domos, nec [illegible]a signa, quæ te postea admoneant, qua sit flectendum, quæ via tenenda: ego hæc omnia obseruo diligenter, quia lubens eo.* C. *Puer hic habitat in proximo scholæ. Heus tu Titiuillitium, quà itur ad ædes tuas?* Tit. *Quid vis, venis à matre tua? mater mea non est domi, ac ne soror quidem, ambæ sunt profectæ ad diuæ Annæ.* C. *Quid illic agitur?* Tit. *Heri fuerunt encænia, hodie inuitauit eas mulier quædam casearia, ad edendum lac coagulatum.* Ci. *Et tu cur non es vna profectus?* Ti. *Relictus sum hic vt seruem domum: frater meus puerulus abductus est ab eis illuc; sed pollicitæ sunt mihi, se de reliquijs allaturas partes in quasillo.* Ci. *Quin tu igitur manes domi?* Ti. *Continuò reuertar, nunc prodeo lusum talis cum filio huius cerdonis: vultis & vos venire?* Cir. *Eamus sodes.* Pr. *Minimè verò id quidem.* Ci *Quidni?* Pr. *Ne vapulemus.* Cir. *Ah non memineram.* Ti. *Non vapulabitis.* Ci. *Qui scis?* Ti. *Quia magister vester perdidit heri ferulam.* Ci. *Hem, quomodo nosti?* Ti. *Hodie de domo nostra audiui ba-[illegible] eius vociferationem quærentis ferulam.* C. *Amabò, ludamus parumper.* Pr. *Tu ludito si vis: ego ibo solus.*

C. *Ne me apud præceptorem, quæso, deferas; dic me detineri domi à patre.* Pr. *Vis mentiri me?* Cir. *Quidni? propter sodalem.* Pr. *Quia in templo audiui concionatorem affirmantem, mendaces esse filios* Diaboli, *veraces Dei.* Cir. *Diaboli vero? apage. Per signum sanctæ Crucis, ab inimicis nostris libera nos, Deus noster.* Pr. *Non potes liberari, si ludas quum est discendum.* Ci. *Eamus, tu valeto.* Fi. *Hui, pueri isti non audent paulisper ludere, alioqui cædendi.* Pr. *Ille est puer perditus, & euadet scelerosus vir. Sed quomodo elapsus est nobis? nec rogauimus quà esset via ad ludum, reuocemus.* C. *Abeat in malam rem, nolo sit mihi rursum incitamento ad lusum: percontabibur ab hac vetula: mater, nostine qua itur ad scholam Philoponi?* Ve. *Iuxta eam scholam habitaui ego sex annis, è regione: peperi filium natu maximum, & filias duas. transite plateam hanc villæ rasæ: inde est angiportus, tum platea Domini Veterani: hinc flectite ad dextram, tum ad sinistram: ibi percontamini, non procul abest schola.* C. *Vah, non poterimus omnia retinere.* Ve. *Teresula, deduc istos ad ludum Philoponi: nam mater huius est quæ dabat nobis linum pectendum & nendum.* T. *Quid malum Philoponi? quid hominis est hic Philoponus? quasi ego norim; loquerisne de illo qui resuit calceos iuxta cauponam viridem? an de præcone in vico gignantis, qui alit æquos meritorios?* V. *Sat scio, nunquam tu nosti ea quæ sunt opus, sed ea quæ ad rem nihil faciunt. Ineptissima, Philoponus est ludimagister ille senex, procerus, luscicsus, è conspectu ædium quas olim habitauimus.* Te. *Ah, iam redit in memoriam.* V. *In reditu transi per macellum, & eme acetarium, & raphanum, & cerasa: cape fiscellam* C. *Duc nos etiam per forum olitorium.* Te. *Hac ibitis breuiùs.* C. *Nolimus isthac ire.* T. *Quî sic?* C. *Quia momordit me illic canis ex domo pistoris, quin & volumus te comitari ad forum.* T. *Reuertens faciam iter per macellum: nam procul adhuc absumus & emam quæ sunt iussa, postquam reliquero vos in ludo.*

do.

do. C. *Nos cupimus videre, quanti emes cerasa.* Te. *Numis senis emimus in libras singulas : sed quid ad te?* Ci. *Quia soror iussit me hodie sciscitari, & est illic vetula quædam olusculariа, de qua si emeris, scio eam & vendituram minoris quàm alias; et daturam nobis vel cerasa aliqua, vel thyrsum lactucæ: nam filia eius ministrauit aliquando matri & sorori meæ.* T. *Ne dispendium hoc viæ constet vobis flagris aliquot.* Ci. *Minimè verò, nam satis veniemus tempore.* T. *Eamus, tantulum deambulauero, quæ misera consumor sedendo domi totos dies.* Prætext. *Quid facis? ad tantum sedes otiosa?* Te. *Otiosa verò? minimè certè id quidem : neo, conglobo, glomero, texo : putas vetulam nostram passuram, vt ocier? festos dies execratur in quibus est cessandum.* Pr. *Festi dies num sunt sacri? quomodo ergo execratur ill[illegible] sacrum? vultne ipsa execrari quod est sacrum constitutum?* Te. *Censen' me didicisse geometriam, vt hæc possim vobis edisserere?* Ci. *Quid rei est geometria?* Te. *Ego nescio, habebamus vicinam, quæ vocabatur Geometria : hæc semper vel erat ipsa in templo cum presbyteris, vel præsbyteri domi eius cum illa: itaque erat, vt ferebant, sapientissima. Sed ventum est in forum olitorium, vbi est tandem vestra vetula?* Ci. *Id ego circumspiciebam: sed eme ab hac ea lege, vt aliquid det nobis corollarij. Heus an ita, puella hæc emet de te cerasa, si aliquot nobis donaueris.* Ol. *Nihil mihi donatur, omnia venduntur.* Ci. *Nec sordes istæ donantur tibi, quas habes in manibus & collo.* Ol. *Nisi procul hinc abis impudenticulæ, has sordes sentient genæ tuæ.* Ci. *Quomodo sentient meæ genæ, quum tu habeas in tuis manibus?* Ol. *Redde cerasa furuncule.* Ci. *Sumo exemplum : nam volo emere.* O. *Eme igitur.* Ci. *Si placuerint, quanti?* Ol. *Numo libram.* Ci. *Ah, acerba sunt : tu anus venefica, vendis hic populo cerasa strangulatoria.* Te. *Abeamus hinc ad ludum, nam vos argutijs vestris intricaretis me, & detineretis diu: domi, puto, me vetula fuerit domi, ob moram meam. Hoc est ostium, pulsate.*

LECTIO.

Præceptor, Lucius, Aeschines, Pueri.

PRæcept. *Cape tabellam abecedariam manu sinistra, & radium hunc, quo indices singula elementa: sta rectus, pileum pone sub axilla, audi attentissimè, quemadmodum ego has literas nominabo: specta diligenter, quo gestu oris. Vide vt eodem prorsum modo reddas, quum reposcam. Sis mecum. Iam audisti. Sequere nunc sigillatim præeuntem. Tenes probè?* Lu. *Videor mihi sic satis.* Pr. *Vnaquæq; istarum vocatur litera, ex his quinque sunt vocales,* A, E, I, O, V, *quæ sunt vocabulo* Hispano Oucia, *quæ est ouis: memineris huius verbi. Hæc cum qualibet, vel pluribus aliarum, syllabam efficit: sine vocali non fit syllaba, & vocalis ipsa non rarò est syllaba. Itaque aliæ omnes consonantes nominantur, quia per se nihil sonant, nisi adhibita vocali: habent enim sonum quendam imperfectum, & mancum, b, c, d, g, quæ sine e paruum sonant. Iam ex syllabis fiunt voces, seu verba: ex his sermo, quo belluæ omnes carent; nec tu à bellua differes, ni probè sermonem discas. Euigila & naua sedulam operam. Ito, sede cum tuis condiscipulis, & edisce quæ præscripsi.* Luc. *Non ludimus hodie?* A. *Non: nam dies est operarius. Eho tu venisse te huc arbitraris lusum? non est hic ludendi locus, sed studendi.* Lu. *Cur ergo ludus nominatur?* A. *Nominatur quidem ludus, sed literarius: quia literis est hic ludendum, alibi pila, trocho, talis: & Græcè audiui appellari scholam, quasi otium: quòd verum sit otium & animi quies ætatem in studijs agere. Sed ediscamus quæ iniunxit institutor summisso murmure, ne alijs alij simus impedimento.* Luc. *Auunculus meus, qui aliquando dedit operam literis Bononiæ, docuit me, melius memoriæ figi, quæ velis, si altiùs pronuncies; idq; confirmari authoritate, nescio cuius Plinij.* A. *Si quis ita velit ediscere formul*

formulas, in horto secedat, aut in cœmetrium templi: ibi clamet licet, quoad excitet mortuos. Co. *Pueri, hoccine est ediscere? garire, iurgari: agite, conuenite ad præceptorem omnes iussu eius.*

REDITVS DOMVM, ET lusus puerilis.

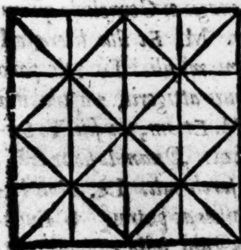
Tulliolus, Corneliola Mater, Scipio, Lentulus.

COr. *Prosperè redieris, Tulliole, ibet paulisper lusitare?* T. *Nondum statim.* Cor. *Quid habes negotij?* T. *Recalere quæ magister ut memoriæ commendarem, mandauit.* Co. *Quæ tandem?* Tu. *Aspice.* Cor. *Hui, quæ notæ sunt istæ? credo esse formicas depictas: mea mater, quot formicas & culices adfert Tulliolus pictos in tabella?* Tu. *Tace insana, sunt literæ.* Cor. *Quæ vocatur hæc prima?* T. *A.* C. *Cur prima est magis A, quàm hæc altera?* M. *Cur tu magis es Corneliola quam Tulliolus?* Co. *Quia sic vocor.* M. *Et illæ literæ ad eundem modum. Sed ito iam lusum, mi fili.* T. *Hic pono tabellam meam & radium: si quis attigerit, vapulabit à matre; nonne mea matercula?* M. *Etiam, mi fili.* T. *Scipio, Lentule, adeste lusuri.* Sci. *Quam lusione?* T. *Nucibus ludemus ad coniectum scrobiculi.* Le. *Non habeo nuces nisi paucas, & eas quassas ac putres.* S. *Ludamus putaminibus nucum.* T. *Quid mihi ea proderunt, etiam si lucrer viginti? nullus est intus nucleus quem edam.* S. *Ego verò dum ludo non comedo: si quid volo comedere, matrem adeo. Ista nucum putamina sunt apta ad extruendas formicis ædiculas.* L. *Ludamus par impar aciculis.* T. *Adfer potius talos.* S. *Adfer Lentule.* L. *Ecce vobis talos.* T. *Quam sunt purulenti & immundi, nec satis purgati à carne, & politi? iacias.* S. *Pro primatu ludendi,*

T. Ego

T. Ego sum primus: quid ludimus? S. Astrigmenta. L. Ego nolo mea perdere: nam domi cæderer à pedagogo. Tu. Quid vis ergo perdere, si vinceris? L. Talitra. M. Quæ est ista humi abiectio? deteris vestes omnes & calceos: tum loco immundissimo; quin verritis priùs pauimentum & sedetis? adfer scopas. T. Quæ erit igitur sponsio? S. Aciculæ in singula puncta. T. Imò binæ. L. Ego non habeo aciculas, deponam, si vultis, pedunculos cerasorum pro aciculis. T. Apage, ludamus ego & tu, Scipio. S. Ego ausim sorti meas aciculas credere? Tu. Da mihi talos in manum, vt iaciam primus: en vici spontionem. S. Minimè verò: namnon ludebas seriò. T. Quis vnquam ludit seriò, seu dicas album nigrum? S. Cauillare quantum voles, non auferes modò acicculas. T. Age, remitto tibi hanc manum: ludamus iam pro premio, adsit dextra sors. S. Victus es. T. Auferio. L. Cedo talos. T. In hunc iactum omnia. L. Non recuso. M. Ad Cœnam pueri, nunquamne facturi estis ludendi finem? T. Nunc incipimus, ista iam de fine loquitur. C. Ludi huius iam tædet, ludamus calculis discoloribus. Tu. Pinge tu nobis orbes in hoc latere, carbone aut gypso. S. Ego malo cœnare, quàm ludere, & discedo aciculis meis omnibus exutus fraude vestea. T. Memineris te heri Cethegum spoliasse. Nullus vbiq; potest fælicie ludere dextra.

Calculi sunt duodeni; albi & nigri orbes.

C. Adfer, quæso, folia lusoria, quæ inuenies sub abaco ad sinistram. Sc. Aliàs id quidem, nunc non vacat: nam si diutiùs morer, timeo ne pedagogus meus iratus, incœnatum me mittat cubitum. T. Corneliola, habe nobis parata folia istaec in crastinum sub horam vesperam. C. Si licebit nobis per matrem, satiùs esset nunc ludere, dum sumur. S. Satius est nunc cœnare, dum accersimur. P. Si mi

mihi nihil datis quæ vos spectaui? Co. *Daremus, si iudicasses: da tu nobis potius, quæ nostris lusionibus te delectasti.* Pu. *Heus pueri, quando estis venturi? cœna est semicomesa, propè est vt, sublatis carnibus, apponamus caseum & poma.*

REFECTIO SCHOLASTICA.

Nepotulus, Piso, Magister, Hypodidascalus.

V*Iuitisne hic lautè?* P. *Quid istuc verbi est, an lauamur? quotidie manus ac faciem, & quidem crebro: mundities enim corporis & sanitati, & ingenio confert.* N. *Non id quæro: sed an edatis, & bibatis ex animi vestri sententia?* P. *Nos non edimus ex animi sententia, sed ex palati sententia.* N. *Dico, an vt vultis?* P. *Maximè, nempe cum fame; & qui vult edit, qui non vult abstinet.* N. *Surgitis à mensa famelici?* P. *Non omnino saturi, nec expedit: belluarum est enim expleri, non hominum. Regem quendam sapientissimum narrant nunquam sine appetitu accubuisse, nunquam surrexisse saturum.* Ne. *Quid editis?* P. *Quæ habemus.* Nep. *Putabam vos esse, quæ non habeatis. Sed quæ sunt ista tandem quæ habetis?* P. *Molestum percontatorem: quæ dantur.* N. *At quæ dantur?* P. *Ientamus de mane sesquihora posteaquàm surreximus.* N. *Quando surgitis?* P. *Ferè cùm sole, qui est dux musarum, & auror a gratissima Musis. Silatum nostrum est frustum panis autopyri: & paulum butyri, aut fructuum aliquid, quales anni tempus suppeditat. Prandium olus coctiuum, vel pultes in pultarijs, aliquid pulmentarij carnium: rapa modò, modo brassicæ, amydum, similago, oriza: tum diebus pisculentis lac serosum in gabatis, è quo fit butyrum expressum, incoctis aliquot turudis panis: piscis recens aliquis, si sit in foro piscario pretij tolerabilis: sin secus, salsamentum probè maceratum, hinc pisa aut cicera, aut lentes, aut*

Silatum, ientaculum.

Autopyri, ex acra farina confecti sine excretione visurum.

Gabatæ sunt profundæ scutellæ.

Turundæ frustra parua.

aut fabæ? aut lupini. N. *Quantum quisq; ex his?* P. *Panis quantum auemus, obsoniorum quantum est satis, non ad explendum, sed ad alendum. Amplissimas epulas alibi quærito, non in schola, vbi ad virtutem formantur animi.* N. *Quid bibitis?* P. *Alij frigidam, alij ceruisiam tenuem, pauci & rarò vinum, & bene dilutum. Merenda est, seu (si id mauis) antecœnium, aliquid panis et amygdalarum seu auellanarum, ficum aridarum, vuarum passarum, aut si sit æstas, pyrorum, aut malorum, cerasorum, aut prunorum: quum vero animi gratia rus proficiscimur, tum edimus lac, vel liquidum, vel coactum caseum recentem, cremorem, lupinos lixiuio maceratos, pampinos, & alia quæ villa suggerit. Cœnæ caput est, acetarium concisum sale asperfum, irroratum oleo oliuarum ex gutto, aceto etiam infuso.* N. *Quid oleo nucum aut raparum?* P. *Apage rem insuauem & insalubrem: tum in lata paropside aulicoctia veruecina iusculenta, cum prunis passis, aut radiculis, aut herbulis quæ sint pro intrito, interdum tucetum saporis scitissimi.* N. *Quo condimento?* P. *Fame omnium optimo & sapidissimo, hinc certis diebus hebdomadis aliquid assi, potissimum vitulinæ et hœdinæ interdum in vere, pro secunda mensa raphani perpusillum, & casei non putris, nec veteris, sed recentis, qui est quàm vetus alibilior: pyra, mala persica, cydonia. Diebus queis carne fas non est vesci, habemus pro carnibus oua assa, aut frixa, aut elixa, singula per se, aut in libum commista in sartagine, aceto aut omphacio, nō tam infuso, quàm instillato: paululum interdum piscium, & caseo succedunt nuces.* N. *Quantum cuiq;?* P. *Bina oua singulis, & binæ nuces.* N. *Quid? à cœna nunquamne comessamini?* P. *Sæpius.* N. *Quid quæso? nam id est suauissimum.* P. *Conuiuium Syri apud Terentium, aut aliquod aliud ex illis lautissimis Athenæi, aut similium, quorum meminerunt historiæ. Vtrum censes nos porcos esse, an homines? qui ventriculi, quæ vastitudo sufficeret, post quaternas refectiones comessari? heus tu, schola hæc est, non saginarium: dicunt etiam nihil esse per-*

Aulicoctia cocta in olla Iuscu-lenta cum ipso iure. Tucetum est caro minutim concisa & ita elixa.

uiciosius valetudini, quàm bibere, quum statim sis iturus cubitum. N. *Licebitne cœnæ vestræ interesse?* P. *Facile, modò venia petita à præceptore, quam scio illum daturum non grauatè: nam solet: alioqui prauæ esset educationis ingerere te conuiuio magistro inscio: & qui adduceret, nihil aliud quàm probrum & pudorem contraheret apud condiscipulos: mane paulisper. Magister, licebitne cum bona tua venia, puerum quendam mihi notum adhibere nostræ cœnæ?* P. *Maximè, non erit molestus.* N. *Habeo gratiam. Hic quem vides gestantem mantile pro focali, est architriclinus huius hebdomadæ: nam hebdomadarios habemus hic architriclinos, vt Reges.* Ar. *Lamia, quota est hora?* La. *Horas non audiui à tertia, intentus compositioni epistolæ. Florus meliùs id norit, qui toto hoc pomeridiano tempore librum non vidit neque chartam.* Flo. *Amicum testimonium, & apud Magistrum iratum valdè vtile. Sed quì potuisti tu id animaduertere, immersus (vt ais) compositioni epistolari? planè maleuolentia te coegit mentiri. Gaudeo profectò, inimicum meum pro mendaci haberi. Si quid me posthac volueris calumniari, carebis fide.* Ar. *Non potero alicundè cognoscere de hora?* Antrax, *transcurre ad diui* Petri, *& inspice horas.* An. *Index signat iam sextam.* Ar. *Sextam verò? Eia pueri agite, eia, consurgite, abijcite libros: vel quò cerui cornua. Parate mensas, insternite, apponite sedilia, mantilia, orbes, quadras, panem: dicto citiùs volate, ne tarditati nostræ institutor succenseat. Prome tu ceruisiam, tu hauri aquam de cisterna, adpone cyphos, quid istbuc rei est? tam obnubilatos adfers? refer in culinam, vt famula eos fricet, & extergat probè, quò sint nitidi et fulgentes.* P. *Nunquam tu hoc perfeceris, quandiu simiam hanc habebimus ministram culinariam: nunquam audet fortiter confricare, quæ mundat; ita timet suis digitis: nec abluit, nisi semel, & tepida.* Ar. *Quin admones de eo præceptorem?* P. *Satius est queri apud famulum atriensem, nã in eius manu est, mutare famulas culinarias. Sed eccum præceptorem. Tu ipse perluito hos calices, frica*

folio

folio fici, vel vrticis, ha rens aqua, ne quid hodie habeat Magister iure reprehendendum. Ma. *Sunt parata omnia? est aliquid quod vos remoretur?* Vt. *Nihil omnino.* Ma. *Næ postea facturi sumus interualla magna inter missus.* A. *Missus verò missum potius dixeris & eum exiguum.* Ma. *Quid tu mussitas?* A. *Dico, vt assideas esse tempus & prope modum corrumpi cœnam.* M. *Pueri, abluite omnes manus & os. Vah, quod mantile? qui hic se extergunt, vbi mundantur? curre adfer aliud purius. Sedeamus more solito. Est hic puer conuiua noster?* P. *Est here.* Ma. *Cuias est?* P. *Flander.* Ma. *Ex qua vrbe illius prouinciæ?* P. *Brugensis.* Ma. *Recipe illum supra te. Expediat quisque cultellum suum & purget quisq; suum panem, si quid hæret vel cineris, vel carbonũ in crusta: sacret mensam, cuius est munus hac hebdomade.* F. *Pasce animos nostros Christe, charitate tua, qui benignitate tua alis vitas omniũ animantiũ: sancta sint Domine hæc tua munera nobis sumentibus, vt tu qui ea largiris, sanctus es, Amen.* M. *Sedete quantum licet laxè, ne comprimatis mutuò: quandoquidem est satis loci. Et tu, habet cultellum Brugensis?* Pi. *Prodigium! Flander sine cultello & quidam est Brugensis, vbi cuduntur optimi?* Ne. *Mihi verò cultello nihil est opus, dentibus frangam mordendo, vel digitis buccellatim comminuam.* H. *Ferunt illud de morsibus, tum gingiuis, tum candori dentium esse perutile.* M. *Vbi fecisti Latinæ linguæ tyrocinium? nam non videris mihi prauè institutus.* N. *Brugis sub Ioanne Theodoro Neruio.* M. *Viro diligenti, docto, probo. Brugæ elegantissimæ, nisi quòd pereunt indies vitio plebis profusissimæ, dolendum est: quam pridẽ illinc venisti?* N. *Nudiusssextus.* M. *Quàm nuper cœpisti studere?* N. *Ab hinc annos tres.* Ma. *Non potest te profectus pœnitere.* N. *Meritò, nam & habui magistrum non pœnitendum.* M. *Sed quid agit Viues noster?* N. *Dicunt eum agere athletam, non tamen athleticè.* M. *Quid istuc rei est?* N. *Quia luctatur semper, sed parùm fortiter.* M.

Cu

M. Cum quo? N. Cum suo morbo articulari. M. O luctatorem dolosum, qui primũ omnium inuadit pedes. N. Imò lictorem sæuum, qui totum corpus constringit. Sed tu quid ais? quid cessas? videris huc spectatum venisse, non cœnatum? quid vestrûm attingat pileum inter cœnãdum, nequis capillus inuolet in patinas: cur non tractatis hospitem comiter? Hy. Nepotule, præbibo tibi. N. Præceptor, excipio animo libentissimo. Hy. Exinanias calicem tuum, quandoquidem exiguus haustus restat. M. Hoc esset mihi nouum. N. Quid, nõ exinanire? sed tu Hypodidascale, quid dicis, quid adfers noui super cœnam? Hy. Ebo vero nihil dico, sed hisce duabus horis multa cogitaui de arte grammatica. M. Quæ tandem? Hy. Recondita sanè, & ex penetralibus disciplinæ: primùm cur Grammatici posuerũt tria genera in arte, quum sint tantùm duo in natura? aut cur natura non producit res neutrius generis, sicut masculini & feminini? non possum causam exculpere tanti mysterij. Deinde philosophi dicunt esse tantum tria tempora, ars nostra ponit quinq; ergo ars nostra est extra rerum naturam. M. Imò tu ipse es extra rerum naturam: nam ars in rerum natura est. Hy. Si ego sum extra rerum naturam, quomodo possum comedere hunc panem & has carnes, quæ sunt in rerum natura? M. Tanto tu deterior, qui venis ab altera rerum natura, vt comedas quæ sunt in hac nostra. N. * Ἀμέλγει τράγον ἄλλος δ' ὑπέχει κόσκινον. Alium ego vellem solutionem mearum quæstionum. Vtinam haberemus nunc Palæmonem aliquem, aut Varronẽ, qui has quæstiones posset profligare. M. Quin potius Aristotelem, aut Platonem. Habes aliquid aliud? H. Heri vidi scelus capitale admitti. Ludimagister vici recti, capro olidior, qui in frontisterio suo in pedore & fœtore docet auditores diabolarios, ter aut quater pronunciauit volucres accentu in penultima: ego verò miratus sum, terram illi non dehiscere. M. Quid aliud decebat talem ludimagistrum dicere? & est alioqui in formulis Grammaticis valdè detritus. Sed tu in re leui nimium tumultuaris & facis tragœdiã ex comœdia, seu mimo verius. H. Equidem absolui

* Id est responsum alienum à proposito.

solui

solui pensum meum: nunc tuæ sunt partes, dic tu vicissim aliquid inter cœnã. M. Nolo, ne tu mihi vicissim* ἀντιφθέγγῃς. Iusculenta hæc tam conglaciant, adfer foculum mensariũ, excalfacite aliquantũ priusquam panem intingatis: Raphanus hic nõ est esui, adeò est lentus, nec minùs sunt radiculæ iusculentæ. H. Lentorem profectò non à macello attulerunt, sed hic contraxerunt in nostro penore, qua cella nihil est penui incõmodius. Nescio quid illud rei est, semper adferuntur huc ossa emedulata. M. Parum habent ossa medullarum sub lunam silentem. H. Quid quum est plena? M. Plurimum. H. Tum verò ossa nostra habent minimum, seu nihil verius. M. Non exorbet nobis medullas luna, sed noster Lamia: nimis hic indidit piperis, & zingiberis: & in iure hoc, & in toto acetario, nimium menthæ, petroselini, saluiæ, erucæ, nasturcij, hysopi: nihil puerorum & adolescentum corporibus æquè damnosũ, vt cibi qui interiora feruefaciũt. A. Quibus igitur ex herbis velles confici? M. Lactucis, buglossa hortensi, & portulaca, et petroselini aliquid admisceri. Heus tu Cingolle, ne extergas labra manu aut mantica, sed simul ipsa, simul manũ mantili, nam ideò tibi datur. Carnes ne attingas, nisi ab ea parte, quã tibi es sumpturus. Tu Dromo, non animaduertis te manicas tuas inficere pingui carniũ? reduc eas, si sunt aperta, ad humeros: si non sunt, corruga, vel complica ad cubitum, quæ si relabuntur, affige acicula; seu quod magis te decet, spina. Tu domi noster delicatule: in mensam incumbis: vbi id didicisti? in hara quapiam: heus subijcite eius cubito puluillum. Architricline, vide ne analecta hæc pereant, recõde in promptuarium, tolle primum omnium salinum, hinc panẽ, tum lances, discos, mantilia, postremò mappam: mundet quisq; suum cultellum, & reponat in vaginam. Heus tu Cinciole, ne scalpas dentes scalpello, nam est noxium: conficito tibi dentiscalpium penula, vel bacillo tenui acuminato: & scalpe modicè, ne gingiuas scarifices et sanguinem elicias. Consurgite et abluite manus priusquam recitetur gratiarum actio. Amoue mensam: voca ministram, vt pauimentum hoc scopis verrat. Agamus

* Id est, præter rem respondeas.

Foculus mensarius est calfactorium mensæ aptum.

Sub lunam silentem, prope nouilunium.

Analecta, reliquiæ quæ colliguntur.

mus Christo gratias : præeat verba, qui sacrauit mensam. Fi. *Pro cibo temporario gratias agimus, Christe domine, temporarias : fac vt pro immortalitate agamus æternas. Amen.* M. *Ite lusum, & confabulatum, & deambulatum quò libuerit, dum licet per lucem.*

GARRIENTES.

Nugo, Graculus, Turdus.

NV. *Assideamus in hac trabe : tu Gracule è conspectu in saxo illo, modò ne impedimento sis quò minus cernamus prætereuntes. Apricemus nos ad hunc parietem, egregiè soli ostentum. Quàm grandis truncus, & cui vsus?* T. *Vt nos hic sedeamus.* N. *Oportet fuisse procerissimā & latam arborē, vnde est sumpta.* T. *Quales sunt in India.* G. *Quî scis? fuisti tu in India cum Hispanis?* T. *Quasi scire aliquid de regione quapiam non possis, nisi in ea fueris : sed dabo tibi auctorē meum. Plinius scribit in India crescere ad eam altitudinem, quæ non possit iaculo superari, & gens illa quidem sumptis non tarda pharetris, vt ait Virg.* N. *Scribit etiam Plin. turmam equitum condi sub ramis.* T. *Nemo id miretur, qui scirpos illius regionis consideret, quibus infirmi fulciunt gradum, diuites duntaxat.* G. *Heus, quota est hora?* N. *Nulla : nam horarum tintinabulum nunc funditur, adfuisti?* G. *Non sum ausus, nam aiunt rem esse periculosam.* N. *Ego interfui, & vidi innumeras mulieres prægnātes transilire canalem fusionis, qui est sub terrā conditus.* T. *Audiui hoc illis esse salutare.* G. *Ea est colus philosophiæ vt dicunt, sed de hora quærebam.* N. *Quid tibi opus est hora? si quid vis agere, dum est opportunitas, est hora. Sed vbi est horologium tuū viatorium?* G. *Excidit mihi nuper, quum fugerem canem olitoris post decerpta pruna.* T. *Ego te currentem vidi de fenestra, sed quò te recepisses spectare non potui, quia impedimento mihi erat hortus pensilis, quem ibi mater affixit patre*

 invito,

inuito, & multum reclamante: mater verò in proposito constans, obtinuit ne tolleretur. N. *Quid tu tacebas?* T. *Flebam tacitus, quid enim aliud agerē dissentientibus mihi charissimis capitibus? tametsi mater iubebat me ab se stare, & clamare strenuè: sed mihi non erat cordi quicquam aduersus patrem mutire. Ergo missus sum ad scholā, quatuor continuis diebus inientatus à matre irata, et deierante, me non esse ex se natum, sed commutatū à nutrice, de quo ait dicturam se nutrici diem apud Prætorem capitalē.* N. *Quid rei est Prætor capitalis? an non prætor omnis habet caput?* T. *Quid ego scio? sic illa dixit.* G. *Hem, qui sunt isti penulati et ocreati?* N. *Galli sunt.* G. *Quid, estne pax?* T. *Bellum narrabant futurum, et quidem atrox.* G. *Quid adferunt?* T. *Vinum.* N. *Exhilarabunt multos.* G. *Scilicet, non solùm vinū exhilarat, sed vini mentio et recordatio.* N. *Vinosus utiq; mea nihil refert, qui aquam bibo.* G. *Nunquā facies bonum carmen.* T. *Nosti illam mulierem?* G. *Non, quænam est?* T. *Aures habet gossipio obturatas.* G. *Quid ita?* T. *Ne quid audiat, quia malè audit.* N. *Quàm multæ pessimè audiunt auribus patētibus et bene perforatis.* T. *Credo huc pertinere, quod est apud Ciceronem in Tusculanis quæstionibus: Surdaster erat. M. Crassus? sed illud peius, quòd malè audiebat.* N. *Non dubium est, quin hoc ad insaniam sit referendum. Sed heus tu Bambalia, inuenisti tuas Tusculanas quæstiones?* B. *Etiam apud propolam: adeò interpolatas, vt non agnoscerem.* N. *Quis surripuerat?* B. *Vatinius, quod illi malè sit.* G. *Vah hominē manibus aduncis et picatissimis: ne admittas eum vnquam ad tuas capsas, nec ad scrinia, si vis omnia esse salua. Nescis illum crumenisecam existimari ab omnibus, et de crumenisecio accusatum apud gymnasiarcham?* V. *Soror puellæ illius enixa est heri gemellos.* G. *Quid mirum? mulier quædā via Salaria ad leonem galeatum, peperit nudiustertius ter geminos.* N. *Plinius dicit, ad septimum; posse procedi.* T. *Quis vestrûm audiuit de vxore Comitis Batauiæ? quem ferunt, vno partu tot edidisse quot sunt in āno dies, ex imprecatione mendica*

dicæ cuiusdam? G. Quid istud fuit de mendica? T. Mendica hæc liberis onusta petyt ab hac Comite stipam: illa, vbi cōspicit tot pueros, conuicio illam abegit, scortū vocitans: negabat enim posse fieri, vt ex vno viro tantā sobolem suscepisset. Innocens mendica precata est diuos, vt si se castam & purā scirent, darent Comiti ex marito suo tot fœtus vno cōceptu, quot sunt in anno dies: & ita contigit, ostenditurq́; propago numerosa in oppido quodā illius insulæ. G. Malo credere, quàm exquirere. N. Omnia sunt Deo possibilia. G. Imò verò facillima. N. Non nosti illum onustum retibus, comitatum canibus, cum cansia & peronibus, vehentē cantherio strigosissimo? T. Estne Mannius versificator? N. Est planè. T. Quænam tanta metamorphosis? N. Ex Minerua transiit ad Dianam. i. ab honestissima occupatione ad inanem & stultum laborem: pater eius mercimonys faciundis auxerat rem: hic paternam artē dedecori sibi esse ducit, vertit se ad alendos equos & venationem, non aliter ratus posse nobilitatē generis venari. Nam, si quid ageret vtile, non haberetur pro nobili. Sequitur cum venantē talis curius, pereruditus homo, aleator famosissimus, et qui probè nouit taxillos mittere compositos: domi habet sodalem Tricongium. T. Imò amphoram. G. Imò spongiā. N. Imò arenam Africæ aridissimam. B. Aiunt illum semper sitire. N. An sitiat nescio, semper certè paratus est potare. B. Ausculta lusciniolam illā. G. Vbinam est? Sa. Non vides eam in ramo illo sedentem? Vide, vt canit ardenter, nec intermittit. N. Flet philomela nephas. G. Quid mirū dulciter eam garrire, quæ sit Attica? vbi etiam fluctus maris non sine numero allidantur littori. N. Plinius scribit, eam pręsentibus hominibus diutiùs & accuratiùs cantare. T. Quid causæ est? N. Ego tibi causam aperiam. Cuculus et philomela eodem cantant tempore, verno scilicet, ab Aprili medio ad Maium exactum, aut eo circiter. Hæ duæ aues in contentionem venerunt de suauitate concentus: quæsitus est iudex, & quia de sono erat certamen, aptissimus visus est ad eam cognitionem asinus, qui præter cæteras animantes grandes haberet auriculas.

Cansia, est pileus aduersus æstum.

Compositos, ita vt cadant vt ipse vult.

 Asinus,

Asinus repudiata luscinia, cuius se harmoniā negaret intelligere, victoriam cucullo adiudicauit. Philomela ad hominem appellauit, quem vbi videt, agit statim causam suam, canit diligenter, vt se illi approbet, ad vindicandā iniuriam ab asino receptam. G. Habeo causam poeta dignā. N. Quid ergo expectabas philosopho dignam? posce à nouis illis magistris Parisiensibus. G. Plerique illorum vestibus sunt philosophi, non cerebro. N. Quid ita vestibus? nam coquos potius dixeris, aut muliones. G. Quia gestant eas crassas, detritas, laceratas, lutulentas, immūdas, pediculosas. N. Erunt ergo philosophi Cynici. G. Imò Cimici, non, quod videri affectant, Peripatetici: quippe Aristoteles sectæ princeps, cultissimus fuit. Ego verò longùm valedico iam nunc philosophiæ, si aliter non possem esse philosophus. Quid enim pulchrius, & homine dignius quam mundicies, vt ciuilis quidā cultus in victu & vestitu? ea in re antestant, mea sententia, Louanienses Parisiensibus. T. Quid tu? Non putas esse impedimēto studijs nimiam curam munditiæ atq; elegantiarum? G. Ego quidem munditiem probo, anxiam & morosam illius curā improbo. N. Damnas tu elegantias? de quibus scripsit Valla tam diffusè, quasq; adeò diligenter commendant nobis nostri præceptores. G. Alia est verborum in loquendo elegantia, alia rerum in vestiendo. T. Scitis quid est mihi narratū à tabellario Louaniensi? N. Quid tandem? T. Clodium ardere perditè in puellam quandam, & Lusconem transtulisse se ad mercaturam à literis, hoc est, ab equis ad asinos. N. Quid audio? T. Clodium narratis omnes succi plenum, rubicundum, bene habitum, hilarē, vultu renitenti, comem, festiuum confabulatorem: nunc refert ille esse exuccum, exanguem, pallido colore, atq; adeò lurido, imbecillum, horridum, trucem, taciturnum, fugitantem lucis & humani consortij: nemo qui illum vidisset prius, iam agnosceret. N. Miserum adolescentem, vnde id mali? T. Ex amore. N. At vnde amor? T. Quantum ex oratione tabellarij potui colligere, reliquerat seria & solida studia, dederat sese tunctum poetis lasciuis, Latinis, & linguæ

vulgaris

vulgaris; inde primi animi præparatio, ut si qua ignis scintilla in illum incideret fomitem, quantumlibet exigua, subitò inflammaretur velut stuppa: tradiderat se somno & otio. N. *Quid necesse habes plures aut maiores causas amandi commemorare?* T. *Nunc insanit, ambulat plerumq; solus, semper autem vel tacitus, vel cantillans aliquid et modulans; scribit versus sermone vernaculo.* N. *Scilicet quos legat ipsa Lycoris.* G. *Christe auerte ab animis nostris tam perniciosum morbũ.* T. *Nisi me ingenium Clodij fallit, recipiet se aliquando ille ad frugem meliorem; peregrinatur animus eius in nequitia, non habitat.* G. *Et ille alter quas mercaturas exercet?* T. *Misit ad patrem epistolam flebiliter conscriptam de misera conditione studiorũ, quam, quòd esset apertilis, legit ipse tabellarius. Pater homo crassæ Mineruæ, transdidit eum à chartis ad lanas, pannos, blastum, piper, zingiber, cinnamomum. Nunc ille succinctus braccha, mirè diligens & sedulus in atomataria taberna, vocat aduentores, excipit blandus, scandit, descendit per scalas infestissimas profert suas merces, vertit, inuertit, mentitur, peierat: omnia sunt illi leuiora quam studere.* N. *A puero noui illum attentũ ad rem, & delectari numulis, itaq; potiorem habuit numationem quàm literaturam; & vile lucrum anteposuit excellentiæ eruditionis; aliquando pœnitebit eum.* T. *Sed serò.* N. *Indubiè: prouideat ne accidat sibi, quod suo consobrino.* T. *Cui?* N. Antonio *in angiportu pomorum ad tres gracculos. Non audisti illũ superiore anno decoxisse?* G. *Quid decoxit quæso? est ne hoc tantum malum? an non quotidie id fit in culinis omnibus?* T. *Decoxit rem.* G. *Quam rem?* T. *Alienam, & * Conturbauit.* G. *Nihilne reddibit creditoribus?* T. *Ex compactione, nam receperat se in asylum: vncias ternas ex libris singuli.* G. *Hoc vocas tu decoquere, quum nihil sit crudius? sed quomodo amisit?* T. *Audiui equidem nuper de patre, non satis tamen intellexi: narrabat pater eum fecisse versuras damnosissimas, quæ degluberunt eum, & deuorarunt vsq; ad ossa.* G. *Quid rei est versura? quid deglubere?* T. *Ne ego quidem noui, credo esse aliquid de*

Apertilis quæ periri possit integrè.

* Conturbauit rationes scilicet nolens soluere creditoribus.

 furibus.

furibus. N. *Vides illum obesum? quē putes vix se posse commouere, petaurista est, & funambulus.* G. *Ah tace, rem narras incredibilem.* T. *Non ipse quidē suo corpore, sed calcibus.* G. *Adferebat aliquid aliud noui tab. llarius de nostris sodalibus?* T. *Etiam de Hermogine, qui in omni nostro certamine semper ferebat primas: is admirabili mutatione ex ingeniosissimo, & (vt ætas illius ferebat) doctissimo, repentè factus est tardissimus et rudissimus.* N. *Tale quiddam sæpe vidi accidere in quibusdā acutulis.* P. *Aiunt id fieri quum ingenij acumen non est solidum: vt in scalpellis, quorum acies facile retunditur, præsertim si quid secet paulo durius.* G. *Quid, estne acies in ingenio sicut in ferro?* B. *Nescio, ferrum sæpe vidi, ingenium nunquam vidi.* N. *Quid factum est adolescenti illi pagano, qui superiori mense exhibuit nobis prandium aduentorium, refertum delicijs rusticis, ad quem à fuga retrahendum præceptor miserat quatuor fugitiuarios? & erat formosulus.* T. *Venustus asinus. Puella amanuensis amitæ meæ, quæ puella est illi soror patruelis, conuenit illū nuper in pago suo, nudo capite, impexum, horridum, sentum, cum gallicis, & tunica villoso leuidensa, vendentem in triuio quodam chartaceas imagines, et tabellas elementarias, cantantem cantiones nouas in circulis.* G. *Oportet illum esse ortum claro sanguine.* T. *Qui istuc?* G. *Quoniam pater eius est de genere Coclitum.* N. *Non tam id arguit nobilem virum, quam bonum iaculatorem, collimabit facile.* T. *Aut fabrū tignarium, qui oculo rubricam dirigit vno.* N. *Nunquam placuit mihi ille puer, nec dederat mihi significationem aliquam virtutis.* G. *Quid ita?* N. *Quia nec amabat studia, nec præceptorem uenerebatur, quod est perditi animi argumentum euidentissimum: & senes irridebat, & calamitosos subsannabat. Sed quis est iste sericatus, torquatus, bracteatus auro?* G. *Ex genere clarissimo, matrem habet nobilissimam et fœcundissimam.* N. *Quam?* G. *Terram, & vix credas quas semper faciat delicias; dicas puerulum, in cunis adhuc & crepundijs vagientē.* N. *Atqui lanugo illi incipit iam per malas serpere.*

Prandium aduentorium, pro suo fœlici aduentu.

Fugituarii qui retrahunt seruos à fuga.

Amanuensis quam hera habet semper sibi paratam ad manum.

Gallica, socci lignei. Villosa leuidensa crassa, qualis est Frisia.

Collimabit, attinget scopū.

G.Hem obseruator venit, expedite libros, explicate, incipite euoluere. N.Nec fuit his multis hebdomadibus obseruator magis curiosus, et qui tam gauderet deferendis ad magistrū criminibus. G.Vtinam saltē nos veræ culpæ reos ageret, sed calumniatur plerunq. N.Hic murus ahæneus esto: Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa. Sed quiescite, ego illim statim hinc fugabo. O.Quid tu dicis, Vacia? N.Quid tu vatrax? O.Quid tu Vatrachomyomachia? sed ioco amoto, quid hic agitur? N.Quid ageretur? Quod inter bonos scholasticos et studiosos: legitur, ediscitur, disputatur. Dic sodes capitulum lepidissimū, quid est apud Virgil. Transuersa tuentibus hircis? O.Bene facitis, pergite studere, vt bonæ indolis adolescentes decet: mihi aliud nunc est negotij, vos valebitis. N. Satis nugatum est, reuertemur ad ludum, sed prius relegamus, quæ præceptor explicauit, tum vt discamus, tum illi placeamus, et nos approbemus, quod cuiq; nostrum debet esse in votis, non minus quàm patri.

ITER ET EQVVS.

Philippus, Misippus, Missopodus, Planetes.

PH.Vultisne proficiscamur animi gratia Boloniam, quæ est ad Sequanam? Misip. et Missop. Nihil mallemus, die præsertim sereno, & à ventis silenti, tum etiam in nostro pedagogio feriato. Ph. Cur non est vocis operarius? Miss. Quia Pandulfus madefacturus est hodie ingenti prandio magistros omnes, in honorem laureæ suæ magistralis. Pl. Vah, quantum potabitur? Miss. Multo plus sitietur. Misip. Ego habeo asturconem. Ph. Et ego equum meritoriū conductum de lusco impostore. Miss. Ego et Planetes vehemur rheda: reliqui si videtur, vel pedestres sequentur nos, vel vibrabiorum agent cymbam contra cursum amnis. Ph. Imò equis trahentur. Miss. Et erit cordi, nam nobis pedestre iter magis placet. Ph. Eia puer, fræna equum meum, & insterne. Quid

Pedestre idem quod terrestre.

Orea corrigia, quæ est sub ore.

Antilena, est lorum ante pectus. Postilena, lorum obstratum ad caudam.

Quid malum, manno indis lupatum? orna potius frænulo illo leui cum bullis. Pl. *Hui, nec oreã habet nec aureas.* Ph. *Si scirem quis fregisset, ego illi frangerẽ.* Mis. *Quid tu nunc dicis concitatus?* Ph. *Panem in cœna. Accipe, vnde poteris, accommodatò.* Pl. *Scilicet in medijs pædagogijs quæris tu vel equorum ornamenta.* Ph. *Supple igitur quæ desunt ex hoc fune.* Pl. *Erit deforme.* Ph. *Abi insane, quis videbit extra vrbem?* Pl. *Antilena est dißuta.* Ph. *Sarcias ligula astrictoria aliqua.* Pl. *Non habet postilenam.* Ph. *Nec est opus.* Pl. *Magnum equitem, & exercitatum: delabetur ephippium ad collum, & effundet te equus supra caput.* Ph. *Quid ad me? Lutosa est magis via quam lapidosa, inficiar cœno, non cruentabor. Sed si hæc omnia apparanda, non hinc discedemus ante vesperum: adhuc equum qualicunq; ornatu.* Pl. *Paratus est, conscende: ah quid agis, pedem dextrum ponis priorem in stapeda?* Ph. *Vtrum ergo?* Pl. *Sinistrum, & habenas sinistra manu rege: dextra cape hanc virgulam, quæ erit pro calcaribus.* Ph. *Non indigeo, calcanei erunt mihi vice calcarium.* Pl *Iubellium Tauream videtis, aut qui cum hoc est congressus, Asellam.* Ph. *Apage historias in procunctu; vbi reliqui?* Pl. *Ite, ego comitabor vos pedester.* Mis. *O equum molestissimum succussatorem, ossa mihi omnia contuderit, priusquã perueniamus in opidum.* Ph. *Quid malum est stratum istud tuum? clitella est, vt puto.* Mi. *Paulò minus.* Ph. *Quanti, quanti?* Mi. *Nummis Turonensibus quatuordecem.* Ph. *Equum ipsum cum suo victu et vestitu tanti non emerim, nec videtur mihi equus vector, nec ephippiarius, sed iumentum clitellarium & iugale, aut dossuale: animaduertere quæso, vt passim cespitat? vel in chartam, aut latum culmum impingeret.* M. *Quid tu de eo dicis? pullus est adhuc. Sed garrias quæ voles: vides tu hunc equum? is qualis qualis est, me vehet, aut ego illum.* Pl. *Vngulam habet tenerrimam miser.* Ph. *Quid admonuit te tam accuratè vnoculus, quum tibi eum insterneret?* Mis. *Rogauit verbis amantissimis, ne duo insideremus equo, alter in strato, alter super clunes, & vt in equili diligenter ei substernerem,*

ubsternerem. Pl. *Nimirum eget misellus, qui latera habet nudata à carne.* Ph. *Quid agitis vos? non ascenditis in rhedam?* Pl. *Probè mones: rhedarius petit nunc altero tanto plus quàm quanti eramus pacti.* Ph. *Cum rhedarius est res obis, & cum nauiculatoribus: facilè conficietis omnia, & ex animi sententia: genus hominum est id mite, mansuetum, come, vrbanum, pium. Rhedarij sunt fex terræ, nauiculatores fex maris: date illi dimidium eius, quod plus poscit.* Pl. *Quotam esse iam horam censetis?* Ph. *Ex sole conijcio esse vltra decimam.* Pl. *Appetit iam meridies.* Ph. *Itane? heus Misippe eamus: sequatur qui poterit. Inuenient nos ad galerum purpureum, ea est taberna diuersoria, sita contra regiam pyramidem, non procul à domo Curienis.* M. *Quà egrediemur?* Ph. *Per portam Marcellinem, ad dextram simplici via & directa.* P. *Imò teneamus hanc semitam via iucunda, & placida.* Ph. *Minimè verò, nihil commodius ac tutius quàm via regia: nam transuersis itineribus amittemus comites: præsertim quòd trames ille, nisi me fallit memoria, est valde sinuosus & ambagiosus.* Mi. *Qui sunt isti hastati? videntur milites ex istis mercenarijs.* Ph. *Quid agendum?* Mis. *Reuertamur, ne nos spolient.* Ph. *Progrediamur, nã facilè euademus eos cursu equorum per campos.* Mis. *Quid si gestent tormenta manuaria?* Ph. *Nihil tale cerno, sed solas sarissas.* Mi. *Accede propius puer.* Pl. *Quid rei est?* Mi. *Non tu vides illos Germanos?* Pl. *Quos?* Mis. *Illos huc venientes aduersum nos.* P. *Planè sunt Germani: sed Parisienses, rustici duo cum suis baculis.* M. *Profectò ita est; bene sit tibi, animam mihi & vitam reddidisti: sed vbi Misospudus & Planetes?* Pl. *Rhedarius iratus quòd non quantum postulauerit acciperat, duxit nos via salebrosa; equi dum magna enituntur vi, rotas in alto cœno hærentes extrahere, temonem & helcia confregerunt: tum canthi reuulsi sunt cum clauis, & ipse rotam sufflaminauerat imprudens, bili excæcatus: nunc eũ reficit stomachabundus, & conuicians diuis omnibus, vectores quoq; diris deuouens atrocissimis.* Ph. *Quæ capiti illius sint.*

Pl.

Substernere, paleam ad cubandum.

Curio est sacerdos, qui præest parœciæ, curatus vulgò.

Tormenta manuaria, quas sclopetas vocant.

Pl. *Puto eos rheda relicta transituros in sarracum, quod sine onere habet iter Boloniam. Glaucus & Diomedes ingressi erant in schapham quandam, sed nautæ negant se hoc vento posse remis aut contis agere nauigium: equos helciarios narrant omnes esse occupatos, nescio qua materia vehenda: ita nondum religarant prymnesium.* Ph. *De naulo nihil noui?* Pl. *Nihil prorsum.* Ph. *Mirum est. sed conijcio quid futurum sit: non peruenient illi Boloniam ante serum diei.* M. *Quid tum? sumemus diem crastinum totum ad reficiendum animum. Aspice vt fluuiolus ille leniter labitur, aquæ planè chrystallinæ inter scrupos aureos, quàm iucundum murmur? Audis lusciniolam, & carduelem? profectò territorium hoc Parisiense amœnissimũ est.* Ph. *Quod spectaculum potest esse huic par? quàm placido agmine fluit Sequána? vt fertur nauicula illa plenis sinibus, & secundo vento? mirificè his omnibus redintegrantur animi. O pratum miro artificio vestitum!* M. *Nempe ab admirabili artifice.* Ph. *Quàm suauem odorem eructat?* Mi. *Hac, ad sinistrum flectito, vt vites cœnum tenacissimum, in quo gradarius tuus statim vnguem amitteret. Quam contrarius hic campus suo vicino, obsitus situ, squalidus, cariosus, horrens petris, & spinis armatus.* Pl. *Non vides esse agrum rudcratum ex villæ ruinis? & alioqui frumentarium est. Hyberno puluere, verno luto, magna farra Camille metes.* Ph. *Quæso cantilla versus aliquot vt soles.* Misip. *Placet.*

Equi helciarij, qui trahunt nauigium aut similia.

Prymnesium funis est, quo nauiculæ terræ alligantur.

Fœlix ille animi, diuísque simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus:
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ.

Ph. *Versus facetissimos, & grauissimos, cuius quæso sunt?* Mis. *Non agnosti?* Ph. *Non.* Mis. *Angeli Politiani.* Ph. *Vetustiores putaui, & habent gratiam antiquitatis. Suspicor nos aberrasse.*

deerrasse. Mi. *Heus bone vir, quà itur* Boloniam? Ruſ. *Aberrastis, obuertite cantheria vestra ad biuium illud, & tenete viam quam vodit flumen; ea vos non sinet falli, recta est, & simplex vsq; ad vetustam quercum: inde ad manum hanc vos præcipitate.* Miſ. *Habemus gratiam.* Ruſ. *Ducat vos Deus.* Miſ. *Mallem currere quàm sic ab equo isto concuti.* Ph. *Tanto cœnabis auidiùs.* Miſ. *Imò non potero cœnare delassatus & confractus toto corpore, citiùs quæram de lecto, quàm de mensa.* Ph. *Sede coniunctis cruribus, non diuaricatis: minus senties laborem.* Miſ. *Hoc est fœminarum: & facerem nisi metuerem derisus & sannas prætereuntium.* Pl. *Siste parumper Philippe, dum hic faber ferrarius calciarit asturconem tuum; cui excussa est solea dextri pedis.* M. *Quid potius moremur hîc, vt clauso diuersorio, sub dio dormiamus.* P. *Quid tum? in aperto mundo an non id præstabilius, quàm in clauso? grauius esset, quòd incœnes.*

SCRIPTIO.

Mandricus & Mendoſa.

MA. *Adfuistin' hodiè, quum ille haberet orationem de vtilitatibus scribendi?* Me. *Vbinam?* Ma. *In auditorio Antonij Nebrissensis.* Me. *Minimè verò: sed tu recense, siqua hæserunt memoriæ.* Ma. *Quid ego recenseam? dixit tam multa, vt omnia prope exciderint.* Me. *Ergo contigit tibi quod de vasis augusti orificij: Quintilianus dicit, quod superfusam humoris copiam respuunt; sensim si instilles, recipiunt. Sed nihil retulisti penitus?* Mand. *Propemodum nihil.* Mend. *Aliquid igitur.* Mand. *Perpusillum.* Mend. *Istuc ipsum perpusillum fac mihi etiam commune.* Mand. *Primùm omnium aiebat esse perquam admirabile, tantam varietatem humanarum vocum paucis potuisse literis comprehendi: deinde amicos absentes posse inter se beneficio literarum colloqui. Addebat, nihil esse visum*

mirabilius apud insulas istas à regibus nostris recens inuentas unde aurũ adfertur, quàm posse inter se homines aperire quæ sentiant, tanto interuallo regionũ, missa chartula aliquam maculis nigris distincta; Rogabant enim, an papyrus sciret loqui; hæc ille, & alia permulta, quæ sum oblitus. Me. *Quandiu dixit?* Ma. *Horas duas.* Me. *Ex tam longa oratione tam paucula mandasti memoriæ?* Ma. *Mandaui quidem memoriæ, sed ea noluit retinere.* Me. *Planè dolium habes filiarum Danai.* M. *Imò excepi cribro, non dolia.* Me. *Accersamus aliquem, qui tibi ea quæ ille dixit, redigat in memoriam.* Ma. *Mane tamen, dum aliud quiddam cogitatione quæro: teneo.* Me. *Eloquere tandem, cur non excipiebas penna?* Ma. *Non erat ad manum.* Me. *Ne pugillares quidem?* Ma. *Ne pugillares quidẽ.* Me. *Exprime hoc tandem.* Ma. *Aufugit iam, tu excussisti menti, tam odiosè interpellãdo.* Me. *Hui tam cito?* Ma. *Rediit in memoriam. Ex authoritate nescio cuius Scriptoris, affirmabat nihil esse ad magnam eruditionem compendiosius, quàm probè ac celeriter pingere.* Me. *Quis est auctor?* Ma. *Nomen sæpè audiui, sed memoriã effluxit.* Me. *Vt alia; sed huic præcepto non paret vulgus nostræ nobilitatis, quæ pulchrum & decorum sibi esse ducit, nescire literas formare: dicas scarificationẽ esse gallinarum, & nisi præmonitus sis cuius sit manus, nunquã diuinaris.* Ma. *Et ea de causa vides, quàm crassi sint homines, quã amentes, & opinionibus corruptissimis.* Me. *Quomodo sunt vulgus, si nobiles? annon hæc multum inter se distant?* Ma. *Quia vulgus non vestibus & possessionibus distinguitur, sed vita, & iudicio de rebus integro.* Me. *Vin' ergo vt nos à vulgari ista inscientia vindicemus? tradamus nos huic exercitamento.* Ma. *Nescio quo pacto naturale est mihi, distortè, inæqualiter, perturbatè exarare literas.* Me. *Hoc habes nobilitatis, exerceas te: nam assuefactio mutabit, quod naturale esse ducis.* Ma. *Sed vbi is habitat?* Me. *Ex me tu id quæris? qui nec audiui hominem, nec vidi, quum ipse eum audieris; tu, quantum intelligo, velles omnia ingeri tibi præmansa in os.* Ma. *Nunc commemini, aiebat se*

domi-

domum conductam iuxta ædem diuorum, Iusti & Pastoris. Me. *Est ergo vicinus noster, eamus.* Ma. *Heus puer, vbi est magister?* Pu. *In illo conclaui.* Ma. *Quid agit?* Pu. *Docet quosdam.* Ma. *Significa illi astare hic præ foribus qui huc etiam veniunt, vt ab eo doceantur.* Mag. *Qui sunt pueri isti? quid petunt?* P. *Te cupiunt conuentum.* Mag. *Admitte eos ad me rectâ.* Ma. & Me. *Optamus tibi salutem, & omnia prospera magister.* Mag. *Ego vicissim vobis fœlicem hûc ingressum: sospitet vos Christus: quid est? quid vultis?* Ma. *Doceri abs te artem istam quam proficêre, si modò vacat, & si vis.* Mag. *Profectò oportet esse pueros honestissimè educatos, qui & sic loquimini, & tam modesto sitis ore. Nunc verò magis, quum tota facie suffudit se vobis rubor: confidite filij, nam iste est color virtutis: quî vocamini?* Ma. *Manricus & Mendosa.* Mag. *Nomina ipsa testantur ingenuam educationem, et generosos animos. Ita demum eritis verè nobiles, si ijs artibus excolatis animos, quæ maximè sunt dignissimæ claris natalibus: quanto magis sapitis vos, quàm multitudo isto nobilitatis, qui eò se habitũ iri generosiores sperant, quo imperitiùs pingant literas. Sed minimè est hoc mirandum, quandoquidem persuasio hæc dementiam nobilitatis iampridẽ inuasit, nihil esse abiectius aut vilius, quàm aliquid scire. Ergo videre est, illos epistolis à librarijs suis cõpositis subscribentes id quod legi nullo pacto potest, nec scias à quo tibi epistola mittatur, nisi sit à tabellario prædictum, aut signum agnoscas.* Ma. *Id modò ego & Mendosa querebamur.* Mag. *Sed venitis huc armati?* Ma. *Minimè verò bone præceptor, vapularemus à nostris pedagogis, si ausi essemus arma hac ætate vel aspicere nedũ tangere.* Mag. *Ah, ah, non loquor de armis crudelitatis: sed de istis scriptorijs, quæ ad præsentem rem faciunt. Habetis thecam pennariam cum pennis?* Me. *Quid rei est theca pennaria? an ea, quam nos calamariam nominamus?* Mag. *Ea ipsa: nam antiquissimi homines solebant stylis scribere, quibus successerunt calami, & potissimum Nilotici. Agareni, si quos vidisti, harundinibus scribunt à dextra in sinistram, sicut om-*

nes

nes penè ad Orientem nationes. Europa Græcos secuta, contrà è sinistra in dextram. Ma. *Etiam Latini?* Mag. *Latini quoq;, fili, sed hi à Græcis habent originem, & olim veteres Latini scribebant in membrana deletili, quæ vocabatur palimpsestos, tum vna tantùm facie: nam qui vtrinq; erant libri conscripti, epistographi dicebantur: qualis fuit Horestes ille Iuuenalis, scriptus in tergo, nec dum finitus. Sed hæc aliàs, nunc ea quæ instant anserinis pennis scribimus, aliqui gallinaceis: Vestræ istæ sunt egregiè habiles: nam sunt cauda ampla, & nitida & firma: detrahite plumulas scalpello, & detruncate aliquid è cauda: tum eradite, si quam habent scabriciem, nam leuigatæ fiunt aptiores.* Ma. *Nunquã ego gero nisi depilatas & nitidas, sed institutor meus docuit me eas leues facere saliuas et affricatione ad aduersam tunicã, vel feminicrutalia.* Ma. *Præsens consilium.* Me. *Doce nos aptare pennas.* Ma. *Primùm omniũ rescindetis vtrinq; caput, vt fiat bifurcatas tum in superiore parte incisuram facite scalpello sensim ducto quæ crena vocatur: hinc æquate duos illos pedunculos, seu mauultis nominare, crucula; ita tamẽ, vt altius sit dextrum, in quod penna scribendo incumbit: id tamen discrimen vix perceptabile oportet esse. Pennã si firmius vis chartæ imprimere, tribus digitis teneto: sit celeriùs, duobus, police et indice, more Italico. Nam medius inhibet magis cursum, et moderatur, ne se immodicè effũdat, quàm adiuuat.* Ma. *Profer atramentarium.* Me. *Hem: cornu atramentarium elapsum est mihi venienti huc.* Mag. *Puer, profer ampullam illam, atramentum ex ea effundemus in hoc mortariolum plumbeum.* Me. *Sine penicul o?* Ma. *Ita haurias penna liquidius, et commodius: nam in gossipio, vel filo bombycini, aut lini, quum pennam intingis, adhæret semper crenæ fibra aliqua, vel floculus, in quo detrahendo fit mora scriptioni: aut si non demas, lituras merius effingas, quam literas.* Me. *Ego ex sodalium consilio linteolum Meliciense indo, aut bombycinum laxum ac tenue.* Ma. *Istud est verè satius. Cæterùm multò præstat solum atramentum infundere in mortariolo quidem fixo, in*

qui

quod circumgestandum est, huic omnino opus est peniculo. Ceterum habetis chartam? Me. Hanc. Ma. Asperum admodum, & quæ pennam remoretur, ne inoffensè decurrat, quod est studijs noxium. Nam dum luctaris cum scabricie chartæ, elabuntur multa ex ijs, quæ scribenda cogitaueras. Hoc genus chartæ, amplæ, densæ, duræ, scabræ, librarijs relinquite; quæ ideò libraria nuncupatur, quòd ex ea fiunt ad diuturnitatem libri: nec illam quotidiano vsui paraueris grandē, augustanam, siue imperialem, quæ de rebus sacris hieratica nominatur: quales videtis in libris sacrarum ædium: acquirite vobis chartam epistolarem, quæ ex Italia defertur optima, tenuissima, & firma: vel vulgarem illam, quam ex Gallia important, quam passim inuenieris venalem in singulos codices numis octonis plus minus: dabitur vobis pro corollario philura vna aut altera chartæ emporeticæ, quam bibulā dicimus. Me. Quæ est horum nominum ratio? nam sæpe dubitaui. Mag. Emporetica de Græco venit, ab inuoluendis mercibus, & bibula, quòd atramentum absorbeat: ita non erit vobis opus fursuribus, aut sabulo, vel puluere de pariete eraso. Sed omnium optimū est, quum per se literæ exsiccantur, eo enim modo diuturniores fiunt. Proderit tamen emporetica, quam sub manum extendatis, ne sudore aut sordibus maculetis papiri candorem. Ma. Cedò iam nobis, si videtur exemplar. Ma. Primùm abcedariū, deinde syllabatim, tum verba coniuncta ad hunc modum: Disce puer, quibus fias sapientior, & proinde melior. Voces sunt animorū signa inter præsentes, literæ inter absentes. Hæc effingite, et redite huc à prandio, vel cras, vt scripturam vestrā emendem. Me. Faciemus, interea commendamus te Christo. Mag. Et ego vos eidem. Me. Secedamus, & absq; interuentu sodalium & interpellatione meditemur, quæ a magistro hoc accepimus. Ma. Placet mihi, ita fiat. Me. Ventum est, quò volebamus, assideamus in his saxis. Ma. Etiam, sed auersi à sole. Me. Mutua mihi dimidium chartæ foliū quod reddam cras. Ma. Sufficit tibi hoc frustulum? Me. Hui, nō capiet sex versus, ex meis præsertim.

Ma. Scribe in vtraq; facie, & duc versus densiores: quid necesse habes tam magna interstitia relinquere? Me. Egone? vix interuallum est vllum: nam literæ sese vtrinq; attingunt, præsertim quæ longos habent apices aut pedes, vt b. & p. Sed quid tu? iamne duos versus exarasti? & quidem eleganter, nisi quòd sunt praui. Ma. Scribe tu seorsum, & tace. Me. Enimuerò penna & atramento hoc scribi nullo pacto potest. Ma. Quid ita? Me. Non cernis, vt penna respergit chartam atramento extra literas? Ma. At atramentum meum adeò est crassum, vt limũ esse credas: aspice amabo, vt hæret in summa crena, nec ad characteres formandos defluit. Quin igitur vtriq; incommodo medemur? tu de cuspidibus pennæ rescinde scalpello, quoad atramentũ commodè colligat in literas: ego in atramentariũ, quò sit atramentum liquidum, instillabo guttas aquæ aliquot. Me. Immeïto potiùs. Ma. Oh, ne lotium, fœtebit atramentum ipsum, & quicquid scripseris: nec facile deinceps odorem hunc elüeris è penniculo: optimum esset acetum si haberes ad manum: nam hoc vi sua statim distrahat densum atramentum. Me. Verum, sed periculum est, ne acrimonia sua chartã penetret. Ma. Nihil tale metuas, hæc charta maximè omnium continet atramentum ne effluat. Me. Extremę huius tuæ chartæ oræ inæquales sunt, rugatæ, & asperæ. Ma. Demarginato chartam aliquantum forficibus, nam hoc est etiam eligantius, aut citra eam asperitatem scribendo subsiste. Tibi semper leuissimæ offensiones satis magno impedimento sunt, ne pergas, sed quicquid est in manibus abiicias illicò. Me. Redeamus iam ad præceptorem. Ma. Videtur tibi tempus? Me. Metuo, ne præterierit iam tempus, nam solet maturè cœnare. Ma. Eamus, ingredere tu prior, qui habes minus cordis. Me. Imò tu potius, qui minus frontis. Ma. Vide ne quis ab illo exeat, qui deprehendat hic nos iocantes, & lasciuientes. Pulsemus fores annulo, & si patentes, nã hoc fuerit vrbanius. At at. P. Quis istic? rectà introeas quisquis es. Ma. Nos sumus, vbi est institutor? P. In conclaui. Me. Omnia sint tibi fausta, præceptor.

ceptor. Man. Fœliciter veneritis. Men. Effinximus quinquies aut sexies tuum exemplar in eadem charta, referimus hoc opus nostrum ad te emendandum. Man. Rectè facitis, Ostendite: post hac relinquite maiorem intercapedinem versuum, ut sit ubi ego possim corrigere vestra errata ad emendationem. Hæ literæ sunt admodum inæquales; quod est in scribendo fœdum. Animaduertite, quanto ne maius est quàm e, & o, quam orbis huius p! nam literarum corpora omnia oportet esse æqualia. Men. Quid quæso vocas corpora? Man. Media in literis præter apiculos & pedunculos, si quos habent: apices habent b, & l, pedes, p, & q: iam in eodem m, crura sunt imparia, primum breuius est medio, & nimis magnam caudam trahit, sicuti & illud a: nec satis imprimitis pennam chartæ, vix hæret atramentum, nec dignoscas quæ sint elementa. Quòd literas has transformare tentaris in alias, erasis particulis cuspide scalpelli, magis deturpasti scripturam: satius fuisset tenuem liturã inducere, tũ & quod superest verbi in fine versus, transferre in caput sequentis, modò integræ sint semper syllabæ, quas secari non patitur lex Latinæ scriptionis. Augustum Cæsarem produnt memoriæ, non solitum verba diuidere, nec ab extrema parte versuum abundantes literas in alteram transferre: sed ibidem statim subijcere, & circumducere. Men. Nos id libenter imitabimur, quoniam exemplum est regis. Man. Rectè facitis, quomodo enim aliter approbaretis vos ex illius esse satos sanguine? Sed ne coniungatis omnes literas, nec omnes separetis. Sunt quæ uniri inter se postulent, ut caudatæ cum alijs, velut a, l, u: item hastatæ, ut f, & t. Sunt quæ recusent, nempe orbiculatæ, p, o, b. Quantum poteritis, recto capite scribite, nam inflexo atq; incumbenti defluunt humores ad frontem & oculos, unde morbi nascuntur multi, & videndi imbecillitas. Accipite alterum exemplar, quod exprimatis cras, Deo propitio.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit. *Et aliud.*
Currant verba licet, manus est velocior illis.
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Me. *Visne etiam vt lituram hanc reddamus?* Ma. *Lituram sane, modò & alia probè exarata.* Me. *Interea optamus te bellissimè valere.*

VESTITVS ET DEAMBVLATIO MATVTINA.

Bellinus, Maluenda, Ioannius.

MAl. *Nempe hoc assiduè? iam clarum mane fenestras intrat. Stertimus, indomitum quod despumare falernum sufficiet.* B. *Apparet profectò insanire te, nam alioqui nec tam multo mane esses experrectus, nec versus funderes, & quidē satyricos, quò manifestiùs rabiem tuam patefacias.* M. *Accipe ergo epigrammatorios, edentulos & salsos: Surgite, iam pueris vendit ientacula pistor, Christatęq; sonant undiq; lucis aues.* B. *Istud de ientaculo citiùs mihi somnum excuteret, quàm clamores tui.* M. *Festiuissimus nugator, precor tibi: fœlicem hunc diem.* B. *Et ego tibi faustam noctem, & bonum cerebrū, vt simul & dormire possis, & soluta oratione loqui.* M. *Quæso te, seriò responde: si modò seriò potes unquam loqui: quam horam censes nunc esse?* B. *Medium noctis, vel plus paululum.* M. *In quo horologio?* B. *In meo domestico.* M. *Vbi tandem est tuum horologium domesticum? tu vt horologium unquam habueris, aut inspexeris, cui omnis hora est semper dormiendi, edendi, ludendi: studendi verò nunquam?* B. *Atqui hîc ego habeo horologium mecum.* M. *Vbi? ostende.* B. *In meis oculis: vide vt nulla vi aperiri possint: obdormi rursus obsecro: aut certè tace.* M. *Quid malum? carosis hæc, seu verius lethargus, & mors quædam? quando*

pu-

putas nos iam dormisse? B. Horas duas, vel ad summum tres. M. Ter ternas. B. Quî fieri istuc potest? M. Gomezule, i curriculo ad solarium Franciscanorum, & contemplare quota sit hora. B. Apage soliarium, quum sol nondũ sit ortus. M. Ortus vero? aperi fenestram istam vitream: heus tu puer, vt verberet sol huius oculos suis radijs: plena sunt iam sole omnia, & vmbræ minores. B. Quid tibi est rei cum ortu solis, et occasu? sine illum priorem te surgere, cui maius est conficiendũ iter diurnũ. Gomezule, cursim contendito ad D. Petri, ibi aspicito & in horologio machinali quæ sit hora, et in gnomone. I. Vtrunq; sum intuitus, in solario parũ abest vmbra à secunda linea, in horologio digitus indicat horam paulò plus quintã. B. Quid narras? aliud ergo agendum restat tibi, vt huc sistas mihi fabrum ferrarium ex vico lapideo, qui forcipe disiungat has palpebras tam affixas: dic ei, reuellendam esse è foribus seram aliquam cuius sit amissa clauis. I. Vbinã habitat? M. Iste verò seriò accerseret. Desine iam nugari, & surge. B. Surgamus tandem, quando ita obstinasti animo. Vah, quam es odiosus sodalis! Exuscita me Christe ex somno peccati ad vigiliam iustitiæ, transfer me ex nocte mortis ad lucem vitæ. Amen. M. Fœliciter tibi procedat hæc lux. B. Et tibi hæc eadem, & aliæ quamplurimæ lætæ ac faustæ: hoc est, vt eam ita transigas, ne cuius virtutẽ lædas, neu quis tuam. Puer adferto subuculã mundam: nam hanc iam totos sex dies gestaui: hem, arripe pulicem illum saltantem. B. Omitte nunc venationem pulicum: quantulum erit, pulicem vnum in cubili hoc extinxisse? M. Quantum guttã vnam aquæ Diliæ huic adimere. B. Imò verò mari ipsi Oceano. Nolo hanc subuculam collari rugato, sed alteram illam plano: nam rugæ hæ quid aliud sunt hoc tempore, quàm nidi aut receptacula pediculorum, & pulicum? M. Inepte, existes repentè diues, habebis pecus album, & pecus nigrum. B. Peculium numerosum magis quàm quæstuosum: & comites, quos malim semper videre in vicinia, quàm domi meæ. Iube famulam resuere latera huius subuculæ, & quidẽ filo serico. I. Non habet. B. Lineo

Dilia fluuius est Louanij.

 igitur

igitur aut lanco, aut etiam si ita lubet ei, sparteo; nunquam famula hæc imbei, quod est opus: quod vero non est opus, affatim. Te verò Gomezide nolo ego esse diuinatorē, exequere mandatum meum, & vemineis: ne arioleris quid sit futurum. Excute puluere e feminicruralibus concussa, hinc purga diligenter muscario illo setaceo. Vdones dato itidem mundos, nam hi sunt iam exudati, & pedore olidi, oen, amoue eos istum, continuò offendet me fœtor grauissimè. G. Vis interulam? B. Non, nam ex laxe solis colligo diem fore calidam: sed peda mihi thoracem villosum cum manicis serici gausapini, aut tunicam simplicem fustadicam, cum vinculis vestiariis oblongis. M. Imò fustaneam. Quid istuc rei est? quoniam cogitas, ut iam omnes te praeter morem tuum, præsertim cum sit dies profestus? & poscis ligulas deuinctorias catenses. B. Et tu cur induisti bombycinam leuem, recentem ab officina, cum habes capripiliam, & damascenam detritam? M. Dedi hæc resarcienda. B. Ego verò in hisce meis magis commoditatem specto vestitus, quàm ornatum: vincinuli isti & orbiculi sunt laxati, tu improbe, incōsideratè semper dissoluis. M. Ego potius utor globulis & ocellis, quod est decentius, & minus in induendo & exuendo molestum. B. Non est idem omnium iudicium in his, aut in reliquis omnibus. Pectorale hoc tunicæ condito in arcam, nec proferas tota æstate: astrigmenta hæc strenuè sunt exarmata suis ferris: limbus hic est dissutus & discerptus, cura resarciendum: sed vide, ne assuantur deformes commissuræ. G. Non poterit id perfici ante sesquihoram. B. Affige ergo acicula, ne pendeat: dato periscelides. G. Adsunt calceolos cum crepidis longis obstragulis parauit tibi, pulucre benè excussa. B. Calceos potius extergē [illegible], ac nitida. M. Quid est ligula in calceo, & qua inter

Muscarium setaceum, scopula vocatur vulgo.

Vdones, sunt calceoli lintei.

Interula est indusium subuculæ proximum, quod per hyemem gestatur.

Sericum gausapinum vulgo vellurum.

Fustadica, Pannus læuis qui in Britannia texitur.

Vincula vestiaria sunt, astrigmenta.

Fustanica, Pannus ex gossipio [illegible] qui texitur in Germania.

Capripiliam quæ vulgò vndulata. Vincinuli, orbiculi, globuli, Ocelli, hæc omnia sunt quibus ad pectus & manicas vestes adstringuntur.

grammaticos fuit controuersia peracerba vt soles de omnibus, dicendum esset ligula, an lingula. B. *Illa assuitur calceis Hispanicis in summa plāta, hîc non habent.* Ma. *Et in Hispania iam desuescunt apponere calceatui Gallico.* B. *Accommoda mihi tuum pectinem eburneum.* Ma. *Vbi est tuus ligneus & quidem Parisiensis?* B. *Non audisti me heri obiurgantem Gomezulum?* Ma. *Obiurgare vocas tu ferire?* B. *Hoc illud erat: fregerat quinq; aut sex radios pectinis ex densis, ex raris penè omnes.* Ma. *Legi nuper scriptorem quendā præcipere, vt eburneo pectine pectamus caput quadragies, ducto à brechmate ad verticem, & inde ad occipitium. Quid agis? Hoc non est pectere, sed mulcere: cedo pectinem.* B. *Neq; istuc est pectere, sed radere, aut verrere: credo habere te caput testaceum.* Ma. *Et ego te butyraceum, adeò non audes attingere.* B. *Vin' tu igitur vt mutuò arietemus capita?* Ma. *Nolo tecum contendere insania, nec committam bonam mentem meam cum tua dementia. Ablue iam tandem manus & faciem: sed os potissimum, vt mundius loquaris.* B. *Vtinam adeò citò animum perpurgarem, vt manus: dato malluuium.* Ma. *Confrica paulò diligentius nodos istos manus, quibus hærent sordes dentissimæ.* B. *Falleris, nam puto esse potius decoloratam pellem, & rugatam. Abijce has malluuias Gomezule in cloacam illam, & cedo mihi reticulum, & pileum clauatum, affer iam ocreas.* G. *Itinerariásne?* B. *Non, sed vrbanas.* G. *Vis cucullionem an pallam?* B. *Sumus foras prodituri?* Ma. *Quidni?* B. *Adfer igitur lacernam.* Ma. *Prodeamus iam tandem, ne amittamus è manibus deambulandi tempus.* B. *Duc nos Christe per vias tibi gratas, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. O quàm formosa aurora verè rosea, & (vt poetæ vocant) aurea! quam gaudeo me surrexisse: exeamus vrbem.* Ma. *Exeamus, nam ego has tota hebdomade pedem porta non extuli: sed quò ibimus primùm, inde quà?* B. *Ad arcem, an mœnia Cartusiana?* M. *An potius ad prata diui Iobi?* B. *Minimè illuc de mane, ad serum potius.* Ma. *Ad Cartusianos*

Pileum clauatum clauis vel aureis vel eiusmodi affixis.

Cucullio, pallium Hispanicum.

Palla, vestis longa & lata.

Lacerna pallium itinerariū.

ergo per Franciscanos & Bisthum, inde per portam Bruxellensem, tum redibimus per Carthusianos ad rem diuinã. Ecce tibi Ioannium. Sis saluus Ioanni. I. Et vos plurimum. Quid istuc est insolitum? tam bene mane surrexisti? B. Ego vero arctissimo somno eram consopitus: sed Maluenda hic clamãdo & tundendo, auellit me è lectulo. I. Rectè fecit: nam totum te reficiet, ac recreabit hæc deambulatio. Eamus ad pomœrium: ô admirabilem & adorandum artificem tantæ pulchritudinis! non immeritò vocatur opus hoc Mundus, et à Græcis κόσμος, quasi ornatus & elegans. M. Ne cõtentè deambulemus, sed lentè ac molliter. Conficiamus, quæso, in hac matutinali ambulatione duo aut tria spatia, vt otiosius & liberius tam decoram speciem contemplemur. I. Attende nullus est sensus, qui non egregia aliqua voluptate perfundatur: oculi primum. Quæ varietas colorum, qui vestitus terræ, & arborum; qui tapetes, quæ picturæ comparari huic possint? hæc sunt naturalia & vera, illa altera ficta & falsa. Nõ iniuria vates ille Hispanus, Maium appellauit pictorem mundi. Iam aures, qui concentus auium, potissimum lusciniæ? ausculta eam è salice, à qua (vt Plinius inquit) perfectæ musicæ scientiæ, modulatus editur sonus. Animaduerte accuratè, et annotabis varietates omnium sonorum: nunc non interquiescit, sed continuo spiritu in longum æquabiliter, sine mutatione: nunc inflectitur: iam minutius, & concisius canit: nunc intorquet, & quasi crispat vocem: nunc extendit, iam reuocat: alias longos concinit versus, quasi heroicos: alias breues, vt saphicos: interdum breuissimos, vt adonicos. Quinetiam quasi musicæ ludos & scholas habent: meditantur aliæ iuniores, versusq; quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, vtinam nos præceptores nostros [illegible] & reddit, vicibusq; reticet. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædã reprehensio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas praua. Adde his, qui odor spirans vndiq; siue ex pratis, siue segetibus, siue ex arboribus, etiã ex ipsis agris cessantibus & squallidis. Sapor quicquid ori admoueas, vel ex

Vates Hispa. Ioh. Mena.

ipso

ipsa aere, qualis primi & tenerrimi mellis. M. *Hoc puto esse, quod à nonnullis audiui, apes consueße mel suum colligere mense Maio ex cœlesti rore.* I. *Ea fuit multorũ opinio. Si aliquid vis dari tactui, quid mollius aut salubrius hac aura vbiq; spirante? quæ salutari spiritu per venas & vniuersum corpus sese insinuat. Venit mihi nunc in mentem versuum aliquot Virgilij de Vere, quos vtiq; cantillabo, si me potestis ferre voce mea non olorina, sed anserina: tametsi hanc malo, si non aliàs cygnus canit dulce, nisi fato suo proximus.* B. *Ego quidem, vt pro me respondeam, vehementer eos versus aueo audire, qualicunq; voce, modo etiam exponas eos nobis.* M. *Nec ego ab hoc dissentio.* Io.

Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxiſſe dies, aliumne habuiſſe tenorem
Crediderim: ver illud erat: ver magnus agebat
Orbis, & Hybernis parebant flatibus Euri,
Quum primùm pecudes lucem bausere, virumque
Terrea progenies durum caput extulit aruis,
Immiſſæque feræ syluis, & sydera cœlo.
Nec res hunc teneræ poſſent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, frigusque calorem
Inter, & exciperet cœli indulgentia terras.

B. *Nõ satis intellexi.* M. *Ego, vt reor, multò minus.* I. *Ediscite nunc eos, aliàs intelligetis: sunt enim desumpti ex intima Philosophia, vt alia vatis illius permulta.* M. *Quæramus ab Orbitio litteratore, quem habemus obuiũ.* I. *Imò est homo non admodum obuius: salutemus modò, & sinamus abire hominem rabiosum, et plagosum, ingentis supercilij, imbutum magis literis quàm* [illegible], *tametsi persuasit sibi seriò, se esse litteratorum alpha. Cæterùm diximus de corpore, quid porrò animum & mentem quantopere exhilarat, & excitat huiusmodi aura: nullum est tempus ad ediscendum æquè idoneum, nullum ad percipiendum, continendumq; quæ audias,* quæq;

Imbutum, intinctum perfusum.

quæq; legas, nec aliud ad meditandum & excogitandum, quocunq; applicaris animum: non immeritò quidam dixit: Aurora gratissima Musis. B. Sed ego iam extimulor appetentia, redeamus domum ientatum. M. Quid tandem? B. Panē, butyrum, cerasa, pruna cereola: quæ tantopere videntur nostris Hispanis placuisse, vt illarum nomine pruna omnia nuncupent: vel si hæc non sint domi, decerpemus folia aliquot buglossæ, & saluiæ, quæ addamus butyro. M. Bibemus vinum? B. Minimè verò, sed ceruisiam, sed quidem tenuissimam ex flaua ista Louaniensi: vel aquam puram & liquidam, haustam è fonte Latino, aut Græco. M. Quem tu fontem Latinum vocas, quem Græcum? B. Illum qui iuxta portam est, Græcum solet nominare Viues; vlteriorem illum Latinum: causas ipse reddet tibi, quum illum conuenies.

DOMVS.

Iocundus, Leo, Vitruuius.

IOcun. Est tibi notitia cum insulario amplæ atq; elegantis huius insulæ? L. In primis & est assecla patris mei admodum propinquus. I. Rogemus eum, vt nobis eam omnem patefaciat: nam ferunt nihil fieri posse amœnius, nec delectabilius. L. Adeamus, pulsemus fores tintinnabulo, ne irrumpamus inexpectati. Atat. Vitruuius Insularius. Quis istic? L. Ego sum. V. O salue malum pugio dulcissime; vnde tu nunc? L. Ea. Ludo. V. Qua igitur gratia huc? I. Sodalis hic meus & ego vehementer cupimus hasce ædes visere. V. Nunquam spectasti? L. Non totas. V. Ingredimini. Heus puer, adfer mihi claues ostiorum domus. Primum hoc est vestibulum, patet semper interdiu, absq; ianitore, quod nec intra domum est, nec tamen extra; noctu clauditur. Contemplamini portam magnificam, valuas è robore munitas ære, vtrumq; limen et inferum & superum

ſupernum ex marmore alabaſtrite. Olim, Hercules ſolebat præfigi oſtio domus, ille ἀλεξίκακος *hic eſt Chriſtus verus Deus: nam Hercules erat crudelis homo, et maleficus: hoc cuſtode, nihil mali ingredietur in ædes.* I. ὅδε ὄνο ἐλαύνοτης αὐτῆς. V. *Quid dicit Græcè?* I. *Quòd cur tam multi ingrediuntur mali.* V. *Etiamſi mali ingrediantur, nihil tamen inferunt mali.* L. *Non vtimini cardinibus?* V. *Deſiit eſſe mos apud quaſdam nationes. Sequitur oſtium atrij, quod atrienſis ſeruus cuſtodit, præcipuus in familia, vt mediaſtinus extremus. Tum atrium ſpacioſum ad deambulandū, multæq; ac variæ in eo picturæ.* I. *Quænam quæſo?* V. *Illa eſt cœli facies ichnographica, illa terræ & maris orthographica; illa orbis nuper Hiſpanis nauigationibus aperti ſchiographica: in tabella iſta eſt Lucretia ſe interficiens.* I. *Quid quæſo dicit? nam moriens, vt videtur, loquitur.* V. *Multæ hoc mirantur, quia non cuiq; tantum dolet.* I. *Intelligo quid dicat.* L. *Quid ſibi vult tabella illa tam variè delineata?* V. *Ea eſt graphia huius ædificij: reduc à tabella hac velum.* I. *Quid hoc eſt rei? vetulus ſugens papillam fœminæ?* V. *Non legiſti exemplum hoc apud Valerium Maximum, titulo de pietate.* I. *Legi, quid dicit illa?* V. *Nondum tantum rependo, quantum accepi.* I. *Quid ille?* V. *Iuuat genuiſſe. Aſcendamus has ſcalas cochlides: ſinguli gradus lati vt cernitis, ex ſingulis ſunt ſaxis marmoris Baſaltis. Hæc prima contignatio habitatio eſt Domini; cœnaculum ſuperius hoſpitale eſt: non quòd herus meus faciat cœnacularium, quod abſit: ſed paratum eſt hoſpitibus amicis, ornatum, ſemper inſtructum, & vacuum, niſi quum adſunt hoſpites; hoc eſt triclinium.* I. *Bone Chriſte, quæ feneſtræ ſpeculares, quam ſcitè depicta pictura ſchiographica? qui colores, quam viui, quæ tabulæ, quæ ſigna, quæ coaſſatio?* ***Quænam eſt hiſtoria vitrearum?*** V. *Fabella Griſelidis, quā aptè et ingenioſè confinxit Ioannis Bocatius; ſed herus meus decreuit addere rei fictæ rem veram, de Godelina Flandrenſi, & Catharina Angliæ Regina, quæ ſuperat*

Facere cœnacularium, locare cœnacula, & inde quæſtum facere.

inuentum Griselidis. Signa sunt, primū illud Pauli Apostoli. I. Quod est lemma? V. O quantum tibi nos debemus, tu Christe! I. Quid ipse loquitur? V. Gratia Dei sum, quod sum: & gratia Dei in me vacua non fuit. Alterum est illud Mutij Scæuolæ. I. Nec is est mutus, etiamsi Mutius: quid mutit? V. Non incendet, inquit, me hic ignis, quoniam alius maior ardet intus. Tertium signum est Helenæ; titulus est: Vtinam fuissem semper talis, minus nocuisse. I. Quid signat cæcus ille seniculus recaluaster, Indice ad Helenam verso? V. Homerus est: dicit Helenæ; Quæ male tu fecisti, ego bene cantaui. I. En lacunar est deauratum, admistis Margaritis. V. Margaritæ quidem sunt, sed pretij exigui. I. Quò spectant fenestræ? V. Hæ in hortos, illæ in impluuium: hæc est diæta, seu æstiua cœnatio: en vobis cubiculum & conclaue. Cubiculum ornatum est tapetibus, pauimento contabulato, storijs tecto: & imagines aliquot diuæ Virginis, Christi seruatoris: illæ alteræ sunt Narcisci, Euriali, Adonidis, Polyxenę, qui dicuntur fuisse formosissimi. I. Quid scriptum est in limine superiore ostij? V. Recipe te in portam tranquillitatis affectuum. I. Quid in interiore poste foriium? V. Ne induxeris in hortum tempestatem. In conclaui illo clauso adseruantur ferè priua vtensilia. Hoc alterum membrum est hybernum, vides omnia obscuriora & magis tecta: tum hypocaustum. I. Amplius, mea sententia, quàm pro cœnatione. V. Non animaduertis etiam cubiculum interius eodem vaporario excalfieri? I. Dicunt cubicula esse calidiora, vbi nullū sit fumale. V. Non solent esse in æstuarijs. I. Quæ est illa camera tam eleganter fornicata? V. Lararium seu sacellū, vbi agitur res diuina. I. Vbi latrina? V. Superne in granario habemus foricam, ne oleat: in cubiculis enim scaphijs vtitur herus meus, et trullis, et matulis. I. Turriculæ illę & pyramides, & pilæ, & indices ventorū, omnia quā venustatæ, quàm admirabili arte? V. Descendamus: hæc est culina, hoc promptuariū, hæc cella vinaria, illa penuaria: in qua mirè infestamur rapacitate furum. I. Qua tandē est hoc furibus ingressus? omnia video probè clausa, & fenestras

Priua vtensilia, quæ parata seruantur, quum vsus poscat.

cion

cum chlatris ferreis. T. Per rimulas & foramina. L. Mures ergo sunt & mustelæ, quæ vobis vniuersum penum diripiunt. V. Illud est posticum domus, clausum semper duabus seris: affixa & pensili, nisi quum adest dominus. L. Cur fenestræ hę non habent cancellos? V. Quoniam rarò aperiuntur: spectant enim ad angustum angiportum, vt cernis & obscurum; rarò quisquam hic assidet, aut profert caput; ideo & chlatrare eas statuit herus meus. L. Quibus chlatris? V. Fortasse ligneis, nondum est certum: interea repagulum hoc sufficit. L. Quàm amplæ columnæ & porticus plena maiestatis, vide vt Atlātes illi & Caryatides speciem præferunt enitentium, vt fulciant ædificium ne ruat, quum nihil agant. L. Tales sunt multi qui magna videntur præstare, quum otiosi & segnes viuant, fuci, fruentes alienis laboribus. Sed quanā est domus illa inferior, huic adiuncta, tam malè materiata, & rimosa? V. Est vetus ædificium, quod quia ducebat rimas, & vitiū faciebat ingens, herus meus decreuit hanc alterā à fundamentis erigere; illa nunc nidulatio est auium, & habitatio murium, sed breuiter eam demoliemur.

SCHOLA.

Tyro, Spudæus.

TYr. Quā elegans gymnasium, & magnificum! haud esse in Academia hac reor vllum præstantius. S. Rectissimè iudicas: adde etiam, quod magis ad rem facit, nec alibi esse eruditiores magistros, aut prudentiores, quique maiore dexteritate tradant doctrinam. T. Oportet igitur magna hic fieri disciplinarum operæ precia. S. Et quidem magnis compendijs discendi. T. Quanti docent? S. Amoue te hinc ocius cum interrogatione ista tam praua, tamq; importuna: in re tanti momenti inquirendum est de mercede? nec ipsi qui docent, paciscuntur: nec discipulos conuenit id vel cogitare: ecquod precium potest esse par? nunquàm ne Aristotelicum

licum illud fando audiuisti? Dijs, parentibus, & magistris, parem gratiam non posse rependi. Deus creauit totum hominem, parens genuit corpus, magister format animũ. T. Quid docent isti, & quamdiu? S. Habent sua singula auditoria separata, & sunt doctores varij. Alij prima elementa artis Grammaticæ laboriosè atq; ærumnosè pueris toto die ingeminant: alij penitiora tradunt artis: alij Rhetoricam, Dialecticã, & reliquas disciplinas enarrant, quæ liberales, seu ingenuæ dicuntur. T. Cur eo nomine? S. Quia illis decet vnumquemq; ingenuum imbui: contrà, quæ sunt illiberales, circumforaneæ, sordidæ, quæ vel labore corporũ, vel manibus exercentur, seruis potius congruunt, & hominibus qui ingenio parùm valent. In istis sunt alij tyrones, alij batalarij. T. Quid istuc verbi est? S. Et tyrones, & batalarij ex militia nomina sunt desumpta. Tyro vetus est verbum, de eo qui in militia exerceri incipit: battalarius Gallico nomine dicitur is miles, qui iam semel prælio (quod illi batellam vocant) interfuit, collatis signis, & manũ conseruit cum hoste: ita in palæstra literaria batalarius cœpit nũcupari Lutetiæ is, qui publicè de arte quapiam disputasset. Hinc designantur doctores, quos à licentia Licentiatos appellant; melius Designati dicerentur: postremò docturã adipiscuntur, imposito in celebritate Academiæ pileo, vt quasi donẽtur libertate, & fiant emiriti. Is est hîc supremus honor, & summus dignitatis gradus. T. Quis est ille in tanto comitatu, quem clauarij præcedunt cum clauis argenteis? S. Is est rector Academiæ: multi eum assectantur officij gratia. T. Quoties in die docentur pueri? S. Aliquot horis, vna penè antelucana, duo matutinis, & duo pomeridianis. T. Tandiu? S. Ita fert mos, & vetus Academiæ institutum: quin & discipuli duobus horis, quæ à magistris acceperunt, retractant & recolunt, & quasi mansum cibũ ruminant. T. Tantis clamoribus? S. Nunc se exercent. T. Ad quidnam? S. Ad discendum. T. Imò verò ad clamandũ, videntur enim non disciplinam meditari, sed præconium. Et ille alter planè furit: nam si

haberet

haberet sanum cerebrū, nec ita vociferaretur, nec gesticularetur, nec se torqueret. S. Hispani sunt et Galli paulo feruentiores: & vt sunt diuersorum dugmatum, tanto ardentius concertant, quasi pro aris et fecis, vt dicitur. T. Quid? doctores hic sequuntur diuersa scita. S. Interdum tradunt placita contraria. T. Quos auctores interpretantur? S. Non eosdē omnes, sed vt quisq; est peritiâ & ingenio prædìtus. Eruditissimi, & acerrimo iudicio scriptores sibi sumunt optimos quosq;, & eos quos classicos vos Grammatici appellatis: sunt qui ex ignorātia meliorum an proletarios descendunt, atq; etiam capite censos. Ingrediamur, ostendam vocis publicā gymnasij huius bibliothecam. Hæc est bibliotheca, quæ ex magnorum virorum præcepta ad vrtum æstiuum spectat. T. Pape, quantum librorum, quantum bonorum auctorum? Græci, Latini, oratores, poetæ, historici, philosophi, theologi, et imagines auctorum? S. Et quidem quantum effici potuit ad viuum expressæ, atq; eò pretiosiores, foruli omnes, et plutei querni aut cupressini, cum suis catenulis: libri ipsi plerīq; omnes membranacei, & varijs coloribus miniati. T. Quis primus ille rusticano ore, naso repando? S. Lege titulos. T. Socrates est, & dicit: Cur in bibliotheca collocor, qui nihil scripsi? S. Respondent sequentes, Plato et Xenophon: Quia quod alij scriberent, dixisti. Longum esset persequi singulos. T. Hem, qui sunt illi abiecti in grandi illa strue? S. Catholicon, Alexander, Hugucio, Papias, sermonarij, dialectici et physici sophistici: hi sunt quos capite censos nominabam. T. Imò capite diminutos. S. Soluta sunt omnia, tollat qui volet, molesto nos liberabit onere. T. Vah, quot asinis esset opus ad istos asportandos? miror non esse oblatos, quum tanta sit vbiq; asinorum frequentia. Aliquando in eundē cumulum conijcientur Bartholi & Bladi, & huius farinæ homines. T. Imò furfuris. S. Non id esset humanæ tranquillitati damnosū. T. Heus quid rei sunt illi in tam fluxis cucullionibus. T. Descendamus. Batalarij sunt, qui in palestram ingrediuntur altercatoriam. T. Quæso introduc nos illuc. S. Ingredere, sed tacitè ac reuerenter. Apert caput, & specta attentus singula: nam

nam magnis de rebus disseritur, et quas plurimum conducat cognoscere. Ille quem sedentem aspicis sublimem solum, & præses est certaminis, & contentionum decretor, quasiq; agonotheta: Primum eius munus est loca concertantium designare, ne vlla sit confusio aut perturbatio præire volentium. T. Quid sibi vult pellitum epitogiũ? S. Ea est ephrestis doctoralis, insigne ordinis ac dignitatis illius. Homo est nõ in paucis eruditus, quiq; et in lectione candidatorum theologiæ primas tulit, & ad eum doctissimus quisq; primas defert ex hoc ordine. Et Bardum aiunt lectum esse primum suo anno. S. Is verò vicit cõpetitores omnes ambitu et astu, non scientia. T. Quis est macilentus ille & pallidus, quẽ reliqui impetunt. S. Is est propugnator, qui impetum omnium sustinet, & ex immodicis vigilijs maciem ac pallorem contraxit: magnos is habet in re philosophica et theologica progressus. Ausculta id, et ausculta: nam qui nunc oppugnat, acutissimè ac subtilissimè solet excogitare argumenta, et acerrimè vrget propugnatorem, omniumq; sententia cum summis in hac disciplina comparatur, & sæpe adigit concertatorem ad recantandũ. Perpende quomodo ille conatus est eludere, quomodo alter cõfutauit valdè ratione inconfutabili, & quam ille diluere non poterit: iam & iaculum hoc est ineuitabile argumentũ, hoc est planè Achilles inuincibilis: iugulum petit: non poterit propugnator se tueri, statim dabit manus, nisi subterfugium aliquod mittat ei diuus aliquis in mentem. Hem profligata est quæstio, solertia decretoris. Iam soluo tuam linguam, loquere quantum voles: nam iste, qui nunc impugnat, vappa est, pugione pugnat plumbeo, & altiùs tamen clamat quàm cæteri. Obserua, videbis eum à pugna raucum discedere: hoc est ei perpetuum; & quantumcunq; repulsa sint eius tela, vrget nihilo secius pertinaciter quidem, sed inefficaciter, nec vnquam vult habere argumentum suum pro derelicto, nec acquiescere vel defendentis responsioni, vel decreto præsidis. Is qui nunc certamen ingreditur delicatulè, petit veniam à decretore comiter præfatur, argumentatur inualidè, discedit semper fessus, etiam anhelans,

imbelãs, tãquã a duo munere fortiter perfunctus; discedamus.

CVBICVLVM, ET LVCVBRATIO.

Plinius, Epictetus, Celsus, Didymus.

PL. Hora est à meridie quinta: heus Epictete, claude mihi fenestras istas, & infer huc lumina ad lucubrandũ. E. Quæ lumina? P. Interea dum hi adsunt, candelas sepaceas aut cereas: vbi recesserint, tolletis eas, et statuetis hic mihi lychnuchum. C. Quorsum id? P. Ad lucubrandum. C. Quin studes potiùs de mane? tum enim videtur & temporis ratio, & qualitas corporis inuitare, quum est minimum vaporum in cerebro, peracta concoctione illa euaporatoria. P. Etiam hæc hora tranquillissima est, quum quiescunt et silent omnia: atq; ijs qui prandent & cœnant non incommoda: nam sunt qui cœnant tantùm more prisco, alij prandẽt solùm ex placitis recentium medicorum, alij & prandent et cœnant more Gothico. C. An non ante Gothos erant prandia? P. Erant, sed leuia. Gothi morem inuexerunt bis in die saturum fieri. C. Qua de causa Plato mensas Syarcusanas damnat, in quibus quotidie èxaturentur bis? P. Ex eo colligas, fuisse rarissimas. C. Sed missa istæc faciamus. Cur lucubras ad lychnum potiùs quàm ad candelam? P. Propter flammam æquabilem, quæ minus lædit oculos. Illa enim crispatio myxi officit oculis, & seni odor inamœnus est. C. Vtere cereis, quorum odor nõ est ingratus. P. Myxus est in his magis tremulus, nec vapor salubris: & in sebaceis illychnium est lineum plerũq; non xylineum: vt propolæ isti ex rebus omnibus quærunt compendium cum fraude. Infunde oleum in lucernã hanc, profer acumyxũ, et ex fungo. E. Quàm hæret fungus acui? signum dicunt esse pluuiæ, quemadmodum est apud Virgilium: Scintillare oleum, & putres concrescere fungos. P. Adfer etiam furcinulã, et emunge cãdelã hãc: ne proijcias fungũ in pauimentũ, ne fumiget: sed opprime intra furcinulam, quando est

 conuectit

contecta. Profer mihi pallā lucubratoriam, prælongā illā pellitam. C. Ego te tuis libris cōmendabo. Mineruā tibi opto propitiā. P. Paulum malim: vel quod dicere debui, Christū Iesū, Dei sapientiam. C. Fortasse Christus Mineruæ fabula adumbratur, quæ ex Iouis cerebro sit nata. P. Statue mensam super tibicines in cubiculo. E. Mauis mensam quàm pluteum? P. Etiam, hoc quidem tempore: sed pone supra mensam pluteolum. E. Stabilem an volubilem? P. Quem malles. Vbi est Didymus meus ab studijs? Eo illum accersitum. Et huc adducito puerum exceptorem: nam lubet aliquid dictare. Da mihi illos calamos, et pennas duas aut tres cānæ amplæ, & thecam pulueratiam. Profer mihi ex armario Ciceronem & Demosthenem, tum ex pluteo codicem exceptorium, et regesta maiuscula: audin'? Et meas schedas, in quibus libet nonnulla expolire. D. Non arbitror esse schedas tuas in pluteo, sed in scrinio conclauis. P. Id verò ipse scrutator. Adfer mihi Nazianzenum. D. Non nosco. P. Liber est minimè spissus, consutus, & tectus membrana ruditer. Adfer quoq; codicem quintum à primo. D. Quod est lemma illius? P. Xenophontis commentarij: liber est expolitus, tectus corio cum vncinulis & vmbilicis cupreis. D. Non inuenio. P. Nunc memini, in quarto loculamento eum reposui, illinc promè. In eo loculamēto non sunt nisi libri soluti, & rudes, quales recèns adferuntur ab officina. D. Ecquid corpus Ciceronis poscis? nam sunt quatuor. P. Secundum. E. Nondum est relatum à librario glutinatore, cui dedimus nudius, vt puto, quintus. D. Quam placet tibi hæc penna? P. Non sum in eo valdè solicitus, quæcunq; in manus venit, ea sic vtor tanquam bona. D. Hoc habes Ciceronis. P. Conquiesce: reclude mihi Ciceronē, aperi, euolue adhuc tria aut quatuor folia ad quartum Tusculanarū quæstionum: quære ibi de mansuetudine & lætitia. E. Cuius sunt hi versus? D. Eius, quos de Sophocle vertit, quod facit sanè lubens, ac proinde sæpè. E. Erat credo ad carmen componendum satis aptus? D. Aptissimus ac facillimus, nec vt illo sæculo, infœlix,

infœlix, contrà quàm existimant plurimi. E. Sed tu quomodo intermisisti studium poëticæ? P. Aliquando repetemus, succisiuis horis, vt spero: nam habet multum leuamenti ab studijs grauioribus. Defessus sum iam studendo, meditando, scribendo: sterne mihi lectum. E. In quo cubiculo? P. In lato illo, & quadrato: & tolle ex angulo anaclinterium, transfer in cœnationem, pone super culcitram plumeam alteram tomenti lanei: vide vt fulcra lecti sint satis firma. E. Quid refert tua, qui non cubas in alterutra spondarum, sed in media? Salubrius foret, si lectus esset durior, & qui corpori resisteret. P. Tolle ceruical, & pro eo repone puluinos duos, & in hoc æstu malo plagam illam, quã arcta isthæc lintea. E. Sine lodice? P. Etiam. E. Algebis: nam surgis ab studijs extenuato corpore. P. Inijce ergo peristroma aliquod leue. E. Istud? nullum aliud stragulum? P. Nullum: si sentiam frigus in lecto, poscam plus vestium: aufer illa peripetasmata: nam ad culices excludendos malo conopeum. E. Culices paucos hic sensi, pulices & pediculos satis multos. P. Ego verò miror te aliquid sentire, qui sic dormias, & stertas. E. Nemo dormit melius, quàm qui non sentit quàm malè dormit. P. Nihil horum animalculorum, quibus per æstatem in cubiculis infestamur, tam mouet nauseã, quàm cimices odore illo teterrimo. E. Satis bonus prouentus est eorum Lutetiæ ac Louanij. P. Est genus ligni, quod illos creat Lutetiæ et argilla Louanij. Colloca hic mihi horologium excitatorium, et obicem infigito ad horam quartã matutinã: neq; enim volo diutius dormire. Excalcia me, pone hic sellam plicatilẽ, in qua sedeã, matula in scabello sit mihi iuxta lectulũ parata: Nescio quid hic olet malè, suffias paulũ thuris aut iuniperi. Cane hic mihi lyra aliquid lectũ ingredienti more Pythagorico, vt citius obdormiã, et somnia sint placidiora. E.

Somne quies rerum, placidissime somne Deorum
Pax animi, quem cura fugit, qui pectora longis
Fessa ministerijs fulcis, reparasque laborem.

CVLINA.

Lucullus, Apicius, Pistillarius, Abligurius.

LVc. *Es tu popinio?* Ap. *Sum.* L. *Vbinam agis?* Ap. *In popina G. lli Gallinacei: nam eges me?* L. *Etiam ad nuptias.* Ap. *Sine me domum transcurrere, vt præcipiam vxori quemadmodum sint tractandi ganeones, quos scio non solere in hac ciuitate deesse, tum etiã aduentores.* L. *Audin' tu? reperies me in vico lapideo, in ædibus sutorum.* Ap. *Continuò adero.* L. *Bene est, ingredere culinam.* Ap. *Heus pistillarie, & tu Abligurine, ignem in lare extruite sub fumali grandibus lignis, quantum fieri poterit acapnis.* P. *Putas te esse Romæ? hîc tabernas coctilitias non habemus, è quibus ligna coctilia promuntur, habebis bene arida.* Ap. *Ni ita sit, tu Abligurine sufficor perdes oculos sufflando.* Ab. *Imò bibam largiùs, væ vino.* Ap. *Væ aquæ, nam vinum hodie non attinges, si sim sanus, nolo mihi euertas ollas, auxillas confringas, & cibos corrũpas.* Ab. *Non vult ardere hic ignis.* Ap. *Inijce fasciculum aliquem sulfuratum, & fomitum frustula aliquot cum his assulis.* Ab. *Extinctus est prorsum.* Ap. *Transcurre ad ædes proximas cum batyllo, & adfer nobis torrem aliquem prægrandem, & prunas bene incensas.* Ab. *Metallarius est illic dominus, nec sinet carbonẽ vnum sub fornacibus sibi detrahi, citius oculum.* Ap. *Non est Metallarius, sed metallicida: ito ergo ad furnum. Quid adfers, titionem, magis quàm torrem?* Ab. *Non habebant prunas carbonis.* Ap. *Quid malum carbonis? cespitum hîc dixeris. Tu furcilla hac moue ligna, & agita fomitem, vt ignem concipiat, sume pyrolabem asine.* Ab. *Quid rei est istuc verbum?* Ap. *Forfex ignaria, pruniceps.* Ab. *Quid mihi cum verbis Græcanicis? quasi desint Latina.* Ap. *Etiamne asini sunt Grammatici?* Ab. *Quid mirum, quum & Grammatici sint asini?* Ap. *Fac finem altercandi: volo carbones aliquot, aut cespites accendas mihi in*

boc

hoc foco, ad testacea lentè incoquenda: suspende ahenum ad ignem, ne desit aqua calida: tum in cacabum inijce armum illum veruecinæ, cum bubula salita: cucumam igni admoue cum vitulina, & agnina, in chytropode elixabimus orizam. Ab. Quid pulli? Ap. Coquentur in auxilla ærea, quæ stanno est illita, quo sapor sit gratior: sed non tam maturè: verna proferes sub nonam, & pinguaria; lucium hunc sines in aqua lusitare paulisper, tum exenterabis. Ab. Carnes & pisces in eadem mensa? Ap. Maximè, more Germanico. Ab. Atqui hoc non placet medicis. Ap. Medicinæ nō placet, medicis placet. Ego stipitem hunc grammaticum tantùm esse existimabam, medicus etiā est. Ab. Nunquamne de quæstione illa audiuisti, vtrùm sunt in ciuitate plures medici an stulti? Ap. Quis te detrusit in culinam, quum sis tam saperda? Ab. Aduersa mea sors. Ap. Imò quod manifestū est, segnities tua & socordia, & gula, et lurcasitas, et ingluuies & animus degener ac abiectus: ideo ambulas nudis pedibus, semiamictus veste obsoleta, et natibus breuiore. Ab. Quid tibi cum mea paupertate? Ap. Nihil omnino, nec velim esse. Sed ad rem, ne præter rem plura quàm oportet: satisne sunt hæc iussa, superq; infixa et inculcata? scilicet vobis nunquam satis. Da mihi meam braccam: nam foras lubet prodire, continuò adero: cedo tudiculam, insigne artis nostræ: hoc est meum fulmen & tridens. P. Heus Abligurine, statue hydrias illas in vrnario, et hanc bubulā abluito diligenter, et confricato in labro. Ab. Etiamne tu hic quoq; imperas? vnus imperator vnis castris sufficit: non sufficit culina vni? facito ipse, tu es acrior exactor operæ, quàm ipse magister culinæ. Non vocabo te posthac pistillarium, sed stimulum acutum. P. Imò voca me Onocentron. Frange tu ergo vitulinam hanc in epixenio. Comminue paulum huius casei, vt spargamus super hanc offam. A. Quomodo? manu? P. Non, sed tyrocnesti: instilla huc guttas aliquot olei ex lecytho. Ab. Dicisne ex hoc capsace? P. Statue hic mortarium. Ab. Quod istorum? P. Illud æneum, cum pistillo eiusdem metalli. Ab. Qua gratia? P. Ad terendum

petrocelinũ hoc. Ab. *Satius est in pila id fieri marmorea, pistillo ligneo.* P. *Quæso cātilla, sic vt cōsueuisti.* Ab. *Ego nolo Cæsar esse, ambulare per Britannos, Scythicas pati pruinas.*

Vt sapiant fatuæ Fabiorum prandia betæ,
O quàm sæpè petet vina piperque coquus?

P. *Fabiorum an fabrorum?* Ab. *Quære à ludimagistro loripede, & pro fabris & Fabijs referes egregium colaphum in gena, vel in bucca.* P. *Sic est homo?* Ab. *Vir strenuus, et fortis & manu promptus: celeritate manuum compensat linguæ tarditatem.* P. *Cedo vrnulam ceruisiariam: exciccatum habeo palatum, guttur, fauces.* Ab.

Et grauis attrita pendebat cantharus ansa,
Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum.
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?
Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niueis grata corona datur.

Ap. *Vnde tu didicisti adeò ῥαψῳδεῖν?* Ab. *Inseruiui nuper in calabria ludimagistro cuidam poetastro, qui sæpenumerò cœnam aliam non dabat mihi, quàm cantillationem centum versuum, quibus mirificum aiebat saporem inesse. Ego verò paululum panis & casei maluissem: aquæ erat satis domi, & licebat nobis è puteo bibere ex animi sententia: inde ego quũ esuriens concessissem cubitum, pro epulis versus illos ruminabam & concoquebam: nec mihi aliud visum est remedium ad bulimiam illam depellendum, quàm culinariam arripere.* Ap. *Quæ illi præbebas ministeria?* Ab. *Quæ Cæsar reipubl. ego eram illi omnia: eram illi à consilijs, et si nihil vnquam ageret consilio: à secretis, quum nihil haberet secreti, ne latrinam quidem: ego fundebam ei aquam lauandis manibus, quas nunquam abluebat: ego seruabam eius thesaurũ.* Ap. *Quem thesaurum?* Ab. *Schedas aliquot pessimarũ cantilenarum*

narŭ quas tineæ exedebant, & opici mures arrodebant. Ab. *Imò docti mures, qui malis poematÿs dentem infigebant.*

TRICLINIVM.

Aristippus, Lurco.

ARist. *Quid tu tam serò surgis & quidem semisomnis?* L. *Mirum est me esse toto hoc die experrectum, adeo heri edimus & bibimus.* A. *Imò vt apparet, deuorasti, ingurgitasti, obruisti & epulis & vino: sed vbinam onerasti celocem?* L. *Apud Scopam in conuiuio.* A. *Quin potius more Græco συμπόσιο vocaris, quàm Latino verbo, conuiuium?* L. *Bucca buccam impellebat, intrituræ & conditamēta vellicabant, atq; instigabant desidētem stomachum, & appetentiam non patiebantur delassari.* A. *Refer, quæso, ordine omnia, vt vel auditione ipsa videar mihi interesse, & quasi vobiscū potare: vt ille qui in caupona Hispaniæ duos grandes panes comedit ad nidorē perdicis assæ, quo nidore vtebatur pro obsonio.* L. *Quis ennarrarit omnia? magis negotium id fuerit, quàm vel emisse, vel apparasse, vel quod omnia superat, comedisse.* A. *Assideamus in hoc saliceto, ad crepidinem huius ripulæ, & quando sumus otiosi, pro collocutione alÿs de rebus vtemur hac ipsa, gramen erit nobis vice puluinorum: innitere hac vlmo.* L. *In herba? an non humor nocebit?* A. *Quid insanis? humor in ortu caniculæ?* L. *Ante recusabam, nunc animus prurit mihi recensere tibi plus quam postulas: de conuiuio solūm quærebas: accipias etiam de domino, et de triclinio: rogabas vt loquerer, efficiam vt mox paulo silentium roges, indicas, imperes: vt Arabius tibicen, qui ad canendum obolo conducitur. ad tacendum tribus.* Arist. *Tu verò quantum libuerit, non eris molestus; quandoquidem in opaco loco consedimus, & orationem tuam carduelis illa vel adiuuabit, vel ad harmoniam moderabitur: vt orationem C. Gracchi seruus fistulator.*

L. Quid istuc est rei? A. Postquam tu feceris narrandi finem, audies de Gracchis & Graculis et de Græculis. L. Deambulabamus fortè transuerso foro, ego et Thrasybulus nacti plusculum otij quàm solemus, adiunxit se nobis Scopas. Is à nobis post primas salutationes, et blandum congressum, cœpit vehementer contendere, vt postero die, qui hesternus fuit, apud se essemus: excusare nos primum alius alia: ego autem vadimonium graue et apud prætorē valde irritabilem. Sed ille, vt libenter ostentat suā magnificentiam, quasi de capite ageretur, orsus est accuratum sermonem: quid multa? addiximus, ne molestus esse pergeret. A. Scin' quænam fuerit causa conuiuij? L. Quæ tandem quæso? A. Est quidem ipse homo locuples, ornatus argento, veste, supellectile: Sed emerat Phialas argenteas tres deauratas, et pateras sex: petijsset pretium, ni aliquos inuitasset, quibus ostentaret: & alioqui eum ille existimat esse diuitiarum fructum? habetq; vxorem, à qua extimulatur ad profusionem, quam illa magnificentiam nuncupat. L. Heri ergo sub meridiē conuenimus in eius triclinium. A. Qualis erat cœnatio? L. Hypethra, in opaco frigore: omnia sanè apparata, ornata, exculta: nihil deerat ad elegantiam, splendorem, & lautitias. Planè primo ingressu exhilarati sunt omniū oculi & animi, aspectu illo pulcherrimo, atq; amœnissimo. Erat abacus ingens, plenus bonis vasis materia omnis, ex auro, argento, crystallo vitro, ebore, murrha: alia etiam vilioris materiæ, stannea, cornea, ossea, lignea, testacea, seu figlina, in quibus ars commendabat vtilitatē substantiæ: nam, erant toreumata permulta, omnia expolita, extersa: fulgor penè perstringebat oculos. Illic vidisses duo magna malluuia argentea, oris deauratis, vmbilicus erat aureus, cum insignibus illius. Habebat vtrunq; malluuium suum gutturnium, quorum epistomium erat deauratum: stabat et alterum aquiminariū vitreum, fistula deaurata cum pollubro figlino, operis Malacēsis, probè sandaracato. Phialæ omnis generis, et argenteæ duæ ad vinum generosissimum. A. Ad vsum meum ampullas vitreas malim, aut etiam testaceas, ex ijs quæ lau-

dea

deæ dicuntur. L. Quid facias? ita est hominum ingenium non tam in his quæritur cōmoditas, quàm opinio diuitiarum. A. Isti opulentissimi sæpius videtur alijs tales, sibi inopes: ideo nullus finis proferendi et ingerendi oculis, præsertim qui nullam habent aliam bonam artem, qua fidant. Sed perge. L. Erat cymatiū abaci tapete villoso tectum, ex Turcia vsq; allato: positæ erant duæ mensulæ procul ab abaco, cum quadris, et orbibus argenteis: vnicuiq; additum erat suum salinulum, cultellus, panis & mantile: sub abaco refrigeratorium, & amophora grādia. Tum sedilia varia, sellæ, bisellia, subsellia, et dominæ sella plicatilis parata, visedi operis, cum puluino serico, & suppedaneo. A. Pone tandem mensam, et explica mappam: nam mihi intestina præ fame rugiunt. L. Erat mensa cibila ingens, segmentata operis tessellati antiqui, quæ fuerat principis Dicæarchi. A. O mēsa antiqua, quàm dispari domino! L. Illam ipse emit in auctione, satis magno: solùm quòd illius fuisset, vt aliquid haberet principis. L. Datur aqua lauandis manibus: primùm magnis recusationibus, inuitationibus mutuis, et cedendo inuicem. A. Idē factum est in consessu, quum quisq; se inferiorem altero faceret, illum extolleret comitate arrogantissima, quum vnusquilibet potiorē se reliquis omnibus censeret. L. Sed dominus iure suo distribuit loca: sacrata est mensa à puerulo breuiter & perfunctoriè: & non sine rythmo: Quod appositum est, & apponetur, Christus benedicere dignetur. Explicat quisq; suum chiromactrum, et inijcit super humerum sinistrum: hinc cultello repurgat panem, si quid non satis putabat à ministro purgatum: nam decrustatus erat appositus. A. Sedebatis commodè? L. Nunquam commodiùs. A. Non potuistis malè prandere: nam reliqua, sat scio, suppeditatum iri redundanter, siqua modò fuerāt in macello. L. Nusquam veriùs; copiaq; ipsa nocet. Astat mensæ structor cultello, & furcinulas componens: ingreditur magna pompa architriclinus cum longo agmine puerorum, & exoletorum, qui gestabant fercula primi missus.

CONVIVIVM.

CONVIVIVM.

Scopas, Simonides, Crito, Democritus, Polemon.

SC. *Vbi nobis Simonides?* C. *Illicò dixerat se venturum, simul ac conuenisset debitorem apud foru.* Sc. *Rectè habet, à debitore facilius se extricabit quàm à creditore.* C *Qui istuc?* Sc. *Sicut in victoria, belli conditiones fert victor, non victus. Nam à debitore, quum ipse idem voles, à creditore, quum alter: sed conuenistisne omnes, vt erat condictum, relicta domi seueritate, afferentes vobiscum hilaritatē, lepores, venustates, gratias?* C. *Planè ita spero, & erimus, sicut monet M. Varro, belli homines.* Sc. *Reliqua meæ curæ sunto.* C. *Ecce tibi Simonides.* Sc. *Fœliciter.* Si. *Et vobis faustè.* Sc. *Expectatissimè.* Si. *Planè rusticani? nam ad prandendum eram inuitatus, non ad expectandū. Sed quæso, fui vobis diu in mora?* Sc. *Non valdè.* Si. *Cur non accumbebatis sine me? essetis saltem proœmati de fructibus, quibus ego non admodum capior.* Sc. *Bona verba, te absente assedissemus?* C. *Satis comitum, exordiamur iam opus. Optimū panem & leuissimum, non plus habet ponderis quàm si esset spongia: siligineus est, setanius, industrium habetis polinctorem.* Sc. *Roscius est pistrini curator.* S. *Nunquamne in id conijcitur?* Sc. *Absit, tam frugi seruus.* D. *Adfer mihi autopyrum.* Si. *Mihi verò secundarium aut typhaceum.* Sc. *Cur talem?* Si. *Quoniam audiui & ita sum expertus minus me esse, quum panis non est sciti saporis.* Sc. *Heus adferto ei panem cibariū, & vulgarem etiam ex atro, si ita mauult: ita demum iucundissimè conuiuabimur, si quisq; quod maximè collubitum erit, sumpserit.* P. *Panis hic quē tu tantopere probas, spongiosus, aquaticus est: malo densiorem.* C. *Mihi verò non displicet spongiosus, modò ne sit speusicius, hic verò etiā bullas attollit, quod focarij solent facere, quum sit, vt satis apparet, fornaceus.*

P. Cibarius

P. *Cibarius hic panis & acetosus est, & acerosus, typhaceum dicas.* S. *Sic consueuerunt nostri agricolæ triticũ omne, quod huc important, acerare priùs in villa, et miscere multis generibus seminum, sapor autem ex fermento est nimio.* P. *Nullũ hominum est genus hoc fraudulentius: non malefaciunt, nisi quũ nesciunt.* C. *Panis hic non satis fermẽtatus.* D. *Puta te hodie Iudanũ, qui azymo vescebantur iussu Dei.* C. *Id quidẽ, quòd homines essent pessimi: vt interdicta est illis suilla, qua nihil palato gratius, nec si moderatè sumas, salubrius.* Et *quidem azyma iussi sumus comedere cum lactucis agrestibus, quæ sunt perquàm amaræ.* P. *Illa omnia sensus habent altiores: omittamus hæc.* Sc. *Et quidẽ disputationẽ de pane. Si de obsonijs fuerit tanta controuersia, magna erit in toto cõuiuio discordia.* C. *Accidet nimirum, quod Horatius inquit.*

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diuersa palato.

Sc. *Appone lances illas et tympana, cum cerasis et prunis, & malis granatis, & persicis pomis, et persicis præcocibus.* P. *Cur M. Varro dixit, conuiuas non debere excedere numerũ Musarum, quũ de eo numero non constet? Alij enim ponunt tres, alij sex, alij nouẽ.* C. *Dixit tanquã si constaret esse nouẽ, et ita erat vulgò receptũ: vnde Diogenis iocos in ludimagistrũ qui paucos haberet discipulos, depictas autẽ Musas in ludo. Præceptor, inquit, σὺν ταῖς μούσαις, multos habet discipulos.* D. *Sed estne verũ, Persas pomũ hoc quòd apud ipsos esset lethale, inuexisse in Græciã, ad pestẽ eorũ, quibuscũ bellũ gerebãt?* C. *Sic accepi.* D. *Admirabilis est ingenijs terrarum varietas.* C. *India mittit ebur, inquit Virgilius, molles sua thura Sabæi: hem cydoni persica.* S. *Nouũ insitionis inuentũ, priscis incognitũ: cedo nobis pateram illam cum ficis duricorijs, qui sunt (vt nostis) prodromi.* Sc. *Satis est fructuum: expleamus nos rebus alijs salubrioribus corpori.* C. *Quid his salubrius?* Sc. *Nihil si salubre et sapidũ idẽ sunt, sicut in meridiano somno.*

C. Ego

C. Ego condono illis nocumentum propter oblectamentum, Non meministi versiculũ Catonis, Pauca voluptati debẽtur, plura saluti? Dato singulis singulas gabatas cum iure carnium, vt sorbeant: id verò & calefaciet intestina, & blandè abluit ad molliendum ventrem. Si. Profectò puer amo te de suilla hac salita: ô pernã sapidissimam, maialis est. Brassicas illas cum lardo, si mihi vis auscultare, redde coquo, per hoc quidem temporis: aut serua in brumam. Lucanicæ huius scinde mihi bucceam vnam aut alteram, quo suauius ebibam primum cyathum. C. Pareamus medicorum cõsilio, admonẽtium vt porcinæ addatur merum: funde vinum. Sc. Sequitur actus fabulæ fortassis hoc anni tempore præcipuus. Spectate huius actus apparatum. Primùm omnium à caliculis custos abaci scyphos exposuit vitreos crystallini vitri, cum vino albo purissimo, aquam putes solo aspectu. Sanmartinum est, et partim Rhenense, non infectum, vt solent in Belgia: sed quale in media Germania bibitur. Oenophorus repleuit hodie serias duas, alteram vini Heluelli, seu flaui ex agro Parisiensi, alteram sanguinei Burdegalensis: habetis in apyroto alia parata, fuscum, Aquitanicum, & nigrum è Sagunto, petat quisq; ex sententia palati sui. C. Quid potest nunciari lætius? vt nihil est durius, quàm perire siti. Ego verò mallem optimam nobis aquã prospexisses, hunc nuncium audiuissem libentiùs quàm de vino. Se. Nec ea deerit. Si. Nuper quum essem in vrbe Roma, bibi apud Cardinalem quendã vina generosissima omnifarij saporis: nam eram præfecto cellæ vinariæ perquàm familiaris: vinum duce, acutum, leue, suaue, austerum. D. Mihi vehemẽter placet aiglauces. P. Sic ferè belgicus fœminis. S. In pagis quibusdam Galliæ flocces apponuntur: secundarium autẽ vinum & tertiarium habent in delitijs. Sed ea villa sunt magis quàm vina: & alioqui vinum Gallicum toto genere nec aquam nec ætatem fero: itaq; paulò postquam est diffusum, bibitur: quippe post annum inclinat illico, & fit dubiũ, tum fugiens, & acuit: quòd si manserit diutiùs, emucet, & in vappam vertitur. Hispanum vinum & Italicum, benè fert

fert & aquam, & ætatem, Demo. Quid rei est vinum fugiens: vtentur probè dolia, & obseretur cella, imò & domus claudatur, si sit opus. P. Vt poma fugientia, quę ætati cedunt, nec seruantur, & discedere vulgo dicimus, cuius contrarium est vinū consistens. D. Funde mihi prius aquam ad dimidium calicem, super hanc infundes vinum more veteri. G. Imò & hodierno multarum gentium, Galli & Germani contrà faciunt. D. Quæ nationes volunt bibere aquam vinatam, aquæ addunt vinum: quæ vinū aquatum, vino superinfundunt aquam. C. Quæ verò vino aquam nō adfundunt, quid bibunt? D. Vinum purum putum. C. Etiam, nisi sit prius à vinario irrigatum. P. Baptizare id vocant, vt vinū sit Christianum: ea erat meo tempore elegantia philosophica. D. Illi baptizant vinum, & seipsos exbaptizant. P. Peius agunt, qui inyciunt calcem, sulphur, mel, alumen, & alia dictu tetriora, quibus nihil est corporibus perniciosius: in quos publicè deberet animaduerti, vt in latrones, aut sicarios: inde sunt enim incredibilia morborum genera, & potissimum arthretica. C. Ex conspiratione cum medicis id agunt, vt vtriq; rem augeant. D. Nimis mihi porrigis plenum calicem: deple, quæso te, aliquantulum, vt sit locus aquæ infundendæ. C. Funde mihi in scyphum illum coloris castanei? quid rei est? S. Nux prægrandis Indica, ab labris argento circumclusa: visne in cullullo illo ligni hebeni? quod ferunt esse saluberrimum, Ne addas tantum aquæ, nescis vetus verbum, Perdis vinum infusa aqua? D. Imò perdis vtrumq;, aquam & vinum. P. Malo vtrūq; perdere, quàm ab alterutro perdi. Sc. Iubetne potare more Græco, ex illis pateris, & capacioribus poculis? G. Minimè verò. Admonebas nos modò antiqui prouerbij, vicissim admoneo te præcepti Paulini: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: & Seruatoris nostri, Videte ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate. C. Vnde est hæc frigida, tā pura et pellucida? S. E fonte proximo. C. Ad Vinum diluendū malim cisternam, modò defecatissimā. D. Quid putealem? C. Vsibus lauandi aptior est, quàm bibendo. P. Fluuiatilē commendant

mēdant plurimi. C. Rectè, si fluant amnes per venas auri, vt ferè in Hispania: & sit quieta, & liquida. S. Mihi verò in phiala illa Samia adfer aliquantum ceruisiæ, quā puto refrigerando corpori hoc æstu vtilissimā. S. Ex qua tandem ceruisia? S. Ex tenuissima, nam aliæ nimium incrassant spiritus, & reddunt obesum corpus. P. Mihi item dato, sed in vitro illo terete. S. Curre ad culinam, quid illi cessant? quin mittunt missum alium? vides iam hinc neminem attingere? Adfer pullos gallinaceos, elixos cum lactucis, buglossa hortensi, et intubo: veruecinam quoq; et vitulinam. C. Adde etiam in scutellis paulum sinapis, aut petroselini. D. Violenta res videtur sinapis. C. Non admodū congruit biliosis: ijs tamen qui crassis et frigidis humoribus redundant, haud inutilis. P. Idcirco sapiunt populi Septētrionales, quibus illa est magno vsui, præcipuè cibis crassis, & duris addita, vt bubulæ et salsamentis. S. Hoc existimo pultes & ptisanas venturas in tempore, leucophagum, similagine, amylum, orizum, vermiculos: edat quisq; ex quibus volet. D. Vidi qui à vermiculis huiusmodi vehementer abhorreret, quòd autumaret collectos fuisse ex terra aut cœno, & vixisse aliquando. C. Scilicet metuebat, ne in aqualiculo suo reuiuiscerent. Orizam ferunt nasci in aqua, mori in vino, cedo igitur vinum. D. Ne bibe statim à cibo calido, intermisce priùs frigidi aliquid & solidi. C. Quid? D. Crustam panis aliquam vel turundā vnam aut alteram carnium? S. Vah, pisces cum carnibus in eadem mensa? mare miscetur terræ: hoc vetant medici. S. Imò hoc placet medicis. S. Credo, quia illis vtile. S. Cur ergo vetāt medici? S. Erraui, à medicina prohiberi dictum oportuit, non à medicis. Sed qui sunt pisces isti? S. Appone ordine primùm lupum illum assum cum aceto et capparibus, tum passeres elixos, cum succo lapathi acuti, soleas frixas, lucium recentem, & capitonem: lucium salitum serua tibi, thynnum assum recentem, et thynnū in salsamento, menas recentes frixas, crustulata, in quibus insunt mulli barbati, murenæ et truttæ, multis conditæ aromatibus gobios frixos, cammaros & cancros elixos. Admisce scu-

tellas

tellas cũ intritis alliato, piperato, erucato. L. Ego verò de pis-
cibus loquar; non edam. C. Si Philologus cœperit de piscibus
mouere controuersiam, hoc est, de incertissima, et controuer-
sissima, incipite nobis lectulos insternere, hîc erit cubandum.
S. Nemo dignatur vel gustare, tolle hæc. S. Atqui conuiuio o-
lim Romæ lautissima, et vt ipsi soliti erant dicere, pollucibilia,
ex piscibus constabãt. C Ita sunt mutata tempora, et si hoc e-
tiamnũ durat apud quosdam. S. Importate assa, pullos, perdi-
ces, turdos, anaticulas, querquedulas, palumbulos, cuniculos,
lepusculos, vitulinã, & hœdinã, & intinctus seu embamata,
acetum, omphaciũ, oxypora, mala etiam medica, et cytronica,
et oliuas Balearicas cõditiuas, quassas, et in muria asserua-
tas. D. Non adsunt Bethicæ. S. Magis sunt saporis sciti Bale-
aricæ. C. Quid fiet grãdibus illis belluis, anseri, cygno, pauo-
ni? S Ostende tantũ et refer in culinã. P. Hem pauonem. Vbi
est Q. Hortensius, cui erat in delitijs? S. Tolle agninã. S. Cur
tolletur? S. Quia est insalubris: ferunt eam non aliâ exire
quàm quà intrauit. C. Vidi quendã deuorare ossa oliuarum
struthionicè. S. Ex quibus carnibus sũt artocreæ istæ? C. Hæc
est ex ceruina. S. Hæc ex damica: illa est, vt puto, aprugna.
C. Condituras ipsas malim quàm carnes. S. Planè ita est, etiã
res amaras condimentũ reddit suauissimas. C. Ecquod est
vitæ totius condimentũ? D. Æquus animus. C. Aliud quid-
dam ego proferã amplius et augustius. D. Quid tandem hoc
meo? C. Pietas, sub qua et animi equitas comprehenditur, et
ad res vniuersas asperas, faciles, medias, condimentũ & ap-
tissimũ, et iucundissimũ. S. Infunde vinũ albũ Hispanicum
in carchesium illud et circumfer per conuiuas. D. Quid pa-
ras agere? sub prandij finẽ propinas nobis vinũ forte ac ge-
nerosum: dilutius erit posthac bibendũ, si consultũ cupimus
valitudini. S. Rectè mihi videris admonere: frigida enim o-
portet esse in conuiuio postrema, quæ pondere suo cibos in i-
mum ventriculum detrudant, & vapores caput impetentes
cohibeant. S. Tolle ista, muta orbes & quadras: da secundam
mensam: nam nemo extendit vsquam manũ. C. Adeò vorani

initio auide, vt statim amiserim appetitũ. D. Ego itẽ non appetitione, sed impetu feror ad primas dapes, inde me expleo. P. Nescio quid edi de piscibus, id gustum meũ prorsum retudit. S. Tantumne bellariorum apparatum? & cupediæ, quum nihil superest amplius cupidinis? pyra, mala, caseus multiplex, sed palato meo congruentissimus est hyppax. C. Non reor hippacem esse hunc, sed phrygium ex lacte asini, qualis è Sicilia vsq; aduehitur, columellari forma & quadra: qui cùm frangitur, in laminulas fingitur, siue phyluras. D. Caseus hic, etsi Britannicus, fistulosus est; non erit mea vtiq; sententia vobis gratus. C. Sed neq; hic spongiosus Hollandicus. Parmensis hic est bene compactus, & satis (vt videtur) recens: & ille Penasellius, facilè cum Parmensi certarit. D. Non est Parmensis, sed Placentinus. C. Etiam si placet: vulgo Germanorum suauissimus est caseus vetus, putris, confricatus, et vermiculosus. Sim. Qui talem edit caseum, sitim venatur, et edit vt bibat. Sc. Pistor dulciarius nimium moratur, quin adfert scriblitas, et artolagana testacea, sartaginea, et conspersione in cacabum iniecta olei feruentis, melle superfuso? C. Cariotas da mihi aliquot & ad edendum, & ad seruandum: fortaße nocte hac nihil edam aliud. S. Cape igitur spathalium hoc integrũ, vin' ex malogranatis? P. Heus puer, spolia nobis hanc palmam agrestem, et da quod est esui. Sc. Potiùs vos admoneo, scitam Aristotelis esse opinionem, tragemata esse inuenta, vt ea nos ad bibendum inuitent, ne cibus in arido coquatur. C. Oportet ergo inuentorem fuiße vel nautam vel piscem, qui adeò timeret ariditatem. Sc. Adfer ea quæ solent vocari sigillum stomachi, post quæ nihil est nec edendum, nec bibendũ: buccellatum, cydoniatum, coriandrum saccaro contectum: hæc verò manducandum est, non edendum: sed quod ex manso reliquum est aridum expuendum. Collige frusta & reliquias in canistris: adfer aquas odoriferas, rosaciam, flores, mali medici, moscatam. P. Agamus Christo gratias. Puer: Agimus tibi gratias pater, qui tam multa ad hominum vsus condidisti: annue, vt tuo fauore ad cœnam illam veniamus tuæ beatitudinis

atitudinis. P. Agamus nunc domino gratias. C. Age tu. P. Imo agat Democritus, qui in hisce rebus multũ valet. D. Gratias tibi non possem agere pro merito, hoc statu reip. vides enim omnia à Baccho perturbata: sed recitabo quas Dionysio egit Diogenes: nam mandaui memoriæ: tu labenti memoria & lingua titubanti, in tanta eluuione habebis veniam. Sc. Dic quicquid libuerit, scribetur in vino. Dem. Defatigasti teipsum Scopa, uxorem, famulos, famulas, vicinos, coquos, pistores, vt nos magis comedendo & bibendo delassares. Socrates sapienter, qui in mercatum celeberrimum ingressus exclamaret: O dij immortales, quam multis ego non indigeo! tu contra posses dicere: Hæc omnia quotula portio sunt eorum, quibus ego indigeo! Naturæ placent modica, & illis ea sustentatur ac fulcitur: hæc tam multa tam varia obruunt naturam: meritò Plinius: Varietas ciborum homini pestilens, pestilentior condimentorum: referimus hinc domum grauata corpora, referimus animos obrutos ac demersos cibis et potionibus, vt nullo hominis officio rite possimus fungi. Tu ipse iudicato, ecquam tibi gratiam debemus. Sc. Hæccine est gratia quam habetis? sic rependitis prandium tam opiparum? Po. Ita plane, quod enim maius beneficium, quam vt fias sapientior? tu nos domum remittis plane bruta, nos te domi tuæ volumus hominem relinquere, vt scias consulere tuæ ac alienæ valetudini, et secundum naturæ desideria viuere, non iuxta corruptas à stultitia opiniones. Vale, & sape.

EBRIETAS.

Asotus, Tricongius, Abstemius, Glaucia.

Asot. Quid tu dicis, Tricongi? quam laute nos heri accepit Brabantus ille? Tri. Male sit illi, non potui tota nocte quiescere. Vomui (sit habitus honos vestris auribus) conuolui me subinde toto lecto, modo ad spondam interiorem, modo ad exteriorem: fauces & stomachum videbar mihi reiecturus: nunc præ dolore capitis nec oculorum officio possum fungi, nec aurium: lamina ponderosa plumbi

videtur

videtur mihi in frontem & oculos incumbere. A. *Frontem & tempora fortiter astringe fascia, & rex videberis.* Tr. *Seu ipse potius Bacchus, à quo institutum manauit diadematum in reges.* Aso. *Recipe te domum, & edormi crapulā.* T. *Domum verò? nihil æquè fugio & auersor vt domum & vxorem clamosissimam: ea si nunc me aspiceret, longiores haberet homilias quam Chrysostomus.* A. *Hoccine appellas tu lautè tractari?* G. *Planè ita est: nam lauerunt probè guttur & fauces.* Ab. *Manus verò?* G. *Ne semel quidem.* A. *Imò sæpè vino & lacte, dum alij in aliorum pateras immittebamus manus.* G. *Quid potest dici lautius? & quidem digitos pingui carnium & embammatis inuiscatos?* A. *Tace per diuos: quis posset absq; nausea rem adeò audire obscœnam? quanto minus videre, aut de eiusmodi vino aut lacte gustare?* A. *Diui vestram fidem: adeon' es Abstemi delicatus, vt hæc ne auribus quidem possis deuorare? quid faceres palato vt nos? Sed heus tu Tricongi, compotator suauissime, mittamus puerum aliquem, qui nobis in illa phiala fictili adferat ex eodem vino: nulla est certior huic veneno theriaca.* T. *Estne hoc exploratum?* A. *Quid ni esset? memineris versos quos cantat Colax: ad sanandum morsum canis nocturni, sume ex pilis eiusdem canis.* G. *Narra quæso de conuiuio.* A. *Ne narras, nisi velis me remouere quicquid habeo in ventriculo cum ipsis vitalibus.* Gl. *Facesse igitur paulisper.* A. *Ego narrabo quàm commodissimè, vt nusquam sit honos præfandus.* G. *Incipe obsecro, aduerte animum Abstemi.* Aso. *Glaucia mi, ante omnia istud ex me habe, nullum esse hominum genus, quod comparari possit cum festiuo & largo conuiuatore. Quidam ostentant eruditionem rerum variarum, id est, mira nugamenta: alij iactant experientiam, & vsu collectam prudentiam: quorsum id? Sunt qui habent quidem opes, sed non audent expendere; miseri, quid eos iuuat asseruare? benignus conuiuator vbiq; prodest, vbiq; est gratus: vel solus illius aspectus exhilerat tristitiam animi, & discutit si qua est in eo miseria, siue recordationem*

som-

conuiuij, siue spe atq; expectatione: alia omnia quæ dicuntur bona animi, nec ego video, & sunt ieiuna atq; infrugifera. A. Rogo te Asote, quis est auctor tam bonæ sententiæ? As. Ego & omnes mei similes, id est, pleriq; ex Gallia Belgia à Sequana ad Rhenum flumen: tantum dissentiunt inter nos homuli quidam vel miseri & præparci, qui Abstemio suum inuident cognomen, frugi volunt appellari: vel quidam magna sapientiæ opinione suffarcinati; inani nomine, quos etiam nos, (id est, maxima pars hominum & præcipua) ridemus. Ab. Quid audio? Glau. In hoc iste non fallitur, etsi ebriosus: nam nusquam eruditio minus habet pretij quàm in Belgia: non aliud esse rentur virum eruditione præstantem, quàm sutura vel dextura. Ab. Atqui student hîc multi, non infœlici profectu. Gla. Deducuntur à parentibus parui filij ad scholas tanquam ad opificium, quò parent sibi deinceps victum. Ipsi etiam scholastici, dictu incredibile, quàm parui institutores suos faciant, quam prosequantur honore exiguo, præmijs adeò tenuibus, vt doctores insignes ac primi nominis tolerare sese vix possint. Ab. Ista sunt ab instituto sermone aliena: reuertamur ad conuiuium. Glau. Hoc malim audire; & missos faciamus iam tandem sermones istos studiosos, qui sunt profectò infrugiferi. As. Nescio quemadmodum vos Itali de eruditione statuatis: mihi certè res videtur non solùm inutilissima, sed etiam damnosa. Ab. Idem videtur boni & sui, quod tibi: & nobis quoque videretur, si non plus haberemus mentis quàm tu. As. Non esset finis; itaq; audiremus: primum omnium accubuimus seueri & tristes, sacrata est mensa, silentium vbiq; & quies; cœpimus expedire cultellum quisq; suum, speciem præbebamus non inuitatorum sed inuitorum, adeò id diceres facere nos coactos, & faciebamus re vera admodum segniter: nondum enim incaluerat animus ardore illo libero: aptat quisque mantile suum humeris, nonnulli etiam pectori: alij de mappa extendunt super gremium: sumit panem, aspicit, voluit, purgat, si quid esset carbonis aut cinerum; decorticat: &

hæc omnia lentè & cunctabundè. Quidam auspicati sunt cœnam à potione: alij priusquam biberent, paululum sumpserunt acetarij, & bubulæ salitæ, ad excitandum dormiens palatum, & stimulandum languidulum: primus scyphus fuit ceruisiæ, vt frigidum cæmentum substerneretur ardori vini. Allatus est sacer ille liquor, primum poculis angustis & exiguis, quæ magis sitim irritarent, quàm restinguerent: dominus, homo festiuissimus, qui potiorem in hac tota regione nullum habet, ac ne parem quidem, mea vtique sententia (quod sit dictum sine cuiusquam iniuria) iubet adferri pocula capacissima, & cœptum est largiter potari more Greco, vt dicebat ille philogræcus quidam, qui Louanij olim studuerat. Ibi cœpimus loqui, tum incalescere, hilaritas vbique & risus diffusissimus. O cœnæ noctesque deorum: alij alijs præbibimus, & magna æquitate faciebamus paria: nefas erat sodalem fraudare, tali præsertim tempore. Ab. *Meritò, quum agitur non de calice vini, sed de sensu & mente, rebus in homine præcipuis. Sed vt hac de re tam læta, tam festiua, tu & ego colloquamur, primum rogandus es an sis ebrius?* Asot. *Non re vera, & facile est cognoscere ex ordine orationis meæ: nam si essem, putas me hæc referre potuisse adeò compositè?* Ab. *Rectè est, alioqui iuxta Mimi versiculum, cum absente litigarem. Principio, cur non extruitis templũ aliquod in hac regione Baccho cœlestis huius liquoris repertori?* Aso. *Hoc vestrum est qui ædem habetis Romæ Sergij & Bacchi: nobis satis est quotidie illi passim sacra facere. Et fortasse erigeremus templum, si constaret fuisse illum inuentorem: nam de ea re audiui disputari inter studiosos quosdam. Sunt qui putant primum fuisse Noam, qui vinum biberit, quique sit inebriatus.* Ab. *Dimittamus ista; Cedo quod vinum habetis.* Aso. *Quid nostra refert quod sit vinum aut cuias? habeat modo nomen & colorem vini, id satis est nobis: dilitias illas quæret Gallus aut Italus.* Ab. *Quæ ergo potest esse delectatio, quum id non gustas, quod in corpus ingeris?* T. *Fortasse nonnulli initio aliquid gustant*

integro

integro palato: mox verò deprauata ex tanta humoris redundantia, gustum omnem amittunt. Ab. *Siti iam extincta, nulla superest voluptas: quæ tota sita est in satisfaciendo desideriis naturalibus, ita vt tormenti sit genus sine siti bibere, aut sine fame edere.* T. *Putas nos Abstemi ad voluptatem potare, aut quòd sit iucundum?* A. *Tanto ergo estis peiores bestiis, quæ auiditatibus naturalibus aguntur: vos neque illuc ducit ratio, aut retrahit natura.* T. *Ducit nos eò sodalitas, & paulatim inebriamur imprudentes.* A. *Quoties estis inebriati, quoties alios ebrios vidistis?* T. *Quotidie plurimos.* Ab. *Non sufficiunt ergo tam multa experimenta ad deuitandum rem tam fœdam: atqui bellua vel vno experimento fieret cautior.* Glau. *At sodales istos, in quorum gratiam transeunt ex hominibus in bestias, scis quàm habent charos? dum potant, darent illis præcordia: digressi illinc, vix agnoscunt; vitam & animam cuiusuis illorum nollent redemptam sibi nũmo sestertio.* Ab. *Quibus ex poculis hauriebatis vinum, & quomodo?* A. *Primùm allata sunt vitrea: paulò post, ob periculum sublatis illis, exhibita argentea. In vinum iniiciebamus à primo herbulas, quòd id suaderet anni tempus: paulò post ius carnium, lac, butyrum, cremorem.* A. *O spurcitiem, ne belluæ quidem tolerabilem!* Tr. *Quanto tu tragicoteron exclames, si scias alios in aliorum pocula manus sordentes immittere? coniicere ouorum, & pomorum, & nucum putamina, & oliuarũ ac prunorum ossa?* A. *Abstine ab hisce narrandis si vis, ne me hinc in syluas aliquas fuga abripiam.* T. *Audi tu in aurem Glaucia. Quidam horum gestant in faciendo itinere cornu venatorium, plenum (vt necesse est) puluere, & stipulis, & floccis, et sordibus aliis; ex hoc bibemus.* Glau. *Quid?* T. *Quid verò? vinum.* Gel. *Imò verò mentem.* Tr. *Planè ita est: & post epotam mentem, matulis non admodum mundis, sumptis de scamno lecticari, vsi sumus pro calicibus.* A. *Quis fuit conuiuii exitus tanquam fabulæ?* Af. *Natant vino pauimenta, inebriati sumus omnes, hospes in primis, homo strenuus,*

 nuus,

nuus, deiectis sub mensam magna victoria duobus aut tribus. A. O præclarã victoriam, et de re pulcherrima ac prædicanda! Sed omnes tamen vinum vicit. As. Etiam. A. Miserum te, quid putas esse ebrium? As. Probè & ex animi sententia indulsisse genio. Ab. Cui genio? bono an malo? Gla. Si rectè omnia scruteris, nusquam inuenies cui indulgeant: neque enim animo, nec voluptati, nec vlli rei alteri cui alij indulgent, qui vitijs obtemperant, & prauis animi cupiditatibus. Sed inebriari est, sensuum facultates amittere, exire de potestate rationis, iudicij, mentis: planè ex homine fieri vel pecus, vel saxum. Quæ deinceps sequantur, etsi numquam ebrios vidi, tamen facillimum est coniectare: loqui, & nescire quid loquaris: si quid commissum est tibi, arcanum maximè celandum effutire: atq; ea dicere, propter quæ te & tuos, & sæpe patriam ac prouinciam vniuersam in graue discrimen adducas: nulla distinctio amici & inimici, vxoris & matris: rixæ, iurgia, inimicitiæ, plagæ, vulnera, mutilatio, occisio. T. Etiam sine ferro & sanguine: nam non pauci continuant ebrietatem cum morte. Gl. Quis non malit domi secum cane aliquo aut fele includere, quàm cũ ebrio? plus enim mentis est in illis animãtibus. Ab. Post ebrietatem verò cruditas, debilitatio neruorum, paralyses, arthretici cruciatus, grauedo capitis & corporis totius, hebetatio sensuum omnium, memoria extinguitur, ingenij acies retunditur: vnde stupor in tota mente, & ad intelligendum sapiendumque, & ad eloquendum. As. Iam incipio intelligere, magnum esse malum ebrietatem: posthac dabo sedulam operam, vt bibam ad hilaritatem, non ad ebrietatem. Gla. Hilaritas est ianua ebrietatis: nemo venit ad bibendum eo animo, vt inebrietur: sed bibendo exhilaratur, continuò post sequitur ebrietas: difficile est enim signare hilaritatis metam, atq; in ea sistere. Lubricus est gradus ab hilaritate ad ebrietatem. Ab. Dum vinum habes in scypho, illud est in tua potestate: dum in corpore, tu es in illius: biberis iam, non habes: quum bibis, tu tractas vinum pro tuo

libito:

libito: postquam biberis, illud te tractabit pro suo. Aso. *Quid ergo? nunquamne est bibendum?* A. *Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt: bibendum quidem, non potandum: natura sola in hoc docet bruta: hominem non docebit eadem natura ratione adiuta? Edes, quum esuries; bibes, quum sities: fames & sitis admonebunt, quantum, quando, quatenus, edendum & bibendum.* As. *Quid si semper sitiã? nec sitim possim mitigare quin fiam ebrius?* Ab. *Bibe quod inebriare non possit.* As. *Non fert constitutio mei corporis.* Ab. *Quid si tantum esuries, vt exatiari nullo cibo posses, nisi disrumperis?* Aso. *Ea verò non esset fames, sed morbus.* Ab. *Nimirum opus esset medicina ad eam famem tollendam, non dapibus: nonne?* Aso. *Quidni?* Abste. *Eodem prorsum modo, medico tibi esset opus ad eam sitim, non caupone: & potione de pharmacopolio petita, non de œnopolio, non est ea sitis, sed morbus & quidem perniciosus.*

REGIA.

Agrius, Sophronius, Holocolax.

AG. *Quid est, quòd tam multi regem comitantur, tam vario cultu?* So. *Quin potiùs vultus contemplaris quàm cultus? magis sunt enim vultus varij ac diuersi, quàm cultus & vestitus.* A. *Istud quoque de vultibus quamnam habet causam?* So. *Vestiuntur quidem aliàs pro facultatibus, aliàs pro ratione dignitatis, aut generis: sæpè etiam vt cuiusque est vel ambitio, vel vanitas, multi quoque vestimentorum elegantia vtuntur pro hamo & reti, ad fauorem captandum vel regis, vel procerum, & animos puellarum non rarò. Vultus autem affectus animi sequitur: talis est ferè, qualis interior animi habitus.* Agr. *Sed cur tam multi huc conueniunt?* H. *An non decet vt plurimi sint, vbi est caput & regimen Prouinciæ totius?* Soph. *Optimè: sed plerique non adeò rempublicam spectant, vt priuatam:*

 &

& sequuntur eum in cuius manu est regimen, non tam patriæ quàm fortunarum. Hol. Quidni? quandoquidem omnia sunt pecuniæ venalia. So. Sic iudicant illi, quibus animus & mens nihil omnino est: valetudo autem & dotes corporis viles. Ac. Quid opus est in hoc tumultu aulico tanta philosophiæ speculatione? ego verò malim de vobis intelligere, quinam sunt isti tanto numero, tam varia specie ac forma. H. Ego tibi omnes percensebo ordine: nam Sophronius hic, quantum intelligo, non est admodum in regijs versatus: ego vero comitatus omnes regios adij, penetraui, perscrutatus sum, perspexi, gratus omnibus & iucundus. S. Inde credo parasti tibi cognomen illud Holoculacis. Ho. Rem tenes. Sed tu Agri ausculta. Ille, in quem aures, oculi, mens omnium intenta est ac defixa, est Rex, caput Reipublicæ. So. Verè caput, & ideò salus, quum est sapiens ac probus: pernicies autem, quum malus ac demens. Hol. ille qui ponè sequitur puellus, est filius eius heres, quem in aula Græca vocabant δεσπότην, hoc est, dominum: in Hispania vocant principem: in Gallia Delphinum. Torquati illi in vestibus holosericis, & holobrixis, proceres sunt regni, insignes dignitatum militarium nominibus, principes, duces, præsides limitanei, quos Marchiones nominant, Comites: viri, qui Barones, voce barbara nominantur, equites. Ille est magister equitum, quem vulgò Comitem stabuli appellant, nomine ex aulaGræca sūpto, vbi magnus Conestabulus cognominabatur, sicut præfectus maris, Admiralius. Est et prætorio præfectus, qui non solum palatio præerat, sed etiā satellitio, quē Romuli tempore præfectū celerū nominabāt, & satellites ipsos celeres. A. Quinā sūt illi in vestibus talaribus, magna seueritate vultus? H. Sunt regij consultores. S. Istos quos in conciliū adhibet Princeps, prudentissimos esse oportet, magni rerū vsus, et in decernendo grauitatis ac moderationis summæ. A. Quā istuc? Soph. Quia sunt oculi & aures Principis, atq; adeò regni vniuersi, & eò magis, si secus aut surdus sit Rex, captus suis sensibus vel ab ignorantia, vel à delicijs. Agr. Etiamne

luscus

luscus ille, & ille alter surdaster, oculi atque aures sunt Regis? Soph. *Peior est cordis cæcitas & surditas.* Ho. *Eos qui sunt à concilijs, sequuntur scribæ, nec ij pauci vel vnius ordinis: tum qui pecuniam principalem tractant, vel procurant, coactores, tribuni ærarij, præfectus fisci, procurator fisci, & fisci aduocatus.* Agr. *Qui sunt iuuenes illi comptuli & festiui, qui semper Regem sectantur, & astant illi alij arridentes, alij ore aperto velut admirabundi?* Hol. *Hæc est cohors intimorum amicorum, deliciæ atq; oblectamenta Regis.* Ag. *Duos illos ingredientes cur assectantur tam multi vultuosi?* Hol. *Quia ijs est apud Regem fides præcipua: alter est præfectus sacris scrinijs, siue Princeps scribarũ: alter à secretis arcanis, apud quem est regni breuiarium: idem est Principi à memoria, eaq; de causa afferunt se illi quotidiè tam multi, vt memoriam illius de se refricent ac renouent, quandoquidem is est Principi à memoria. Illi autem qui ducunt vultus, sunt litigatores, quiq; res suas persequuntur: nec eorum vnquã negotia finem inueniunt, longa contexta serie procrastinationum. Duo illi qui deambulant in porticu, præfecti sunt: alter cubiculo, alter Regio equili: habent hi sub se alios permultos cubicularios & equisones. Sed ingrediamur Regiam cœnationem.* Agr. *Ah, quanta turba, qui apparatus tam anxius & morosus!* S. *Id verò maiore cum admiratione fueris intuitus, si scias quàm leuem ad rem pertinet: nempè vt sorbeat ouum vnum, & pauxillum vini bibat nauseabundus.* Ho. *Ille est hebdomadæ huius architriclinus, cum scripto indice, pocillator est adolescens ille. Structor nondum est ingressus.* Agr. *Qui sunt cum Rege pransuri?* Hol. *Quinam esset tam beatus, qui posset epulis accumbere diuum?* So. *Atqui olim Regiæ mensæ adhibebantur conuiuæ, modò duces exercitati, modò viri clarò genere: aliàs insignes vel vsu rerum, vel eruditione, quorum sermone Rex fieret melior ac sapientior. Sed Gothica & aliorum Barbarorum superbia morem hunc nostrum inuexit.* Hol. *Habent proceres asseclas suos armigeros, exoletos, pueros*

pedisse-

pedissequos, pueros à pedibus, siue à calcari- Sunt inter eos diuites magnificentissimi, qui plerosq; excipiunt cœna recta: alij quibus hoc molestum videtur, mittunt amicis sportulas, idque est amicis tenuioribus vtilius, sed rectâ conuiuari plus habet splendoris. Ar. Aliud hominum genus videre mihi videor in illo cœnaculo. Hol. Illud est gynecæum, ibi regina habitat cum matronis suis & puellis: aspice vt ingrediuntur et egrediuntur ex parthenone, tanquam apes ex alueario, iuuenes, amatores, mancipia Cupidinis. So. Sæpè & senes, bis pueri. Ho. Nihil est maioris voluptatis, quàm audire illorum acutè excogitata dicta, vel poemata, cantiunculas, melodias antelucanas, confabulationes cum puellis: videre saltationes, obambulationes, varietates colorum in cultu, habitus & formas vestimentorum: habent pueros amanuenses, per quos mittuntur et remittuntur mandata: hi verò nunciant, & renunciant vltro & citro mandata, qua solertia, diligentia, educatione, Diui vestram fidem! nudis capitibus, flexo poplite, atque etiam positis genibus, audire est quotidie & videre aliquid noui, inopinati, acutè & subtiliter excogitati, vel dicti animosè aut dexterè, aut solutè facti. So. Imo dissolutè. Hol. Quæ fœlicitas maior? quis possit ab huiusmodi suauitate diuelli? S. Colax, Colax, & tu sine amore insanis: & sine vino ebrius es: quæ ineptia potest esse maior quàm ista abs te descripta? Hol. Nescio qui fiat, vt ex scholis, videas plerosque discedere, ingressi semel aulam, in ea consenescant. Sep. Tanquam qui de Circes poculo biberant, amissa mente, & in belluarum ingenium degenerantes, nolebant inde egredi, & ad hominum naturam ac conditionem redire. Ar. At hi omnes, cum se quisque ad suum domum receperunt, quid agunt? quibus se actionibus occupant, vt saltem fallant tempus? So. Pleriq; omnes nihil maius agunt serium, quàm quod cernis: atque adeò otium illis multorum vitiorum parens est ac nutricula. Ludunt quidam taxillis, chartis, alueolo, aciebus: alij per occultam detractionem, & artificiosam maledicentiã horas pomeridianas transmittunt,

hoc

hoc est, quibus domi desident: aliqui mirificè capiuntur scurris & planis, in quos sunt profusissimi, cæteri præparci & sordidi. Sed præcipua aulæ corruptela est assetatio vniuscuiusque erga alios omnes, quodque peius est, erga semetipsum: ea efficit, vt nullos vnquam nec à se, nec à socio veritatem conducibilem audiat, nisi fortè in iurgio: quam is tum parùm pro veritate accipit, sed pro contumelia. Ho. *Hic quæstus est nunc multò vberrimus: tu cum tua veriloquentia esuries strenuè: ego arridendo, ac blandiendo, omnia approbando & laudando, euasi locuples.* Agr. *Non possent hæc incommoda reges corrigere?* S. *Perfacilè, velle'n: modò. Sed alijs hi mores placent, quia suorum similes: alij ipsi sibi eas occupationes accessunt, per quas nunquam vacet recti aliquid aut sani cogitare: non desunt qui remissis animis, & dissoluti, non arbitrantur illius domus ac familiæ mores ad curam suam pertinere: quæ non pertineat profectò minùs, quàm ad vnumquemque nostrum sua domus priuata.*

PRINCEPS PVER.

Morobulus, Philippus, Sophobulus.

MOr. *Quid agit tua celsitudo, Philippe?* Phi. *Lego & edisco, vt ipse intueris.* M. *Intueor sanè, & cum dolore: defatigas te, et maceras generosissimū istud corpusculū.* P. *Quid ergo agerem?* M. *Quod alij proceres, Principes, viri nobiles & opulenti: equitare, confabulare cum puellis Augustæ matris tuæ, saltare, discere artem tractandi arma, lusitare folijs, aut pila, salire, currere: hæc vides esse studia nobilitatis iucundissima. Quòd si tantis oblectationibus fruuntur, qui vix digni sunt vt in familiam tuam admittantur, quid te facere conuenit, tanti Principis filium & hæredem?* Ph. *Quid? studium literarum nihilne prodest?* Mo. *Prodest quidem, sed ijs qui sunt initiandi sacris, aut qui ea arte victum sunt sibi comparaturi: quemadmodum alijs sutoria,*

toria, alijs textoria, & artes cæteræ quæstuariæ. Surge quæso te, pone libros de manibus, eamus deambulatum, certè ut respires aliquantisper. Phi. Non licet mihi nunc per Stunicam & Siliceum. M. Qui sunt hi Stunica & Siliceus? an non subditi tui in quos tu habes imperiū, non illi in te? Ph. Stunica est educator meus: Siliceus autem institutor literarius. Subditi sunt illi quidem mei, seu veriùs patris: sed pater cui ego sum subditus, præfecit illos mihi, et me illis subiecit. Mor. Quid ergo? dedit pater celsitudinem tuam in seruitutem illis hominibus? Phil. Nescio. Moro. Ah facinus indignissimum! Sop. Minimè verò, ô fili: imo illos fecit seruos tuos, quos voluit tibi semper adhærere, oculos, aures, animum, mentem in te unum defixa gerere semper, & relictis suis quemque negotijs, tuum vnius negotium agere, non vt te imperiosè vexant; sed ut rudes tuos mores boni illi & sapientes viri ad virtutem, decus atq; excellentiam forment: non quò te reddant mancipium, sed vt verè liberum & vere Principem: quibus si non obtemperaueris, tum demum seruus eris extremæ conditionis, peioris quàm hic inter nos versantur empti & venditi ex Aethiopia vel Africa. Moro. Cuius tandem esset mancipium, si illis educatoribus morem non gereret? Soph. Non certè hominum, sed vitiorum, qui domini sunt importuniores atq; intolerabiliores quouis homine improbo ac sceleroso. Phi. Non satis ista intelligo quæ dicis. Sop. At intellexisti quæ Morobulus? Ph. Planissimè omnia. Soph. O quam essent homines fœlices, si quàm citò habent sensum atq; intelligentiam rerum leuium & malarum, haberent etiam bonarum & conducibilium? Nunc vero contrà euenit: ætate ista, nugas, ineptias, imò insanias, ad quas te Morobulus est adhortatus, facilè intelligis: quæ ego de virtute, de dignitate, de omni laudis genere dicere, tam caperes, quam si Arabicè loquerer, aut Gothicè. Ph. Quid ergo faciendum consuleres? S. Vt saltem sustineres assentionem, nec huius suasibus nec meis acquiesceres, quoad de vtriusq; posses iudicare. P. Quis dabit hoc iudicium?

iudicium? S. *Aetas, institutio, experientia.* Mo. *Huiquam esset longum ista expectare?* S. *Bene monet Morobulus, abijce libros: eamus lusitatum, & ludemus ludum, in quo vnus eligetur Rex: is præscribet alijs quæ sunt agenda, parent cæteri iuxta leges lusionis: tu eris Rex.* Ph. *Vt erit ludus? nam si eum ignorem, quomodò potero regem in illo agere?* S. *Quid dicis Philippule dulcissime, deliciæ Hispaniarum? in ludo & rebus leuissimis, in quibus nihil error adfert periculi, non auderes regnum suscipere, ludi nescius: & vis tot & tanti regni seriò capescere ac regere, ignarus conditionum populorum, legum administrationis? deniq; rudis totius prudentiæ, instructus solum ridiculis ineptijs, quas tibi Morobulus hic in animo distillat? Heus puer, dic præfecto equilis, vt proferat huc equum illum Neopolitanum, ferocissimum calcitronem, & sternacem, in quo Philippus sedeat.* P. *Minimè illum verò, sed alium cursitatorem: nam regendi equi tam refractarij nondum artem habeo, nec vires.* S. *Quæso Philippe, & putas tu leonem vllum esse æquè ferocem, aut equum adeò calcitronem, & refractarium, & minus parentem frænis, quàm gentes, ac cœtus hominum? qui conueniunt & congregantur ex omni vitiorum, flagitiorũ, scelerum, & facinorum genere, ex animi perturbationibus, concitatis, incensis, inflammatis, ardentibus: equum non audes attingere, populum possis quouis equo ad regendũ tractandumq; difficiliorem? Sed missa isthæc faciamus. Vides in hoc flumine illam cymbulã? nauigatio est iucundissima atq; amœnissima inter prata & salicta, quæso descendamus in eam: tu sedebis ad clauum, & ages cymbam.* P. *Ita planè, vt vos subuertam et demergam, quemadmodũ nuper fecit Pimentellulus.* S. *Nec cymbam quidem gubernare vis, in amne tam modico & tã placido, quia rudis: et cõmittis te mari illi, vndis, fluctib, tẽpestati populorũ, inscius et inexpertus? planè vsu tibi eueniet, quod Phaetõti: qui aurigãdi nescius, ardore iuuenili currũ patris gubernandũ sibi poposcit: notã esse tibi fabulam reor. Præclarè Isocrates 2. res maximas in hominũ vita*

dicebat

dicebat esse, principatũ & sacerdotiũ: quæ tamen nemo non expeteret tanquam dignus, nemo non crederet se rectè posse gubernare tanquã prudentissimus. P. *Intelligo nihil esse conditioni ac personæ meæ perinde necessarium, vt artem ac peritiam regendi regni.* So. *Probe rem tenes.* Ph. *Quomodo eam assequar?* So. *Eduxisti tu illam tecum ex matris vtero?* Ph. *Nihil minùs.* So. *Quomodo igitur scies, nisi discas?* Ph. *Nullo modo.* So. *Qua igitur fronte audet Morobulus his esse tibi auctor, vt ea studia reycias, quibus & artis huius peritia, & aliarũ rerum maximarum ac pulcherrimarum cognitio paratur?* Ph. *A quibus ergo sunt hæc haurienda?* So. *Ab ijs qui ea maximis ingenijs animaduerterunt atq; obseruarunt: quorum alij sunt mortui, alij viui.* Ph. *A mortuis quomodo discendum? possunt ne mortui loqui?* Soph. *Nunquamne fando audiuisti nominari Platonem, Aristotelem, Ciceronem, Senecam, Liuium, Plutarchum?* Ph. *Magna nomina: sæpè & cum ingenti admiratione ac laude.* So. *Illi ipsi, & alij permulti eorum similes, tam olim vita functi, confabulabuntur tecum, quoties & quandiu libuerit.* Ph. *Quomodo?* So. *Libris, quos ad docendam posteritatem reliquerunt.* Phi. *Quin dantur illi mihi iam in manus?* S. *Dabuntur breui posteaquàm didisceris eum sermonem, quo possis loquentes illos intelligere. Sustine paulisper, atq; hanc breuem molestiã præfer, quæ deuoranda est in accipiendis principijs: illico post incredibiles sequuntur delectationes: quas qui nondum degustarunt, mirandum non est à literario studio abhorrere: Nam qui sunt experti, eos citiùs à vita, quam à libris & rebus cognoscendis auelleres.* P. *Cedo vero qui sunt viui, à quibus sapientia hæc discenda est, & mens bona?* So. *Si iter esses quodpiam iturus, à quibus tandem de itinere percontareris? vtrùm ab ijs qui iter illud nunquam vidissent, an qui aliquando confecissent?* Ph. *Ab ijs scilicet, qui confecissent.* So. *Vita hæc nonne est velut iter quoddam, & profectio perpetua?* Ph. *Sic videtur.* So. *Quid ergo iter hoc perambularunt senes, an iuuenes?* Ph. *Senes igitur*

sculian

ſcultandi. Ph. *Omnes indifferenter?* So. *Acutè rogas, non omnes promiſcuè: ſed quemadmodum de via, ſic de vita, vtri norunt viam, qui eam peregerunt, nihil animaduertentes, aliud agentes, animo non minus peregrinante quàm corpore: an qui annotarunt diligenter & attentè ſingula, & memoriæ mandarunt?* Ph. *Nimirum hi poſteriores.* So. *Ergo in conſilio de vitæ ratione capiendo, non audiendi iuuenes, qui iter hoc nunquam ſunt ingreſſi: quanto minus adoleſcentes, & quod ſtultiſſimum atq; indigniſſimum, pueri? neque ad id admittendi ſenes imprudentes, laſciui, dementes, deteriores pueris: quos diuina oracula execrantur, quòd ſunt pueri centum annorum. Solis præbendæ aures ſenibus magni iudicij, vſus rerum et prudentiæ.* P. *Quo ſigno eos dignoſcam?* So. *Nimirum ætate iſta, fili, nullo adhuc, ſed vbi maius & firmius acceſſerit iudicium, facilè id cognoſcis ex verbis & factis, tanquam nota certiſſima. Interea verò dum ea ingenij facultate non vales, te crede cunctum, & committe patri tuo, & ijs, quos tibi Pater adiunxit inſtitutores ac magiſtros, infirmæq; iſtius ætatis gubernatores, & quaſi manuductores: per eam viam quam tu nunquam iniiſti. Nam pater, cui charior es quàm ipſemet tibi, maior eſt de te cura, quàm tibi ipſi, atque ad eam rem non ſolùm ſuo vſus eſt conſilio, ſed hominum ſapientum.* Mo. *Nimis diu tacui.* So. *Ita planè, præter morem tuũ, eamq; rem ego iamdudum vehementer admirabar.* Mo. *An non pater tuus Philippe, & Rex Galliæ, & alij magni Reges ac Principes, ſine litteris, & labore iſto tam moleſto, quem hic teneris tuis humeris inclementer imponit, regna et ditiones ſuas regunt, et in officio continent?* Sop. *Nulla res tam facilis eſt, quæ non fiat difficilius, ſi inuitus facias. Non eſt opera literis impenſa, laborioſa ei, qui lubens eam ſubit: qui autem inuitus, ei vero vel luſitare & in locis deambulare amœniſſimis, graue ac intolerandum eſt: Tibi Morobule, nugandi auidiſſimo et nugis ſemper aſſueto, ſerium aliquid vel agere, vel audire inſtar eſt mortis: viciſſim alij complures vitam ſibi exiſtimarent acerbam, ſi ad iſtum modum

dum vitæ suæ rationes instituerunt. Quàm multi sunt, in aulis præsertim, quibus nihil est dulcius, quàm otium torpens, atque incertissimum? admouere manum alicui operi, tormenti est loco: quàm multi vicissim in populis, qui emoriantur citiùs, quàm sic dies omnes vacuos transigere: & celeriùs delassentur nihil agendo, quàm ab intentione animi in negotium aliquod. Sed vt respondeam tibi de Cæsare & Rege Galliæ, audies à me in vniuersam de senibus, quos posui eos esse, qui spacium hoc vitæ decurrissent. Si omnes quotquot viam quampiam peregissent, concorditer narrent, se per viam in locum incidisse plenum difficultatis & periculi, ex quo saucij & pessimè affecti discesserint: quòd si eiusmodi iter rursum essent ingressuri, nihil diligentiùs cauerent, quàm illud discrimen: quid tu censes, annon hominis foret amentissimi, quum eadem ipse via insisteret, non recordari tanti periculi, non illud deuitare? Phi. *Nondum teneo, quid velis.* Sor. *Faciam igitur planiùs exemplo: finge eße supra flumen illud tabulam angustam pro ponticulo: referant tibi omnes quotquot equo insidētes tentarint illam transire, decidisse in aquam, adiuße vitæ discrimen: ægrè esse extractos semiuiuos: intelligisne hoc?* Phi. *Bellissimè.* Soph. *Quid tu iam, annon tibi demens viderēre, si faciens illac iter, nō ex equo descenderes, & effugeres id periculū, in quod alios venisse audis?* Phi. *Nimirum ita agerem.* Sop. *Et merito. Quære tu iam ex senibus, quid maximè senserint incommodum in vita, quid eos prætermisisse doleat, & vehementer pœniteat? omnes tibi vno ore respondebunt, qui aliquid didicerunt: Non plus didicisse: qui verò nihil; Non adhibuisse operam, vt aliquid scirent. In hanc querimoniam ingressi, non faciunt finem referendi, mißos se fuisse à parentibus aut educatoribus, ad scholas et magistros literarum, se tamen vanis delectatiunculis vel lusionum, vel* [illegible] *num, vel amorum, aut eiusmodi nugarum illectos,* [illegible] *pulcherrimas è manibus discendi occasiones:* [illegible] *rantur de fato suo, sortem suam deplorant, in senectute ipsa* [illegible]

cusan.

cusant, damnant, interdum quoque execrantur. *Vides ergo locum hunc desidiæ atque ignorantiæ esse in via hac vitæ maxime infestum & periculosum, vnumq; omnium præcipuè deuitandum: quoniam quidem audis tam miserabiles eorum querelas, qui in illum sunt collapsi: is est igitur omni cura & diligentia cauendus; & segnitie, otio, deliciolis, nugis reiectis ac spretis, in studia literarum, cultumque bonæ mentis tota animi intentione incumbendum. Tu hac de re patrem tuum roga, tametsi iuuenem adhuc: & tu Morobule tuum iam senem: intelligetis ex eis veram esse meam sententiam.*

LVDVS CHARTARVM SEV FOLIORVM.

Valdaura, Tamayus, Lupianus, Castellus, Mauricus.

VAlda. *Quàm asperum tempus, quàm rigens & sæuum cœlum, quàm obscœnum solum!* Tam. *Quid nos monet hic cœli ac soli habitus?* Vald. *Non egredi domo.* Ta. *Quid verò domi agere?* V. *Ad luculentum focũ studere, meditari, cogitare de rebus quæ aliquid emolumenti adferant menti & probis moribus.* Cast. *Id quidem agendum præcipuè, nec aliquid esse debet homini antiquius. Sed vbi ab intentione illa delassatus fuerit animus, quò diuertet, hoc duntaxat tempore?* Ta. *Alÿs quidem aliæ sunt animorum refectiones, ego verò lusu foliorum magnopere oblector & recreor.* Tam. *Et hæc temporis qualitas eò inuitat, vt abeamus nos in cubiculum bene clausum, & obseptum vndiq; à vento & frigore, lucente camino, mensa posita cũ chartis.* Val. *Istud placet.* Tama. *Tum pecuniæ promatur nonnihil, & calculi ad computandum.* Vald. *Nihil opus erit calculis, si minutuli adsint numi.* Tamayus. *Ego nullos habeo, præterquam aureos et argenteos crassiores.* V. *Commuta*

 aliquos

aliquos ex argenteis minuta pecunia: heus puer, cape stuferos hos simplos, duplos, sesquiduplos, triplos, & à numulario cura nobis numos minutos, simplos, duplos, triplos, non maiores. Tamayus. Quàm nitidi sunt hi numi? Vald. Nimium recentes adhuc, & asperi. Tamayus. Concedamus in forum aleatorium, ubi omnia inueniemus parata. Cast. Non expedit: Nam haberemus arbitros plurimos, quid refert ludas illic, an via publica? Consultius fuerit, vt recipiamus nos in cubiculum tuum, & accersemus ex sodalibus aliquos, maximè animo refocillando idoneos. Tama. Tuum conclaue est ad id commodius: nam in meo cubiculo subinde à pedissequis matris interpellaremur, aliquid semper quæritantibus in arcu mundi muliebribus. Val. In cœnatione igitur. Tam. Esto ita, eamus. Puer, siste hic nobis Franciscum Lupianum & Rodericũ Manricum, & Zoilastrum. Vald. Mane: Minimè verò Zoilastrum, hominem iracundum, rixosum, clamosum, calumniatorem, & qui minimis de rebus excitat sæpe atroces tragœdias. Cast. Optimè profectò mones, nam si adolescens talis recreationi se nostræ admisceret, non eßet id ludere, sed serio rixari: accerse igitur pro illum Rimosulum. Vald. Neque hunc, nisi velis, quæcunque hic fuerimus nugati, ante solis occasum nota esse toti Ciuitati. Ca. Tam bonus est præco? Vald. Etiam rerum quas sciri nihil attinet: nam res bonas secretiùs reticet, quàm mysteria Eleusina. T. Veniant ergo Lupinus & Manricus soli. C. Hi sunt belli sodales. T. Et mone illos, vt afferant secum numulos; quicquid est autem seueritatis & serij, domi commendent Philopono tetrico; veniant facetijs, lepore, gratijs comitati. L. Salui sitis sodales festiuißimi. T. Quid sibi vult contractio istæc frontis? exporrigite istos vulticulos: an non estis iußi cogitationes omnes literatas apud Musas deponere? L. Cogitationes nostræ literariæ sunt adeò illiteratæ, vt eas Musæ quæ sunt in Musæo respuant. M. Saluete. Vald. Salus est dubia, quando ad acies & pugnas vocamini, & quidem quibus reges sint interfuturi. Tam. Esse

bono

bono animo: crumenæ impetuntur, non iugula. Lupia. *Crumena plerisque est pro iugulo, & pecunia pro sanguine ac spiritu: veluti istis Caribus, quorum vitæ contemptus instrumentum est regibus ad exercendos suos furores.* Mau. *Nolo ego esse actor in hac fabula, sed spectator.* Tam. *Qui sic?* Mau. *Quia sum infortunatissimus, semper à ludo discedo victus & spoliatus.* Tam. *Scis quid dicunt prouerbio aleatores? Ibi quærendam esse togam vbi amiseris.* Maur. *Verum: sed periculum est, ne dum togam amissam quæro, perdam & tunicam, & interulam.* Tam. *Accidit quidem hoc non rarò: sed qui non periclitatur, non ditescit.* Mau. *Ea est metallicidarum sententia.* Tam. *Imò etiam Iani medij Antuerpiensis.* Val. *Rectè habet: non possumus nisi quatuor ludere, sumus quinque, sortiemur quis erit aliorum spectator.* Mau. *Ego ero, sine sortione.* Vald. *Nihil tale, nulli est facienda iniuria: non cuiusquam voluntas id decernet, sed sors, cui primus Rex obtigerit, sedebit otiosus spectator; & si quid inciderit controuersiæ, iudex.* Lup. *Ecce vobis fasciculos duos foliorum integros, alter est Hispaniensis, alter Gallicus.* Val. *Hispaniensis hic non videtur iustus.* Lu. *Quid ita?* Vald. *Quoniam absunt decades.* Lup. *Non solent illi habere, ut Gallici. Chartæ enim Hispanæ, quemadmodum et Gallicæ, in quatuor sunt genera seu familias diuisæ. Hispanæ habent aureos numos, carchesia, baculos, enses: Gallicæ, corda, rhombulos, trifolia, vomerculos, seu pallas, seu spicula: est in quaque familia, Rex, Regina, eques, monas, dyas, tryas, quaternio, pentas, senio, heptas, ogdoas, enneas. Gallicæ habent etiam decades: & Hispanis aurei, & carchesia potiora sunt pauciora, contrà enses & baculi. Gallis autem plura sunt meliora.* Castel. *Quo lusu ludemus?* Vald. *Triumpho Hispanico, & distributor retinebit sibi indicem chartam, si sit monas, aut imago humana.* Mau. *Sciamus iam, quis erit ludo exclusus.* Tam. *Probè mones, cedo folium, hoc est tuum, hoc istius, hoc Lupiani: tu es Index.* Vald. *Malim te mihi indicem quàm*

 colluso-

collusorem. Lupia. *Bona verba, cur istuc quæso?* Vald. *Quia es in ludendo admodum vafer, & cauillator: tum aiunt te artem tenere componendi folia, vt tibi expediant.* Lupia. *Non habet fraudem mea lusio, sed imperitiæ tuæ industria mea videtur impostura, quòd ferè ignaris contingit. Cæterùm qui tibi placet Castellus, qui simul ac lucratus est pauxillum pecuniæ, deserit collusores?* Tamayus. *Eludere est hoc quidem potius quàm ludere.* Valdaur. *Leuius hoc malum: nam si vincatur, affixus erit ludo, clauo plusquam trabali.* Tamayus. *Sed lusuri sumus bini, duo contra duos; quomodo erimus comparati?* Valdaur. *Ego ludi huius insciens, adhærebo tibi, Castelle, quem audio esse callentissimum.* Tamayus. *Adde etiam callidissimum.* Castel. *Non est hic opus electionibus, sorti sunt committenda omnia, quibus obuenerint plura puncta, aduersus eos pugnabunt, quibus pauciora.* Valdaur. *Esto ita, assigna folia.* Mauricus. *Vt optaueram, ego & Castellus ab eadem stamus parte, contrarias tuentur partes Valdaura & Tamayus.* Valdaur. *Sedeamus vt solemus decussatè: da mihi illam sellam reclinatoriam, vt quietius perdam.* Tam. *Appone scabella, assideamus iam, sortire cuius sint primæ partes.* Valda. *Meæ sunt, distribue tu Castelle.* Cast. *Quomodo? à sinistra in dextram more Belgico? aut contrà Hispano more, à dextra in sinistram.* Valda. *Hoc more, quoniam ludo Hispanorum vtimur, et reiecisti⁀ decades?* Castel. *Etiam: quot folia dabo singulis?* Valda. *Nouena. Sed quænam erit sponsio?* Mauri. *Terni in singulas manus denarij cum geminatione sponsionis.* Cast. *Sensim mi Maurice, nimium properas, non esset is lusus, sed furor, vbi tantum pecuniæ veniret in periculum: quomodo posses tu oblectari in anxietate illa, ne tot nũmi tibi perearit? denarij singuli sufficient, et auctus sponsionis erit dimidij, nempe assium quinque.* Valdaur. *Rectè consulis, ita nec nihil ludemus, quod est insipidum: nec quod doleat, quod est acerbum.* Castel. *Habetis singuli nouena folia? cordium est familiæ*

miliæ

milia dominatrix; & hæc Regina est mea. Valdau. *Nescio quàm fœlix est omen hoc, certè est verissimum dominari vulgo corda fœminarum.* Castel. *Desine speculationes; responde ad hoc, augeo sponsionem.* Valdaur. *Ludum habeo dissipatum, & malè cohærentem, cedo tibi.* Tama. *Et ego item: distribue tu Maurice.* Valda. *Quid agis? non vertis chartam indicem?* Mau. *Volo priùs meas computare, ne plures aut pauciores acceperim.* Valdaur. *Vnam habes plus iustè* Mau. *Deponam.* Vald. *Non est ea lex lusus, sed vt vicem tuam amittas distribuendi, & transeat ad sequentem, cedo folia.* Mau. *Non faciam, quandoquidem nondum protuli indicem.* Valdaur. *Imò facies per deam.* Castel. *Apage, quid venit in mentem, mi Valdaura? Iusiurandum admisces rebus leuissimis, quod vix grauissimis rebus adhiberi conuenit.* Maur. *Quid dicis, iudex?* Lup. *Profectò ignoro quid sit in eo facto statuendum.* Maur. *Qualem iudicem nobis præfecimus sine iudicio? ducem sine oculis.* Valdaur. *Quid ergo fiet?* Mau. *Quid tandem? nisi vt mittamus Lutetiam, qui hac de re adferat nobis aliquod Senatus consultum.* Cast. *Misce omnia, & rursum impartire.* Tam. *O qualem ludum mitto de manibus, non obueniet mihi hodie similis.* Cast. *Misce probè isthæc folia, & præbeto singulis attentiùs* Vald. *Rursum augeo sponsionē.* Ta. *Num non prædixi, non habiturum me hodie in manibus ludum illi parem? semper sum infortunatissimus, cur ego ludū vel aspicio oculis?* Cast. *Hoc verò non est ludere, sed se afflictare: hoc est refici, & recreari animum, ita concitari? ludum oportet esse ludum, non molestiam.* Maur. *Sustine paulisper, ne abijcias folia: nam est panicum.* Vald. *Responde igitur, an recipias.* Maur. *Recipio & rursum augeo.* Valdaur. *Quid tu speras me ferocibus tuis verbis protelare? non concedo.* Mau. *Effare tandem semel, & expeditè, admittis ne?* Vald. *Etiam, & quidem libentissimè, & animus instigat me tali ludo maiore pretio certare, sed istud inter amicos sufficit.* Tama. *Quid verò, me non computatis inter viuos?*

Panicum vanus terror.

viuos? adeò nulla est mei mentiò? Castel. *Quid igitur tu ad hæc, homo fœnee?* Tam. *Ego verò augeo mea ex parte depositum.* Maur. *Quid tu dicis, Castelle?* Cast. *Nunc me consulis, posteaquam tua opera depositum creuit in immensum: ego incrementum hoc non auderem hoc meo ludo sustinere.* Valda. *Responde affirmatè.* Cast. *Non habeo quod sic respondeam: sed valde ambiguè & dubitanter, & cunctabundè, & timide, & diffidenter: estne sic satis expressè dictum?* Mau. *Deum immortalem, quanta copia? Non tam densa nuper cadebat grando. Sed quæso te, periclitemur paulisper.* Castel. *Experiamur, quando ita tibi placet, à me verò ne speraris magnam opem.* Maur. *Feres tamen quas poteris suppetias.* Castel. *Nihil necesse id habes admonere.* Maur. *Planè victi sumus.* Tam. *Vicimus denarios quatuor, misce.* Valdaur. *Addo asses quinque.* Castel. *Nescio an cedam: nam scio me certò victum iri.* Tam. *Rursum alteros quinque.* Castel. *Quid tu ad hanc prouocationẽ dicis?* Maur. *Quid dicam? fugio.* Castel. *Tu perdidisti proximum ludum, sine me hunc arbitratu meo perdere. Sentio me esse inferiorem: sed sustinendum est quamdiu aliquid videro superesse virium.* Vald. *Quid ergo dicis? recusas?* Castel. *Non. Imò addico.* Tama. *Valdaura, non nosti hunc Castellum? Superiorem habet ludum tuo, sed ita solet calidos prouocatores illectare in suum rete. Vide ne quò progrediaris temerè, vbi tenearis irretitus.* Valdaur. *Diuûm fidem, quomodo potuisti diuinare folium mihi postremum restare huius rationis?* Castel. *Noui omnia folia.* Valdau. *Non omnino est istuc incredibile.* Castel. *Ita planè, noui à facie.* Valdaur. *Fer asse etiam à tergo.* Castel. *Nimium suspiciosus es.* Valda. *Tu me facis: eat hoc cum tua bona venia.* Tama. *Dispiciamus, nam quæ sunt chartæ auersæ maculatæ, vnde possint noscitari.* Valda. *Faciamus, quæso vos, ludendi finem: angit me hic ludus, tam infœliciter cedendo.* Cast. *Vbi voles: sed fortasse non in ludo est vitium, sed in tua imperitia, qui nescis*

ludum scienter ad victoriam accommodare, sed iacis solùm absque arte, vt sors tulerit: ratus nihil interesse quid prius, quid posteriùs mittis, quis quo loco sit iacturus. Tama. *Omnium rerum est satietas, etiam voluptatum, & ego defessus sum iam cedendo: assurgamus aliquantisper.* Lu. *Cape testudinem hanc, & aliquid nobis cantilla.* Ta. *Quid tandem?* Lu. *De ludo quippiam.* Tam. *Carmen Virgilij.* Lu. *Istbuc ipsum: aut si mauis, Viues nostri, quod ille nuper canebat deambulans in pomœrio Burgensi.* Vald. *Anserina voce.* Lup. *Cane tu olerinu.* Ta. *Deus meliora: nam olor non canit, nisi fato iam vrgente.*

Ludunt & pueri, ludunt iuuenésque senésque,
Ingenium, grauitas cani, prudentia, ludus.
Denique mortalis, sola virtute remota,
Quid nisi nugatrix, & vana est fabula, vita?

Vald. *Possum vobis confirmare, esse carmen bene expressum, tanquam ex spongia arida.* Lu. *Tanta cum difficultate componit carmen?* V. *Magna, siue quòd rarò, siue quòd non libenter, siue quòd aliò fert eum ingenij pronitas.*

LEGES LVDI.

Varius Dialogus de Vrbe Valentia.
Borgia, Scyntilla, Cabanillus.

BOrg. *Vnde tu iam nobis Scintilla iucundissimè?* Scin. *Lutetia.* B. *Qua tandem Lutetia?* S. *Qua tandem quæris, quasi sint multæ.* B. *Etiam si sit vnica, ea quænam sit ignoro, aut vbi sita.* S. *Lutetia Parisiorum.* B. *Parisios nominari audieram, & quidem sæpè, Lutetiam nunquam. Est ergo Lutetia, quos nos Parisios dicimus. Ea igitur est causa, cur tu iam diu nullus es visus Valetiæ, et potissimũ in Sphæristerio nobilitatis.* Sc. *Alia ego vidi Sphæristeria Lutetiæ, alia*

alia Gymnasia, alios ludos, longè istis vestris vtiliores ac præstantiores. Borgia. *Ecquos quæso?* Scin. *Triginta Gymnasia plus minus in Academia illa omni eruditionis, et scientiæ & sapientiæ genere referta: doctos præceptores, iuuentutem studiosissimam & optimè moratam.* Borgia. *Vulgus scilicet hominum.* Scinti. *Quid tandem vocas vulgus?* Borgia. *Fæcem plebis, filios sutorum, textorum, tonsorum, Fullonum, & eiusmodi artificum, atque operariorum.* Scin. *Vos, hic, vt video, ex vestra hac Ciuitate metimini orbem vniuersum, & eosdem tota Europa existimatis esse mores, quos hic: dico iuuentutem illic esse frequentissimum, principum, procerum, nobilium, & hominum locupletissimorum, non ex Gallia modò, sed ex Germania, Italia, Britannia, Hispania, Belgia, admirabiliter addictam studijs litterarum, parentum & institutorum præceptis & iussis: quorum more non simplici tantùm admonitu formentur, sed acri reprehensione quum est opus, etiam castigatione, plagis, verberibus: quæ omnia & accipiuntur, & perferuntur animis moderatissimis, & vultu modestissimo.* Caban. *Audiui sæpenumerò eiusmodi narrari mihi, quum agerem in Gallia Legatum Ferdinandi Regis. Sed omitte quæso nunc ista, aut differ in aliud tempus. Vides nos esse in ludo Maraculi, cui est proximum Carroßorum. Hoc age, de pila sit iam sermo, oblectandi nostri gratia.* Scin. *Amabò ne assideamus, sed deambulantes colloquamur quæ fuerit collubitum: qua ibimus? hacne per Diui Stephani, an illac ad portam regalem: & visemus in regia Fernandum ducem Calabriæ?* Cab. *Ne fortè optimi Principis interpellemus studia sapientiæ.* Borg. *Præstabit mulas accersere, vt vehentes loquamur.* Cabalin. *Ne amittamus quæso, vsum pedum & crurum, tempus est sudum ac serenum, & aura frigidiuscula, satius erit pedestres, quàm equestres incedere.* Borgia. *Eamus hac igitur per Diui Ioannis Hospitalem, ad vicum marinum.* Cab. *Spectabimus obiter decoras formas.* Bor. *Apage pedestres, erit dedecori.*

Scin.

Scintilla. *Maiori est, mea sententia, dedecori, viros pendere de iudicio puellarum rudium atque ineptarum.* Caballinus. *Visne vt rectà eamus per plateam ficus, & diuæ Teclæ?* Scintilla. *Non, sed per vicum tabernæ gallinaceæ: nam in eo vico cupio videre ædes, in quibus natus est Viues meus: sunt enim, vt accepi, descendentibus ad sinistram postremæ in vico: & inuisam eadem opera, sorores eius.* Borgia. *Omitte nunc quæso muliebres visitationes: si mulierem vis alloqui, eamus potiùs ad Angelam Zabetam, cum qua erunt confabulationes literatæ.* Caba. *Vtinam, si id cupitis, adesset Marchiona Zeneti.* Scintilla. *Si vera sunt quæ de illa cum essem in Gallia audiui, maius est id argumẽtum, quàm vt de illo tractari leuiter, & ab aliud agentibus vel possit, vel debeat.* Borgia. *Ascendamus ad diui Martini, an descendamus per vicum Valesij, ad plateam villæ rasæ?* Caban. *Hac, inde ad sphæristherium Barzij, seu mauis Masconorum.* Borgia. *In Gallia habetisne ad hunc modum ludos in publico?* Sc. *De alijs Galliæ vrbibus non possum tibi respondere, Lutetiæ scio nullum esse: sed in priuato multa, velut in suburbijs diui Iacobi, diui Marcelli, diui Germani.* Cab. *Et in ipsa ciuitate famosissimum, quod vocant Brachæ.* Borgia. *Luditur eadem illic ratione, qua hîc?* Scintilla. *Eadem prorsum nisi quòd magister ludi præbet illic calceos, & pileos lusorios.* Borgia. *Cuiusmodi sunt?* Scintilla. *Calcei sunt coactilitij.* Borg. *Non essent hîc vtiles.* Caban. *Videlicet in via lapidosa: in Francia verò & Belgia luditur super pauimentum lateribus constratum, planum & æquabile.* Scin. *Pilei sunt æstate leuiores, in hyeme autem crassi, profundi, cum offendice sub mento, ne in agitatione vel elabantur ex capite, vel decidant in oculos.* Bor *Offendimento hîc non vtimur, nisi quum est ventus vehemẽtior: sed quales habent pilas?* Sc. *Nullos ferè folles, vt hîc: sperulas minores vestratibus, et multo duriores, ex corio albo tomentũ est, nõ vt in vestris lanugo è pãnis tonsa, sed pili ferè canini: eamq; ob causam raró luditur palma.* B. *Quomodo ergo* per-

percutiant pilam? pugno, vt folles? Scin. *Ne sic quidem, sed reticulo.* Borg. *Confecto ex filo?* Scin. *Ex fidibus crassiusculis, quales fere sunt sextæ in testudine: habent funem tensum & reliqua, vt hic in ludis domesticis: sub funem misisse globulum, vitium est seu peccatum: signa sunt bini seu manis metas: numeri quaterni, quindecim, triginta, quadraginta quinq; seu antegressio, æqualitas numerorum: victoria, quæ est duplex. Vt quum dicitur vicimus signum, & vicimus ludum. Pila autem vel ex volatu remittitur, vel ex primo resultu: secundus enim ictus est inualidus, & ibi fit signum, vbi pila est percussa.* Borgia. *Non sunt aliæ lusiones quàm sphæræ?* Scin. *In Ciuitate, quot hic, aut plures: sed inter scholasticos nulla alia permissu magistrorum exercetur, sed interdum clàm luditur folijs & aciebus: puerili talis, nequiores taxillis. Non institutorem habebamus Anneum, qui obscœno die lusum foliorum concedebat: sed de illo, & in vniuersum de lusione omni, tulerat sex leges, quas descriptas in tabella appenderat in cubiculo.* Borgia. *Ne graueris, rogo te, & eas nobis referre, quemadmodum alia fecisti.* Scin. *Pergamus deambulare. Nam incredibili teneor desiderio patriæ aspiciendæ, tam diu à me non visæ.* Borgia. *Conscendamus mulas, vt ambulemus commodiùs, tum etiam honestiùs.* Sc. *Honestatem hanc non emerim crepita digitorum.* Bor. *Ac ne ego quidem, vt verum fatear, manum ob eum mouerim; sed nescio quo pacto magis id videtur decere nostras personas.* Caba. *Isthuc quidem rectè: sed sumus tres, & in angustis vijs aut hominum frequentia disiungeremur, vnde necesse esset interrumpi sermonem, vel multa semper à nostrûm aliquo non exaudiri, neq; intelligi.* Bor. *Esto sanè ita, pergamus pedestres: ingredere per angiportam hunc ad plateam Pegnarogiorum.* Scin. *Optimè, inde per fabros clauiles ad vicum dulciarium, tum ad forum fructuarium.* Borgia. *Quin potius olitorium.* Scin. *Vtrumq; est; qui libentius oleribus vescuntur, vocant olitorium; qui fructibus, fructuarium. Quæ amplitudo fori, quæ descriptio, vendentium, &*

rerum venum expositarum, qui odor ex fructibus, quanta varietas, mundities, nitor? non possunt horti excogitari, huic foro pares: quæ autem ædilis nostri, & eius ministrorum solertia, & diligentia, ne quis emptor fraude à venditore capiatur? Estne ille qui mula vehitur, Honoratus Iuuenius? C. Non vt arbitror: nam vnus ex meis pueris qui eum modò conuenit, reliquit illum abdentem se in bibliothecam suam: qui si sciret nos vnà esse, non deesset haud dubiè nostro sermoni, & nostris ludis seria sua posthaberet. Borg. Profer tandem leges. Sc. Extricemus nos ab hac turba per plateam diuæ Virginis redemptoriæ, ad vicum fumalis, & D. Augustini, vbi minor est frequentia. Cab. Ne discedamus tam procul ab vrbis corpore: ascendamus potiùs per vicũ crumenariorum ad cliuum, inde ad vicum militarem, & ædes familiæ vestræ Scintillæ, cuius parietes lugere adhuc videntur mihi heroem illum comitem Oliuanum. Bor. Imò luctu deposito, talem iuuenem in tanti senis locum successisse seriò triumphant. S. O quàm iuvat intueri curiam, & quadruplex forũ perfectæ vrbis! quod iam ferè familiæ vestræ Cabanilliæ hæreditarium videtur, ciuile, criminale, & tercentum solidorum; quæ ædificia, quæ facies vrbis? B. Nusquam potes rectiùs leges ferre, quàm in foro & curia: ede tandem. Nam de laudibus, seu de admiratione potiùs nostræ ciuitatis aliàs erit dicendi locus aptior. Sc. Prima lex, quando ludendum: homo propter res serias est conditus, non propter nugas & lusus. Lusus autem reperti ad reficiendum animum lassum à serijs: tunc igitur ludendum, quum animus aut corpus erit defatigatum: nec aliter sumendum, quàm somnus, cibus, potus, & alia, quæ vires renouant ac reficiunt: alioqui in vitio est, quemadmodũ alia, quæ non suo fiunt tempore. Secunda lex, cum quibus ludendum: quemadmodũ facturus iter, aut iturus ad conuiuium, diligenter dispicis qui sunt futuri sodales aut comites, sic in ludo animaduertendum, cum quibus ludes, vt sint homines tibi noti: nam in ignotis, magnum est periculum, & verum prouerbium Plauti, Lupus est homini

mini homo, qui qualis sit non nouit: sint etiam belli, festiui, comes, cum quibus periculum non sit, ne rixares, aut pugnes, aut aliquid vel agas, vel dicas turpiter atq; indecorè; ne sint blasphemi in Deum, aut deieratores: non in dictis spurci, ne quid ex contagione affricetur tuis moribus prauum, aut flagitiosum. denique sint ij, qui non aliam ad ludum mentem adferant, quàm tu: nempe ut à labore conquiescat & leuetur animus. Tertia lex. Quo ludo. Primùm, noto: nam in ignoratione non potest subesse delectatio, nec ludentis, nec collusorum, nec spectatorum: deinde quod simul animum reficiat, & corpus exerceat, siquidē tempus & valetudo patitur. Sin secus, ludus sit in quo non omnia possit mera sors: insit etiam peritia, quæ possit casum corrigere. Quarta lex. Qua sponsione. Nec ulla sponsione, quod est fatuum, & celerrimè exatiat: nec ita magna, quæ in ipsa lusione inquietet animum, & si vincaris, mordeat ac discrutiet: non est is lusus, sed carnificina. Quinta lex. Quemadmodum, vt antequàm ad ludendum assideas, reputes te ad refocillandum animum venire, in cuius aleam conycias pauculos numos, hoc est, emas illis refectionem defatigationis, cogita esse sortem, hoc est, variam, incertam, instabilem, communem, nullam idcirco tibi fieri iniuriam, si perdas: vt id feras æquo animo, ne contrahas vultum, & suffundas cum tristitia, ne prorumpas in conuitia, & maledicta aut aduersus collusorem, aut quempiam ex spectatoribus si lucrifacias, ne sis in collusorem insolenter dicax, prorsum toto ludo sis comis, hilaris, facetus, iocosus citra scurrilitatem & petulantiam: ne des significationem ullam fraudis, sordium, aut auaritiæ: in contentione ne sis pertinax, minimè omnium iurato, memor rem illam totam (etiam si meliorem causam habeas) non esse tanti, vt nomen Domini adferas in testimoniū. Spectatores memineris esse velut iudices ludi: si quid illi pronunciarint, cedito, nullam edens notam improbationis: hoc modo & lusus sit delectatio, & probi adolescentis grata est educatio ingenua. Sexta lex quamdiu ludendum. Quoad sentias animum renouatum iam, &

ne-

reparatum ad laborem, & vocat hora ad negotium serium. Qui secus faxit, improbe factum videri: velitis Quirites, iubeatis. Borg. Cab. Sicuti rogauit.

CORPVS HOMINIS EXTERIVS.

Durerius pictor, Grynæus, Velius.

DVrerius. *Facessite hinc, nam vos nihil emetis, sat scio: & estis mihi impedimento, quo minus accedant emptores propius.* Grynæus. *Imò verò nos volumus emere, modò vel pretium relinquas nostro arbitratui, & tempus ipse præscribas: aut contrà, nos tempus, tu pretium.* Du. *Bella negotiatio: mihi nihil est opus tricis eiusmodi.* G. *Cuius est hæc Imago, & quanti iudicas?* Du. *Imago est Scipionis Africani, & indico sestertijs nummis quadringentis, aut non multò minoris.* G. *Quæso te priusquam verbo vno eam addicas nobis, examinemus artem picturæ: hic Velius est sesquiphysicus, peritissimus humani corporis.* D. *Iamdudum intelligo me à vobis intricari: sed interea dum mercatores nulli adsint, nugamini quantum libuerit.* Grin. *Nugas tu vocas peritiam artis tuæ, quid faceres alienæ?* Ve. *Primum omnium verticem contexisti capillis multis & planis, quum vertex dicatur, quasi vortex, à vertendis capillis: vt in fluuijs videmus, quum aqua se conuoluit.* Du. *Inepte, non consideras eum esse malè pexum more illorum temporũ?* Ve. *Brechma habet inæqualiter deflexũ.* D. *Acceperat vulnus miles ad trebiam, quum seruauit patrem.* G. *Vbi tu id legisti?* D. *In decadibus Titi Liuij amissis.* V. *Tempora sunt nimis tumentia.* D. *Causa essent signũ dementiæ.* V. *Cur dicitur Cato inter cætera oracula, Frons occipitia prior est?* D. *Quam estis fatui: an non in quouis homine prius cernis frontẽ quam occipiti?* G. *Quosdam prius video auersos, quam aduersos.*

D. Et

Dur. *Et ego libenter, vt tales emptores & milites.* Vel. *Ca-to sensit praesentiam domini potiorem esse ad curationē rerū quàm absentiam. Caeterùm cur entias adeò longas?* Dur. *Loqueris de his caprones?* Vel. *Etiam.* Dur. *Non habu-erat multis mensibus tonsorem ad manū, velut in Hispania.* Ve. *Glabellam hanc cur non contra ipsius verbi etymon fe-cisti hirtam?* Dur. *Tu ipse vulsellis pilos detrahito.* Vel. *Et vibrissas extantes extra narres: sed tu, quae tua est versutia, culpam à te reÿcies in tonsorem.* Dur. *Inscie, non animad-uertis eos fuisse aetatis illius mores, seueros, tristes, rustica-nos?* Ve. *Imperite, non legisti Scipionem hunc ex omnibus sui temporis hominibus excultissimum et politissimum fuisse, & amantem elegantiarum?* Dur. *Expressum est, quum ex-ularet Linterni.* Gr. *Supercilium hoc est grande, & con-ueniens Latios cilium habet nimis cauum, & genas depres-sas.* Dur. *Ex vigilÿs castrensibus.* Gry. *Tu non solùm es pictor, sed rhetor, valdè versatus in translatione criminum.* Duriierus. *Et vos quantum intelligo, in criminationibus.* Velius. *Malas habet nimiū tumentes, & buccas istas.* Du. *Inflat classicum.* Grynaeus. *Et tu inflabas calicem, cum haec pingeres.* Velius. *Imò verò vtrem, sed alibi fecisti pilo-sum, palpebras ferè nullas appinxisti.* Dur. *Ex morbo illi de-ciderunt.* Gryn. *Quo morbo?* Dur. *Quaere ab illius medi-co.* Gryn. *Ianne intelligis? ob tuam tantam imperitiam detrahi debere de summa centum sestertios?* Dur. *Imò ob vestras cauillationes & interrogationes adeò molestas, addi ducentos oportere.* Vel. *Pupulas habet hic glaucas, atqui ego audiui ceruleas habuisse.* Dur. *Et ego caesias, vt Miner-uam bellatricem.* Velius. *Irquos fecisti nimiùm carnosos & sinus humentes.* Du. *Flebat, accusatus à Catone.* Velius. *Mandibulae sunt nimis longae, & barba densissima ac profun-dissima: tum pilos dicas setas porcinas.* Dur. *Vos sine mo-do vllo estis loquaces, & argutuli cauillatores. Abite hinc, nam tabulae non fiet vobis ampliùs copia.* Vel. *Amabò mi Dureri, dum alios non habes licitatores, sine nos hic cauil-*

lari

lari. Dur. *Qua mercede?* Vel. *Adscribemus amabò hîc tibi singula disticha, quò tabula fiet vendibilior.* Dur. *Nihil opus est meæ arti vestra commendatione: nam periti emptores, & picturæ intelligentes, non emunt versus, sed artificium.* Vi. *Sed nares habet nimium patulas.* Du. *Erat iratus accusatoribus.* Ve. *Non videmur valleculam.* Dur. *Latet sub barba: ac ne mentum quidem cernitis, neque anthereonem.* Gry. *Horum omnium fecisti tu compendium beneficio grandis barbæ.* Vel. *Collum placet mihi rectum, & musculosum, item iuguli.* Dur. *Gratulandum est superis, quòd aliquid tibi probatur.* Ve. *Atne nihil in hoc quoque desiderem, iugulos non habet satis cauos, quod in Socrate Physiognomen annotatum, tardi esse ingenij signum pronunciauit. Armos istos voluissem paulo erectiores, & ampliores.* Dur. *Non tam erat miles bellator, quàm imperator. Non audiuisti apophthegma huius? de quo quum milites quidam dicerent non adeò eum esse valentem militem, ac imperatorem sapientem: is respondit? Imperatorem me genuit mater mea, non militem. Sed discedite, si non estis empturi: nam video accedentes quosdam negotiatores publicanos.* V. *Eamus deambulatum, & inter nos de humano colloquemur corpore, sine Scipione ac tabula. Simus nasus non decet generosam faciem.* Gr. *Quid bosinus, quales fuerunt Hunni?* Ve. *Apage monstra.* Gry. *Silones non sunt minus deformes. Persæ Aquilas venerabantur, propter Cyrum, quem ferunt ea fuisse forma.* Velius. *Ancon & campe sunt in brachio, quòd in crure poples & genu; lacertus inde vsque ad manum, à cuius musculis etiam crura dicuntur lacertosa.* G. *Nonne is est cubitus, vt apud mensores?* Vel. *Est is quidem cubitus, & ancon ipse cubitus.* Gr. *Unde ergo Rex Romanus ancus?* V. *Ab incuruo cubito.* G. *Manus sequitur, maximum omnium instrumentum, facta in digitos, policem, indicem, medium siue infamem, minimo proximum, minimum.* Vel. *Cur medius infamis, quid designauit flagitij?* Gryn. *Institutor noster dixit se quidem scire*

causam

causam, nolle tamen ediscere, quod esset turpis. Ne *quaesieris igitur: non enim decet bonae indolis adolescentes turpia scrutari.* Vel. *Atqui minimo proximum,* δακτυλικὸν *Graeci appellant, quasi annularem.* Gryn. *Ita plane: sed in sinistra, non in dextra, quòd in eo soliti essent olim annulos gestare.* Velius. *Qua de causa?* Gry. *Aiunt à corde protendi illuc venam, quae quum annulo redimitur, velut cor ipsum coronatur. Nodi digitorum sunt condyli, & pro pugni percussu vox ea vsurpatur: inter nodos sunt internodia, & generali verbo artus atque articuli. Tiberium Caesarem memoriae produnt tam firmis fuisse digitorum articulis, vt digito recens malum terebraret.* Velius. *Didicisti chiromantiam?* Grynaeus. *Ne nomen quidem ipsum audieram: quid ita?* Velius. *Diuinasses hic nobis aliquid ex incisuris.* Grynaeus. *Negaui me scire: & res sic habet, sed si nunc me nosce aliquid profiterer, & attentus manum tuam contemplarer, libenter me auscultares, & homini eiusce imposturae imperitissimo fidem non omnino abrogares.* Velius. *Qui sic?* Grynaeus. *Quia est hominum ingenium, vt libenter eos audiant, qui se recondita vel euentura profitentur enunciaturos.* Vel. *Vnde sunt Scaeuolae?* Gryn. *Quasi saeuae: à scaea, quae est sinistra. Aiunt in sexu foemineo scaeuas esse plures quàm in nostro.* Velius. *Quae est vola?* Gryn. *Cauum manus, vbi incisurae.* Vel. *Quid inuolare?* Gry. *Id quod tu agis: libenter furari, surripere, quasi vola abscondere, & quod rabiosa Lucretia, inuolare in oculos pedissequarum. Reliquum corpus, dempto capite, est truncus & ex trunco thorax, concauum pectoris vsq; ad ventriculum & costas: concauum quidem interius: nam exterius inter brachia et pectus, sinus est. Sub ventriculo est venter, & in ventre imo pecten, & pudenda.* Ve. *An non pudendum maius podex; siue anus?* Gr. *Vtrunq; pudendum: posterius ob turpitudinem, anterius ob flagitium et dedecus. Femur, et vt olim loquebatur, femen, nunc malunt pluratiue faemina: à genu est crus, cuius os tibia dicitur: carnosum verò illud posterius surae: postreo pes manui nō absimilis,*

nam

nam & digitos habet, & volam, quæ & vestigium dicitur, & solum pedis. Vel. *Quid? num non vestigium: quod à pede imprimitur?* Gr. *Et illud ipsum, & solum pedis.* Vel. *Nostin' quæ sint in corpore virtutum sedes?* Gr. *Quæ tandem?* Vel. *In fronte pudor, in dextra fides, in genu misericordia.* Gr. *Planta pedis non est ipsum solum pedis.* V. *At sic putant multi.* Gr. *Atqui Plinius scribit esse gentem, quæ sibi umbram faciat in meridie planta pedis, quam habent vastam admodum atq; enormem: qui fieri id potest?* Vel. *Profectò planta est à cruris vertebra ad digitos.*

EDVCATIO.

Flexibulus, Grympherantes, Gorgopas.

FLex. *Quanam gratia misit te huc ad me pater tuus?* Grympherantes. *Dixit te esse hominem egregiè institutum, sapienter educatum, eaq; de causa gratum huic Ciuitati: cupere se, vt ego eisdem, quibus tu, vestigijs insistens, perueniam ad similem fauorem populi.* Flex. *Quomodò igitur te id assecuturum censes?* Grymp. *Ingenua educatione, quali te omnes prædicant esse præditum. Adiecit pater eam educationem magis decere me, quàm alium quemuis.* Flexib. *Cedo mi fili, quomodo in ea re venis à patre imbutus?* Grym. *Non tam me pater præceptis instruxit, quàm patruus quidam meus, vir senex, versatus multum et diu in Regum comitatibus.* Flex. *Qui ergo illi te docuerũt, mi fili & amice?* Gorgo. *Vide vir prudentissime, ne fortasse per ignorantiam labaris in dictum aliquod, aut factum stultum, vel rusticanum, vnde amittas istud nomen optimè educati.* Flexibulus. *Quid? tam leuiterne apud vos perit?* Gorgopas. *Vel vnica vocula, vnico flexu poplitis, vnica inclinatione capitis.* Flex. *Nimis est inter vos delicatum & infirmum: inter nos enim multò est robustius & firmius.* Gorg. *Sic sunt nostra iudicia, vt nostra corpora, quæ*

nullam ferunt offensionem. Flexib. Imò, vt est videre, facilius feriunt corpora quàm animi. Go. Fortasse tu non nosti hunc, ideo filium & amicum nominas. Fle. An non sunt hæc honesta nomina, & plena beneuolentiæ? Gor. Beneuolentiæ credo, quam nos haud magni saxè facimus: sed non reuerentiæ, neque officij, quæ nos anxiè venamur: nam hic dominus solet appellari, nō amicus. An nō animaduertis domini præfationem ante prænomen, & famulos versicolores? non annotasti in aui huius solenibus parentalibus tot cereos, tot insignia, tot homines atratos? Fl. Quid ergo? affectas tu omnibus esse dominus, nulli amicus? Go. Ita docuerunt me propinqui mei. F. Edat iam, mi domine, tua excellentia preclara illa tuorum sanguineorum documenta. Gorgo. Videris tu mihi puerum hunc naso suspendere: at non est quilibet, ne feceris. Grym. Primum, esse me ex honestissima progenie, quæ nulli cedet per vniuersam hāc prouinciā: idcirco curandum mihi diligenter, atque annitendum, ne degenerem à maiorum meorum virtute: illos parasse sibi magnum decus, nemini concendo de loco, de dignitate, de auctoritate, de appellatione: me idē debere facere. Si quis quid velit te honore detrahere, pugnandū statim cum eo, de pecunia oportere esse largum, atque adeò profusum, in honore astrictum & attentum: decere nihilominus me, ac mei similes assurgere alijs, viā cedere, ducere, reducere, nudare caput, politem incuruare: non quòd alius quispiam id mereatur à me sibi exhiberi, sed quòd sic conciliabo mihi fauorem hominum, captabo auram popularem, et parabo illum, quem tantopere gestamus semper in ore & in corde: honorem. In ea educatione situm esse discrimen nobilis, & ignobilis; quòd nobilis ad illa nomina dexterè præstanda institutus est atque assu. factus; ignobilis agresti more nihil illorum doctus est facere. Flexibulus. Et excellentiæ tuæ, domine, qualis videtur eiusmodi institutio? Grym. Qualis verò? nisi multò optima, & digna meo genere. Fle. Quid est ergo aliud, quod à me requiras? Grym. Nihil plane

plane restaret mea sententia, nisi accessisset voluntas patris, qui iussit prorsum, seu veriùs imperauit rigidè, vt ad te venirem: vt si quid in hac educatione nosces magis reconditũ, & quasi mysterium sacratius, quo maius mihi decus acquirerem, in gratiam sui ne grauereris exponere, quò familia nostra, alioqui honestissima et celsissima, altiùs ascenderet: quoniam sunt non pauci noui homines, qui serti sua opulẽtia, nactiq; dignitatem et honores, per diuitias emerserunt, adeò vt etiam audeant cum vetustate & decoribus gentis nostræ contendere. Flex. Facinus nefandum. Gr. Nonne? Fle. Vel cæco esset clarum. G. Itaq; noui illi homines ambulant comitati longo assectarũ ordine, ipsi segmentati in vestibus, vel bambycini villosi intercisi, vel texti Attalici, vt nos nihil esse præ illis videamur, qui villato vestimur, dissimulandæ paupertatis gratia: præmiũ autẽ huius tui laboris, si operam hãc nauaris patri, erit, recepi te in numerũ nostræ familiæ, admitti ad illius gratiã & meã, vt procedente tempore aliquod à nobis accipias beneficium, sisq; semper in nostra clientela, & quasi tutela. Flex. Quid potest dici amplius aut optabilius? sed cedo iam, si aperias caput, accedas via & loco, appelles blandè; quam ob causam eris gratus ijs quibuscum versabare? G. Ob eam ipsam causam, quia hæc ego. Fl. Isthæc omnia exteriora sunt solũ signa quæ denotãt aliquid esse in animo tuo, propter quod diligare: nam ipsa per se nemo diligit. Grym. Quidni diligant omnes, quæ sunt honestæ conuersationis, in mea præsertim nobilitate? Flexib. Parum admodum es progressus, quod liceat inter nos dicere: & tu te peruenisse iam arbitraris ad summum. Grymph. Nihil necesse habeo parare mihi literas atq; eruditionem, maiores mei reliquerunt mihi, vnde viuam: quod etiam si desit, non istis est mihi artibus quærendũ tam ignobilibus: sed hastæ cuspide, & ense districto. Flexibulus. Animosè isthuc quidem, & ferociter: quasi verò quia es nobilis, non sis futurus homo. Gry. Bona verba. Flex. Ecqua tandem parte tui es homo? Grym. Me toto. Flexib. An corpore, quo

quo non differs à belluis? Gry. Minimè. Flex. Non ergo te toto? ratione igitur & mente. Gry. Quid ni? Flex. Si hanc ergo sinis incultam & silueſtrem: excolis autem corpus, & illi vni ſtudes, an non tranſis ab humana in ferinam conditionem? Sed ad id de quo cœperamus loqui: nam hæc digreſsio, ſi vellem mihi indulgere, longiſſimè nos à propoſito abduceret. Verùm quum tu cedis de via, & nudas caput, qualem te eſſe alij exiſtimant? G. Nobilem & generosè, informatum atq; inſtitutum. Fl. Nimiùm durus es: nihilne domi audiuiſti de animo, de probitate, de modeſtia, de moderatione? Gr. In templo nonnunquam audiui de concionatoribus. F. Quum illa abs te vident occurrentes fieri, iudicant te eſſe adoleſcentem modeſtum, probũ, bene de ipſis iudicantem, de te autem moderatè: qua ex opinione naſcitur beneuolentia & fauor. Gr. Explicatiùs id quæſo. Fl. Huc pertinet mea ratio; ſi te homines exiſtimarent adeò ſuperbum, vt ſe omnes contemneres præ te, nudares tamen caput, et geſtu flecteres, non quòd ipſis is honor dedeatur, ſed quòd te deceat; putas tu vllum fore, qui tibi haberet gratiam, aut te de honoris illa falſa ſimulatione diligeret? Gr. Quid ni? Fl. Quia tu tibi præſtas, & tua gratia facis, non illorum: quis enim iudicabit ſe deuinctum tibi de eo, quod pro te ipſo feceris, non pro ſe? an ego honorem eum velut mihi impenſum accipiam, quem tu tribuis opinione de te, non meis meritis? Grym. Ita videtur. Flexibulus. Ergo paratur beneuolentia, ſi illi credant ſibi honorẽ illum dari, non vt tu habearis comior ac nobilior; illud verò non fiet, niſi eam de te induant opinionem, quòd tu illos eſſe potiores ducas te, et dignos quibus tu concedas. Grympherantes. At non eſt ita tamen. Quantumcunq; hoc ſit falſum, in eo tamen neceſſe eſt eos falli: alioqui nunquam conſequeris quod tantopere expetis. Gr. Quæ igitur erit perſuadendi via? Fl. Facilis, modò animum ſedulo aduertas. G. Profer quæſo: Nam ea de cauſa huc ſum miſſus, [illegible] is ſemper in noſtra cliẽtela. F. Nimis crudũ eſt hoc pomũ. Gr. Quid tu muſſas? Fle. Dico viam eſſe vnicam, ſi ſis

talis,

ulis, qualem te credi cupis. Gry. *Qui istuc?* Flex. *Si vis aliquid calfacere, adferse fictum ignem?* Gr. *Non, sed verum.* Fle. *Si scindere, an pictum in tela, gladium?* Grympherantes. *Non, ferreum.* Flexi. *Non est igitur eadem vis rerum verarum, quæ fictarum.* Grymphe. *Apparet non esse.* Flex. *Nec tu idem efficies simulata moderatione, quod vera: nam falsa ipsa se aliquãdo produnt, vera semper sunt eadem. In ficta moderatione, aliquid aliquando dices, aut facies publicè aut priuatim, quum tibi excidis (neque enim semper te & vbique poteris obseruare) vnde fictus deprehendatis: & quantum priùs ignotus diligebare, tantum postea cum cognitus odio eris, & longè plus.* Grymphe. *Quomodo ego mihi ipse indicam germanam illam animi moderationem, quam tu præcipis?* Flexibul. *Si persuaseris tibi id quod res habet, alios esse meliores te.* G. *Meliores verò? vbi tandem? in cœlo credo? nam in terra pares sunt paucissimi, melior nemo.* Grymphe. *Sic audiui sæpe de patre & patruo.* Flexib. *Multùm abducit vos à cognitione veri, nominum ignorantia. Quid tu vocas bonum? vt sciamus, num sit aliquis te melior.* Grym. *Quod ego scio, quod sit bonum, ex bonis esse progenitum.* Flexib. *Ignoras etiamnum, quid sit bonum; & iam tenes, quid sit melius? Quomodo peruenisti ad comparatiua, quum nondum positiua didiceris? ipsos autem tuos progenitores quo modo scis fuisse bonos? Qua tu id nota cognoscis?* G. *Quid, negas tu fuisse illos bonos?* Flex. *Non noui illos, quomodo de illorũ bonitate possum aliquid in alterutrã partem statuere? quæro modo, qua ratione assequaris tu fuisse illos bonos?* Gry. *Quia ita omnes prædicant: sed quorsum, rogo te, pertinent tam molestæ interrogationes?* Flexib. *Non sunt molestæ, sed necessariæ, vt accipias quod ex me scisciteris.* Gry. *Confer, quæso te, in pauca.* Flex. *Multis esset id explicandum, cuius tã crassa ignorantia inuolueris: sed quando ita es fastidiosus, dicam breuiùs, quã res tanta dici postulat: defige iam oculos tuos in me, dum dissero. Qui sunt dicendi eruditi? an non ij qui habent eruditionem? qui opulenti?*

an non qui habent opes? Gr. Indubiè. Flex. Qui ergo boni? num non ij demum qui habent bona? Gry. Ita planè. Flexi. Missas nunc diuitias faciamus, quæ non sunt vera bona; quæ si essent, multi patre tuo inuenirentur meliores: & negotiatiores ac fœneratores præstarent bonitate viros bonos, & sapientes. Gr. Sic videtur vt dicis. Flex. Expende ergo attentè ac diligenter singula eorum quæ referam: an non est bonum, acutum ingenium, sagax, maturum iudicium, integrum, sanum? tum eruditio varia, & magnarum rerum atq; vtilium prudentia, exercitatio in rebus præstātibus consilium, dexteritas in exequendis negotijs: quid tu de estis? Gr. Vel sola nomina videntur mihi pulchra profectò, et magnifica, quantò magis res ipsæ? Flex. Age porrò, quid sapientia, quid religio, pietas in Deum, in patriam, parentes, necessarios, iustitia, temperantia, liberalitas, magnanimitas, contemptus casuum humanorum, & fortis animus in aduersis: quid verò ista? Grym. Præstantissima etiam hæc. Flex. Hæc sola sunt hominis bona: nam reliqua omnia quæ cõmemorari possint, bonis & malis sunt communia: atque ea de causa nec bona: quæso manda sedulò memoriæ. G. Faciam. Flex. Peruelim, nam ingenium tuum non malum est, sed non bene excultum. Reputa igitur cum animo tuo, an tu hæc habeas: & si habes, quàm pauca, & ea quàm tenuiter: quod vbi examinaueris acutè ac subtiliter, intelliges tum demum, te non magnis & multis esse bonis ornatum ac instructum, nec esse in populo qui pauciora habeat quàm tu. Nam in multitudine alij sunt senes, qui viderunt atq; audierunt multa, habent experimenta rerum plurimarum: alij studiosi, qui ingenium discendo exacuunt, & expoliunt: alij capessunt Rempublicam, alij libenter & diligenter versant scriptores profuturos: alij sunt seduli patres familias: alij alias artes profitentur, & præstant: vel ipsi agricolæ, quàm multa ex arcanis naturæ tenent? nautæ verò, cursum dierum & noctiū: naturam ventorum, positus terrarum & maris. Alij ex multitudine sunt viri sacri et religiosi, qui numen pie venerātur

ac colunt: alij res prosperas moderatè rexerunt, et fortiter pertulerunt aduersas: quid horum tu nosti? quid exerces? quid præstas? nihil omnino præterquam illud: Nemo est melior me, bono sum natus genere. Qui potes esse melior, qui nondum es bonus? nec pater tuus nec aui tui, nec proaui fuerunt boni, nisi hæc habuerunt quæ recensui: quæ an habuerunt, tu videris: ego multum dubito. Sed si habuerint, tu certe non eris bonus, nisi illorum fias similis. Grym. Planè terruisti & pudefecisti me: non inuenio quid possim vel hiscere in contrarium. Gor. Nihil horum intellexi, tenebras mihi offudisti ante oculos. Flex. Nimirum venis ad hæc nimis durius, & longè diuersis opinionibus infectus & mancipatus. Sed tu adolescens, quo te nunc tandem nomine censes appellandum? Dominum an mancipium? Grym. Mancipium: nam si ita est, ut disseruisti, & intelligo nihil esse verius, compluri sunt serui multò maiores, ac præstantiores me. Flexibul. Hæc ne leuiter degustes, confer te domum, et solus tecum reuolue, excute, perpende: quo magis versaueris, hoc veriora & certiora esse intelliges. Gorg. Obsecro te adijce alia, si qua habes: Nam momento horæ sentio me adeò immutatum, vt prorsum videar mihi iam esse alius. Flex. Vtinam contigerit tibi, quod Polemoni Philosopho. Gorg. Quid illi contigit? Flex. Vna Xenocratis operatione ex nequissimo & perditissimo factus est sapientiæ ac virtutū omnium studiosissimus, euasitq; magni nominis Philosophus, & Xenocratis in Academia successor. Sed tu, mi fili, vbi apertè cognoueris, quantum tibi ad bonitatē desit, quod alijs multis superest: verè & ex animo cedes alijs, & in eis honorabis bonitatē, qua vides illos ornatos, te autem carere. Iam et ex reputatione tui ipsius vilesces, ac sordebis, adeò vt nemini occurras tam abiecto, cōtemptoq;, quem non tibi anteponat conscientia tuæ mentis: non enim adduci poteris, vt credas quenquā esse peiorem te, nisi quòd illius malitia & nequitia protulit se foras, tua delitescit cautius. Gr. Quid tum sequitur? F. Hæc si feceris, vera ipsa solidaq; et ingenua

educationem atque vrbanitatem,seu,vt nunc loquimur, aulicitatem assequêre: eris gratus,& charus omnibus;sed iam id non magni facies:eris autem,quod vnicè tum tibi erit curæ, gratus Deo immortali.

PRÆCEPTA EDVÇATIONIS.
Budæus, Grympherantes.

Q*Vænam est isthæc tanta & tam subita mutatio? inter Ouidij Metamorphoses posset referri.* Grym. *In peiusne an in melius?* Budæus. *In melius,mea sententia:siquidem ab exteriore cultu,gestu,verbis,actionibus, bonam mentem licet æstimare ac colligere.* Grympheran. *Est ergo quod mihi possis gratulari,sodalis iucundissime.* Bu. *Ego verè & gratulor tibi, & vt pergas exhortor, magnaque indies bonæ istius frugis vt capias incrementa,Deum ac diues omnes comprecor. Sed amabò, ne inuidias familiari tam charo artem adeò præstantem ac præclaram,quæ breui tempore tantum humano pectori probitatis instillet.* Gr. *Ars & fons riui huius vberrimus est Flexibulus,si eum nosti.* Bu. *Quis non norit virum? vt à patre & maioribus natu audiui,ingentis prudentiæ atq; vsus rerum, huic Ciuitati non notum modò,sed charum,et in paucis venerabilē? O te fœlicē, qui illum propius audiueris et sis cum eo familiariter versatus,vnde tantum retuleris fructus ad rectam compositionem morum.* Gr. *Quanto tu fœlicior, cui hæc domi nascuntur,quod aiunt?et potes non semel aut iterum, vt ego,sed quotidie, quoties libuerit, talem patrem audire, maximis & vtilissimis de rebus sapienter disserentem.* Bu. *Omitte nunc ista, de te et Flexibulo procedat sermo institutus.* Gr. *Taceamus igitur de patre tuo,quādo ita est tibi cordi:redeamus ad Flexibulum: nihil viri illius sermone dulcius, nihil consilijs cordatius,nihil præceptis grauius,prudentius,sanctius; itaq; gustu hoc,quem mihi ille de se præbuit, aucta & incensa est mihi mirum in modum sitis hauriendi ex tam dulci fonte*

sapientia.

sapientiæ. Narrant qui orbem terrarum describunt, fontes esse admirabilis ingenij ac naturæ, alios inebriare, alios ebrietatem tollere, alios stuporem immittere, alios somnum: fontem hunc hanc ego vim habere sum expertus, vt ex bruto efficiat hominem, ex perdito & nequam frugi, ex homine angelum. Budæ. *Possemne & ego ex eodem fonte aliquid vel extremis labris delibari?* Grympherant. *Quidni possis? domum tibi, vbi habitet, commonstrabo.* Budæ. *Isthuc quidem aliàs: tu verò inter deambulandum (aut assideamus, si lubet) aliquod mihi refer ex illius præceptionibus, quas optimas esse & potissimas censeas.* Grym. *Equidem recensebo lubens, cùm vt tibi gratificer, et prosim, si queam: tum ad meam recordationem. Primùm omnium docuit me, debere vnumquemque non magnificè de se sentire; sed moderatè, seu veriùs demissè; hoc esse optimæ educationis ac veræ comitatis solidum fundamentum ac proprium. Hinc nauare operã, vt animum excolat atq; exornet cognitione rerũ scientia & exercitamentis virtutum: alioqui hominem non hominem esse, sed pecus. Rebus sacris interesse cum maxima attentione & reuerentia. Quicquid illic siue audias, seu videas, existimare magnum, admirabile, diuinum, et quæ captum tuum exuperet. Crebrò te Christo commendare precibus, in illo spem & fiduciam tuam omnem collocandum. Parentibus obsequentem se præbere; inseruire illis, ministrare et quacunque valeas commodare, prodesse, adiuuare. Magistrũ colere, ac diligere tanquam parentem non corporis sed (quod amplius est) mentis. Sacerdotes Domini revereri, illorumque doctrinæ audientem se exhibere, qui referunt nobis personam Apostolorum, atque adeo Domini ipsius. Senibus assurgendum, caput nutandũ, attentè ijs auscultandũ, à quibus ob diutinum vsum rerum collecta sit prudentia. Magistratus honorare, illisq; aliquid imperantibus dicto esse audientem, quibus cura nostri à Deo est commissa. Viros magni ingenij, magnæ eruditionis, probos, suspicere, admirari, colere, bene illis cupere, et amicitiam illorũ ac familiaritatem expetere,*

ex

ex qua magni fructus reportentur, & is potissimum, vt similes eorum euadamus. Denique ijs qui sunt in dignitate, debere reuerentiam: idcirco impendendum esse liberaliter, ac libenter. Quid tu de hisce praeceptis dicis? Budæ. Mea quidem sententia, deprompta esse ex diuite quodam prudentiæ promptuario. Sed dic mihi, an non sunt multi ad dignitatem euecti hominus indignissimi, velut sacerdotes non respondentes tanto titulo, & magistratus praui, & senes stulti ac deliri? Quid quæso de his sentiebat Flexibulus? an eodem esse honore prosequendos, quo potiores? Gr. Non ignorabat Flexibulus, esse tales non paucos: sed non concedebat ætati nostræ, vt nos inter eiusmodi & alios poneremus discrimen: nondum tantum esse nactos nos vel ingenij, vel prudentiæ, vt id possimus dijudicare: eam censuram et sapientibus esse viris relinquendam, et ijs quibus illorũ est regimen commissum. Bu. Rectè hoc quidem, vt videtur. G. Addebat, non debere adolescentem in nudando capite lentũ esse, non in flectendo genu, non in vnoquoq; honorificè appellãdo, non in comi sermone ac moderato. Nec decere multum loqui apud maiores natu, aut superiores: id enim alienum esse à reuerentia illis debita: sed tacitũ illis auscultare, & ab eis haurire prudentiam, cognitionem rerum variarũ, rectam atq; expeditam loquendi rationem. Breuissima est ad scientiam via, audiendi diligentia. Prudentis & ingeniosi esse, de rebus iudicare: vniuscuiusq; de eo quod probè nouit: ideoq; negabat ferendum eße adolescentem, ad pronunciandum ac definiendum procliuem: debere illum in statuendo aut iudicando, de re quantũcunq; leui ac exigua, esse cunctabundum, seu potiùs timidum, conscium videlicet suæ ignorantiæ. Quòd si in iudicio de re qualibet, par est, adolescentem esse talẽ, quid fiet de literis, de disciplinis, de legibus patrijs, de ritibus, de moribus atque institutis maiorũ? de quibus non solùm sententiam ferre iuuenẽ, sed nec disputare, aut vocare in quæstionẽ sinebat Flexibulus: non cauillari, non rationẽ reposcere, sed tacitè ac modestè obtẽperare: quod

quod dictum Platonis auctoritate fulciebat, magni insapientia viri. Bu. Quid si sunt leges aut mores praui, iniqui, tyrannici? Gry. Idem & de hoc Flexibulus disserebat, quod de legibus. Non ignoro equidem, aiebat ille, multos esse receptos in Ciuitate mores parum probabiles: sanctas esse leges: aliquas iniquas: sed tu imperitus, inexpertus rerum vitæ, quomodo id censebis? nondum eò peruenisti eruditione & usu rerum, vt de eo poßis statuere: fortasse qua tua est ignorantia, vel animi libido, improbas esse leges iudicabis, quæ sunt rectissimæ, & magno consilio statutæ, rursum verò optimas, quas iustum esse abrogaret. Sine illos de ijs inquirere, disputare, definire, qui causam queunt de singulis probabilem reddere: tu id non poßes. Bu. Ita est planè. Perge ad alia. Gr. Nullum esse decentius aut graciosius adolescenti ornamentum, quàm verecundiam. Nihil impudentia tetrius, aut inuisius. Magnum esse ætati nostræ ab ira periculum: ab ea nos ad turpes actiones abripi, quarum paulo post grauissimè pœniteat. Multùm itaque esse cum illa luctandū, quoad omnino prosternatur, ne nos ipsa prosternat. Otiosus homo, saxū: malè occupatus, bellua: bene occupatus, verè homo. Homines nihil agendo, malè agere discunt. Cibum & potum metiendum naturali desiderio famis aut sitis, non gulositate aut pecuina libidine infarciendi corporis. Quid potest dici tetrius, quàm hominem ea ingerere in suum corpus, edendo & bibendo, qua exuant illum humana conditione, transferāt in belluinam aut citam in stipitem? Compositio oris & cuncti corporis, quemadmodum animus sit intus habitus, loquitur. Sed ex vniuersa exteriore facie nullum animi speculum aiebat esse certius quàm oculos: ideoq; conuenire illos eße sedatos & quietos, non elatos, nec deiectos, nec mobiles, sed nec rigentes: faciem ipsam non in toruitatem nec ferociam compositā, sed ad hilaritatem atque affabilitatem. Sordes & obscœnitates abesse decet à vestitu, victu, conuictu, sermone. Sermonem nostrum nec arrogantē ac pauidum, nec vicissim abiectū & effœminatū volebat esse: simplicē autem, et minimè captiosū,

nec

nec detortum ad prauas interpretationes: nã id si fiat, nihil erit tutum loqui, & frangitur generosa loquendi indoles stultis ac ineptis cauillis. Manus, quum verba facimus, non iactandas; non caput quatiendum; non crispandum latus; non vultum corrugandum & distorquendum, non pedes agitandos. Mendacio nihil dicebat esse tetrius, nec aliud æque abominabatur. Intemperantia facit nos belluas, mendacium diabolos, veritas semideos: à Deo natam esse veritatem, à Diabolo mendacium: nec est aliud ad vitæ communionem perinde damnosum. Multò iustiùs debere ab hominum consortio pelli mendacem, quàm qui est furatus, aut qui aliquem pulsauit, aut qui adulterauit nummum. Quæ enim esse potest vel rerum ac negotiorum contractio, vel cõsociatio sermonum, cum eo qui aliud loquitur, aliud sentit? cum reliquis vitiorum generibus esse potest aliqua, cum hoc nulla. De sodalibus & amicitijs adolescentum multum ille loquebatur, & accuratè non exiguum esse momentum ad probitatem, aut flagitia nostræ ætatis: transire ad nos amicorum nostrorum, & sodalium mores tanquam contagia: & tales nos ferè fieri, quales hi sint quibuscum versemur: idcirco eam in rem magnam esse diligentiam atque operam nauandam. Nec permittebat nobis vt ipsi amicitias & familiaritates deligeremus: sed vt à parentibus aut magistris, aut educatoribus nostris delectas, & traditas acciperemus et coleremus: illos ratione duci in eligendo, nos autem rapi praua animi aliqua cupiditate vel libidine: quòd si quo casu in necessitudines inciderimus inutiles aut noxias, superiore auctoritate admonitos, abijcere illas quamprimùm oportere. Dicebat ille quidẽ cum alia permulta, magna sanè atq; admirabilia, tum hæc ipsa diffusiùs & exactiùs: Sed hæc erat propemodum de recta adolescentiæ educatione summa.

(*.*)

FINIS.

[illegible]